

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiæ

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Liber Quartus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

CAP. CIV.
De Curâ, Curatore, Cura-
toris Consensu, conf. Minor.
Pupillus. Tutor.

Axioma I.

Quoties tollitur causa Curatela, toties tolli-
tur ipsa Curatela.

Ratio: quia sublatâ causâ tollitur effectus, ita
Cura minorum finitur, si majorenes facti aut-
veniam etatis imperaverint. Furiosorum, si san-
tatem receperint, l. i. pr. de Curat. furios. vitio &
morbo laborantium, si convalescent. arg. d. l. i.
pr.

II.

Quotiescunque actus alicuius præjudicij cum
aliis expediendus, toties minor petere debet Cu-
ratorum.

Ratio: quia alioquin alter ob restitutionem in
integrum minori competentem nunquam validè
cum minore contrahere potest. Ergo petendus
curator, si minori solvendum sit debitum, si ra-
tiones à Tute sive reddenda. l. i. l. 7. C. qui pet-
tut. ordin. Imperii Polit. de anno 1577. tit. 32.
§. so wullen.

III.

Quoties tale negotium cum minore interce-
dit, ob quod restituiri potest, toties ad Curatorem
recipiendum cogitur.

Ratio: quia alias judicium redderetur eluso-
rium, & minor locupletaretur cum alterius ja-
dura.

IV.

Quodcumque præstandum à Curatore mino-
ris, illud etiam præstandum à Curatore absens.
Struv. Jurispr. R. G. F. Lib. i. Tit. 28. §. I.

Ratio: quia etiam hic Curator datur bonis.
Carpz. P. 3. C. 15. def. 48. n. 5. Talis ergo Curator
teneatur inventarium confidere & satisfare. Bar-
tol. in l. i. §. fin. ff. de ventr. in poss. mit. decre-
tum Magistratus ad alienationem bonorum im-

mobilium impetrare, cautionem præstare de-
bonis restituendis. Carpzov. d. Defin. 48. reverso
absenti rationes reddere. Carpz. ibid. Defin. 55.
bona cum omnibus fructibus perceptis restitu-
re. ibid. Defin. 56.

V.

Quoties obligatio minoris non res ejus con-
cernit, sed factum, toties ea valet sine consensu
Curatoris. l. 101. ff. de V.O.

Ratio: quia obligatio ad factum concernit
solummodo personam; hanc vero obligare pot-
est minor sine Curatore, cum Curator non per-
sona, sed bonis detur. Sic igitur minor ad man-
dandum exequendum semet obligare potest sine
Curatore, non item se obligare potest in vendi-
tione bonorum suorum.

Limita, ut procedat, si quis Curatorem ha-
beat, nam de Jure Civili Curatorem invitus ac-
cipere non tenebat.

CAP. CV.

De Curatore ad litem.

Quoties ad litem dandus est Curator, toties
ab illo judicium dandus, ubi lis agitur.

Quia dum ad hoc judicium habitandus est
pupillus, ab illo quoque Curatorem accipit, cum
talis Curator causa principaliter detur.

CAP. CVI.

De Custodia.

Custodes tenentur de damno dato in herbis
per animalia, Viv. decif. 280. &c si in sua custodia
aliquid admiserit, tenetur ad eum solutionem.
Was der Herr in seiner Hut verliehret, das soll
er gelten. Schneidew. pr. Inf. de serv. P. R. n. 40.
non tamen tenetur probare casum fortuitum.
mortui animalis, ne suspectus sit male custodia.
Joh. de Arno. sing. 31.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.
Damnum, vid. etiam infr.
Detimentum. Gravamen.

Onus.

Axioma I.

Damnum ubi cessat, cessat & aesti-
matio damni, Laurent. Rodulus
in tract. de usuris. vers. Nunc ve-
nit. num. 14. Farinac. i. consil. 15.
num. 30.

II.

Damnum, quod quis sentit suâ culpâ, sibi non
aliis imputare debet. cap. damnum 86. & ibi Peck.

de Reg. Jar. in 6. Cum is damnum sentire non vi-
deatur, qui ex sua culpa damnum sentit, l. 203. ff.
de Reg. Jur. Philipp. Matth. ad l. ii. de Reg. Jur.
num. 43. Et damnificans non tenetur, quando
damnum habet admixtam culpam damnificati,
Cravatt. consil. 119. Quaritur. n. 15. Consil. Ar-
gent. i. consil. 51. num. 30. add. l. 23. ff. de negot.
ges. l. 9. & 17. eod. l. 52. §. ult. ff. pro soc.

III.

Damnum injuria ubi factum, se quis est apud
te remanere, quam ad alium transferri, l. 67. ff.
de fideic. C. A. de procur. th. 83. l. si per impru-
dentiam. 51. pr. de Eviçt. l. nimia. ll. C. de O. &
A. l. i. §. 2. de eo per quem fact.

IV. Ne-

IV.
Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet, l. 15. de Reg. Jur.

V.

DAMNUM dedisse videtur, qui occasionem damni dat, l. prætor ait 4. §. hoc autem Edictum, ff. de vi honor. rapt. l. videamus ii. §. fin. l. qui domum 57. in fin. ff. locati. l. nibil interest 15. ff. ad L. Corn. de secur. l. qui occidit 30. §. in hac 3. ff. ad L. Aquil. cap. sepe 50. dist. 5. cap. fin. de injur. cap. de cetero 11. de homicid. Dec. consil. 218. n. 4. Abb. consil. 21. lib. 2. Corn. consil. 38. Quamvis. n. 18. lib. 2. Socin. consil. 256. Profundamento. n. 2. lib. 2. Christoph. Castel. consil. 1. n. 5. Bald. consil. 62. alia via, in fin. vers. ulterius fiendum, lib. 2. ubi de damno dato in re communis ab inimicis socii, & consil. 152. Quidam locavit, libr. 5. ubi ampliat in locatore domus, vel vicino, qui dimiserunt de nocte portam apertam, per quam vicinus, vel conductor fuit derobatus, quia tenentur ad damnum illatum, Alex. consil. 168. Requisitus. n. 8. & 9. lib. 2. ubi ait, quod si duo socii possident castrum, & propter odium alterius occupatur castrum à potente, non tenetur socius, cuius odio castrum est occupatum, si ipse non dedit causam odii, & sic absque culpa sua; maximè quando etiam post odium injustum adhibuit majorem custodiā, quam esset solitus, Cuman. consil. 185. per totum. Ubi ampliat in multis casibus, Romanus consil. 475. Surd. decif. 326. n. 23. & 24. Ferrer. in Consil. Catalon. gloss. n. 287. Card. Tusch. præst. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 6. per totam. Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 244. ubi intelligit procedere, quando causam propinquam dedit. Hieronymus de Laurent. Aven. decif. 29. Joan. Marian. Novar. in praxi elect. & variat. fori quest. 7. seq. i. n. 13. Sigism. Scacc. de camb. & commerc. §. i. quest. 7. part. 2. ampl. 8. n. 96. vers. ratio quare. [Intellige, quando præcessit dolus vel culpa in faciendo rem illicitam, aut in omittendo officium. Hinc damnum dari qui scit, nec prohibet, cum posset, ipse fecisse censetur, ejusque scientia pro facto & ratihabitione habetur, l. 1. §. 1. l. 5. ff. si fam. furt. feciss. dic. l. 2. l. 3. l. 4. de Noval. l. 2. §. dolo 2. l. 4. §. hoc autem editio 4. ff. de vi bon. rapt. Goedd. inter Consil. Marp. consil. 24. n. 159. & damnum is dat, qui damnum dare jubet. Decian. in tract. crimin. cap. 39. lib. 9. post. num. 10. vers. aut verò statutum vol. 2. Farin. l. consil. 85. num. 78. secus verò ubi nihil potest imputari id duntaxat agenti, quod jure.

ac bonis moribus licet, Oldendorpius in Tab. act. fol. 936.]

VI.

DAMNUM qui sentit, debet sentire & lucrum, & è contra, l. secundum naturam 10. ff. de Reg. Jur. Castr. consil. 307. num. 2. lib. 2. Romanus consil. 282. in casu, in fin. ubi quod ista naturalis ratio, quod qui sentit commodum, debeat etiam sentire damnum, procedit quoque contra infantem & impuberem; & consil. 475. num. 7. ubi quod is, qui negotiatur cum periculo proprio, debet habere lucrum; secus si cum periculo alieno, quia semper est verum, quod lucrum sequitur periculum, & econtra; & consil. 477. In casu. n. 19. vers. Quartu. ubi quod à quo removetur officium oneris, removetur officii præmium; & consil. 514. In questione. in princip. quod Episcopus, qui non sustinet onera jurisdictionis, non debet habere emolumenta ejusdem jurisdictionis, refert Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. D. concl. 13. contra iniquum est, ut ad unum lucra, ad alterum damna tantum pertineant. l. bumiliorib. 14. C. de suscep.

VII.

DAMNUM pati, & lucrum perdere, paria sunt, Rolandus consil. 21. n. 58. vol. 2. Octav. Glorit. respons. i. p. 3. n. 213. vers. varia. [Unde damnum is dicitur pati, qui lucrum amittit. l. proinde 22. § ult. & l. seq. ff. ad L. Aquil. sic & damnum dicitur quis sentire, cum lucri spem amittit, l. 2. §. damnum ii. ne quid in loco publ. Menoch. recuper. poss. n. 420.

Imò damnum sentire & lucrum perdere non est par eademque ratio. l. fin. §. licentia. C. de jure delib. l. fin. §. 2. Cod. de Codicill. l. Proculius 26. ff. de dam. infect. Declarationis causa distingvi potest, quod eo tantum casu posterior sententia procedat, quo lucrum non fuisset acquisitum, ut cum est in spe, quia tunc lucrum amittere non est damnum sentire, l. quod autem 6. in pr. que in fraud. cred. secus enim est, quando lucrum est acquisitum & radicatum, quia tale lucrum perdere dicitur esse damnum. l. liberto 26. ff. de bon. libert. Gomez Instit. de act. §. item si quis. n. 16. Bertazol. l. consil. 77. n. 18. (2.) declara de lucro lito.

IX.

Damnum, quod quis ad promovendum pluriū commodum sustinet, ab illis, quorum commodum promotum, est sarcidum.

Ratio consistit in ipsa æquitate; l. 1. & 2. pr. in fin. ff. ad L. Rhod. de fact. ita ergò si unius mercis navis levanda causa ejus, omnium contribu-

butione damnum compensandum est, i. t. ff. ad L. Rhod. de jact. idem est, si incendio urgente unius domus diruta ceterarum conservandorum causâ Gail, L. 2. obs. 22. num. 4. aut si hosti pecunia data avertendi incendi causa wegen des Brandeschaens. Instrum. Pac. Mongf. Osnabrug. artic. 4. §. processu desuper 48. in fin. vel si suburbia de structa in securitatem fortalitii. conf. Hahn. ad Nefemb. ad L. Rhod. n. 3. in fin. Datur tunc ex lego Rhodiâ actio utilis ad damnum propter reliquorum commodum per pessum resarcendum, aut si transitus seu metata, que per totum fieri debebant Circulum, per aliquot tantum pagos fuerint facta.

Limits; nisi uni in specie culpa possit tribui, quare hoc damnum fuerit sustinendum; sic enim ille, modo solvendo fuerit, prius erit convenientius, v. gr. si culpâ alicuius incendium ortum. Grav. L. 2. obs. 22. n. 7. (2.) modò reliquorum commodum fuerit promotum, hinc si casu fortuito ceterorum res nihilominus perierint, nihil resarcendum. conf. l. 4. §. i. ff. ad L. Rhod. ubi diversi casus de Urinatoribus. Conf. Tratt. de Jure Sess. Dn. Stryckii. Diff. 1. c. 5. n. 3.

IX.

Quoties quis dat operam rei illicitae, toties tenetur de omni damno, quod inde immediatè fluit. C. 10. & 29. X. de homicid.

Ratio: quia sic una extitit causa ejus, quod inde secutum; secus igitur, si causa extrinseca fallit accesserit. Tenetur igitur, qui gladio aliquem percutit animo vulnerandi, cum tamen per se mors exinde secuta fuerit. Carp. Pr. Crim. Q. 1. n. 18. sicut & qui unam saltem incendere voluit domum, & plures combussit. l. 1. §. ex incendio 2. ff. de incend. ruin. naufrag.

X.

Quoties quis in re licetè licite versatur, toties damnum exinde contingens non praestat, quia tale damnum contigit circa ullam culpam, nec consilio humano facile prävideri potuit, adeoq; est mere casuale. Exemplum est Deut. 19. v. 5. l. 9. §. ult. l. 11. pr. 1. 31. ff. ad Leg. Aquil. conf. c. 9. X. de homicid.

XI.

De damno certiores potiores sunt lucrum captantibus. Hinc Fiscus in pœnis omnibus Creditoribus postponitur. Perez. C. panis fiscalibus Creditores preferri n. 3. nisi pœna filii sit antiquior privato Crédito. Brunniem. C. eod. n. 4.

CAP. II.
Dare. Accipere.

Axioma I.

Dare est dominium transferre, §. sic itaq. Instr. de att. Corn. cors. 105. in princ. lib. 4.

De clara hanc regulam quod procedat, quando datur cum causa; alia datio facta sine causa non esset efficax ad dominium transferendum. Alex. in l. si donatione in quinta col. n. 16. C. de collat. Felin. in cap. si auctio. in l. col. vers. c. f. annib. de fid. instrum. vs. c. dare & promittere à pari procedunt. l. fin. Cad Leg. Falcid. & tamen

promissio facta sine causa non est efficax, nec intelligitur facta ex causa donationis. l. 2. §. si circa 3. ff. de except. dol. idem est & in donatione simplici. l. manquam 31. ff. de acq. dom. Gomes ad §. sic itaque. Instr. de att. n. 5.

II.

DARE alteri nemo potest id, quod ipse non habet, l. traditio 20. ff. de acquir. rerum dominio. l. nemo plus 54. ubi Dec. & Cagnol. ff. de Regulis Juris. l. si filius 14. C. de donat. can. quomodo 41. de consecrat. dist. 4. cap. quod autem 5. de Jure patron. c. nemo potest. 79. de Reg. Juris. lib. 6. Egid. Bellam. conf. 10. n. 10. Anch. conf. 318. In questione n. 4. & 5. Roman. conf. 159. in princip. Joan. de Anania conf. 86. in princ. ubi quod hæredi suo majus commodum defunctus non relinquit, quam ipse habebet. Joan. de Imola conf. 8. num. 6. & conf. 40. per rotum. Roland. à Valle conf. 49. n. 52. lib. 3. ubi quod vasallus & feudarius non potest habere majorem jurisdictionem in feudo, quam habeat dominus, qui investit, Thom. de Tho-masset. in floribus legum, reg. 191. Surdus conf. 19. 4. n. 17. & conf. 247. n. 20. & conf. 265. n. 6. Card. Tusch. præf. concl. tom. 2. lit. D. concl. 17. Cels. Argel. de contradic. legitim. quas. 5. num. 28. Anton. Monach. Bononiens. decif. 19. n. 4. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. qu. 10. n. 19. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 4. c. 730. n. 30. & c. 900. n. 13. tom. 5.

III.

DARE beatius est, quam accipere, cap. predicator 64. cauf. 16. q. 1. cap. 1. ubi gloss. verbo, ut debere, de donat.

IV.

DARI & remittere paria sunt, l. si fundum 81. §. Titio. 3. ff. de legat. l. 1. contra 28. §. si filius 2. ff. de pactis. l. 1. ff. de transact. l. si mulier 10. ff. de conduct. ob causam. l. si cut 8. §. an pacificis. ff. quibus modis pignus, vel hypoth. l. in adibus 9. vers. potest. ff. de donat. l. 3. §. fin. ff. de donat. inter virum & uxorem. Tiraquell. in l. si unquam, verbo donatione largitus. n. 173. Cod. de revocand. donat. Ant. Gomez. var. tom. 2. c. 4. num. 9. Covarr. var. lib. 2. c. 4. num. 8. Gam. Lusit. decif. 118. num. 1. Valasc. conf. 135. num. 16. & seqq. Fab. de Anan. conf. 62. n. 5. lib. 1. Anton. Hering. de fidejuss. c. 20. §. 28. num. 2. & 3. Camill. Borell. in sum. decif. tom. 3. tit. 11. n. 93. cum seqq. Vincent. Caroc. de locato p. 1. tit. de spott. judic. num. 29. Et paria sunt dare vel non adimere, l. consciuntur 8. in princ. ff. de Jure codicill. l. 1. §. sciendum. ff. de legatis. 3. de bono emulo. Instr. de att. n. 5.

CAP.

CAP. III.
De Debitor, debito
vid. Creditor.

Axioma I.

Omnis debitor vel debet ex delicto, vel ex contractu, l. 14. de hered. pet. §. ult. Inst. de Oblig. in modo plures obligandi modos insinuare videtur, l. 1. & 52. de Obl. & Act. Res facilè expediri potest, si distingvamus inter obligationis figuræ ordinarias & extraordinarias, ut regula vera sit de ordinariis figuris, vid. Jurispr. Elem. p. 3. sect. 3. thes. ult.

II.

Tanta est fragilitas debitorum quærentium pecuniam, ut nihil non consentiant immanitatem creditoris. Bartolus ad l. Si ex cautione. n. 7. C. denon. num. pecun. Robert. libr. 2. cap. 6. rerum judic. Mornaicus ad l. 8. C. Sic cert. pet.

III.

Sunt quidam, imprimis ærufscatores & avari, qui totam fortunam habent in nominibus, l. 40. §. 8. de stat. lib. è diverso vero & tanta hodie debitorum est malitia, ut vix illa obligatio tam firmis, tamque potentibus clausulis, etiam à viris peritis & bonis confici possit, quam non quorundam debitorum perversitates pertundant, vide Gail. de arrest. c. 9. num. 17. & infra libr. 16. tit. 7. ult.

IV.

Debitor in diem vel sub conditione non est propriè debitor, arg. l. ait prætor. 10. §. debitor. 16. ff. de his, que in fraud. credit. Bart. in l. 1. ff. si cert. pet. Est ita debitor sine vero debendi effectu, cum nondum sit nata actio, l. unic. C. ut actio ab hered. vel contr. quod in odiosis, in quibus stricta debet fieri interpretatio, in favorem reorum procedit, arg. l. Arrianus 47. ff. de O. & A. quanquam largo modo contrarium admittat Gomes ad §. supereft. Inst. de actionib. num. 60. Hactenus enim debitor est debitor in diem, ut ante diem solutum repetere non possit, l. 10. ff. de cond. indeb.

Declaro, si nempe in diem certum res debita fuisset; hæc enim, quia statim ipso conventionis momento deberi coepit, repeti non potest, si ante diem sit soluta, d. l. 10. quod ad alium debitorum accommodari non posse, quam ad hunc, qui in certum diem debet, ait Philip. Matth. ad l. 14. de Reg. Juris. Secus enim est, quando pendente conditione solutum esset, l. Si quis id 7. §. 3. ff. de jurisd. l. mancipia s. C. de serv. fugit. l. ult. ff. de in ius voc. vid. Costal. ad d. l. 7. ff. de jurisdicit.

V.

Debitorem nemo sibi annotatione sua privata facere potest. l. 60. ubi Dd. C. de probat. Exemplo enim periculose foret, ut & scriptura creditatur, qua unusquisque sibi annotatione propriâ debitorem constituit. l. 7. Cod. eod. Goedd. inter Conf. Marp. confil. 28. n. 284. vol. 1.

VI.

Id quod debetur ex pluribus causis, semel tantum acquiri & obtineri potest. l. 159. ff. de Reg. Jur. l. 14. §. actiones 2. ff. de Except. rei jud. l. 3.

§. ex pluribus causis 4. ff. de acq. poss. l. 5. ff. de petit. heredit. l. 108. §. Sticbum 4. de legat. 1. Bocer. Inst. de fideicom. hered. n. 106.

VII.

DEBITOR speciei perempta specie, ante moram liberatur. l. 23. 83. §. 5. de V. O. Vide post regulas Socini reg. 1. (& Don. 16. com. 1.) prout refert Cardin. Tuschi. pract. conclus. tom. 2. lit. D. post conclus. 55. Et dicit, quod ampliat tribus modis, & limitat duobus: debitum enim quod non est, extingvi non potest, Surdus decis. 305. n. 4. in fin. Menoch. de arbitr. casu 447. num. 1. cum seqq. Peguera crimi. decis. 6. Vincent. de Franch. decis. 507. n. 2. Farinac. in praxi crimi. p. 1. quæst. 26. n. 1. Aloys. Ricc. in collect. decis. collect. 2192. vers. quid autem dicendum. An. Robert. rer. judic. lib. 2. cap. 2. Luc. Matth. Apicella de tutam. pauper. tit. 4. n. 46. prope med. Petr. Caball. resolut. crimi. casu 77.

VIII.

DEBITOR, qui non habet in ære, luit in corpore, Socinus reg. 6. ubi ampliat, & limitat quatuor modis Cardin. Tuschi. d. tom. 2. lit. D. post concl. 53.

IX.

DEBITOR nemo potest esse sui ipsius, l. Uranius 82. ff. de fidejussorib. Ad hoc citati solita, quod actio & passio in eodem subjecto non concurrunt, Cald. Pereira de extinct. emphyteut. cap. 14. n. 33.

X.

Debitum creditoris legatum subsistit, quando ultra ratione in Creditorem major exinde redundat utilitas. §. 14. Inst. de Legat. ita si centum aurei debeantur, & debitor suo Creditori centum aureos legaverit, valet legatum, qui post moram solvendi legati usura debeatur. l. 1. 2. C. de usur. legat. l. 3. in pr. de usur. & usufr. leg. que alias non deberentur nisi per stipulationem promissa. l. 3. & l. 4. C. de usur.

XI.

Quoties debitum Creditori est legatum, toties subsistit legatum, etiamsi nihil debeatur. l. 75. §. 1. ff. de legat. 1.

Ratio: quia testator hic voluit & potuit se obligare ad praestandum id, quod non debuit: ergo falsa demonstratio hoc casu non virtut Legatum l. 33. pr. ff. de Cond. & Dem.

Limita: modò certa summa fuerit à testatore expressa, nam alias non constaret de quantitate legati.

XII.

Quoties Testator legat alteri, quod sibi tertius debet, toties, si hic nihil debeat, nihil consequitur legatarius. l. 75. §. 2. ff. de Legat. 1.

Ratio: quia hoc casu testator non voluit se obligare, sed tantum obligationem alterius in legatarium transferre. Quod si ergo in altero deficiat obligatio, deficit quoque Legatum.

XIII.

XIII.

Debitor Creditori legatum relinquentis id animo compensandi fecisse non praesumitur: quia legata dependent ex liberalitate, liberalitatem autem non exercet, qui compensat.

Limita: ut procedat in debito mere voluntario, non in necessario, e. gr. in debito dotti respectu patris. Carpz. P. 3. C. 13. def. 29.

XIV.

Quocunque debetur ex contractu seu dispositione hominis, illud dicitur debitum voluntarium; quod vero debetur ex dispositione legis, vocatur debitum necessarium. Quia contrahere ab initio cuiuslibet liberum est, legis autem virtus est obligare & necessitatem inducere.

XV.

Debitores carceribus includendi sunt, donec solvant. Speckh. in quest. 29. Besold. Thes. Pract. verb. Schuldthurm. praeprimis debitor de fugâ suspectus potest capi & incarcerari. Gail. L. 2. obf. 44. etiam a judece incompetente Mys. Cent. 2. obf. 65. & valet statutum, quod Debitor propriâ autoritate sine judice possit detineri. Coler. de Pr. Exec. P. 1. c. 3. n. 44. 46.

XVI.

Debitor tenetur ire ad domum Creditoris & ibi solvere debitum. Innocent. in cap. 7. X. de cognit. XVII.

Debitores inter se pacifici non possunt in praeciditum Creditoris. Bald. in l. 25. C. de pact.

XVIII.

Debitoris mei debitor non est meus debitor. Rol. à Valle consil. 1. n. 5. vol. 2. Neque debitor uxoris marito solvens liberatur. Bald. in l. 11. C. de solut.

XIX.

Debitum liquidum faciunt (1.) certi contrahentes. (2.) certa debiti quantitas. (3.) certa causa, & (4.) certa probatio. Probationem certam inducent sententia, acta publica, matricula vel regestum, testamentum, instrumenta, scriptura privata & Chirographum. P. Frider. de process. l. 2. c. 59.

XX.

Naturali aequitati contrarium est, pro alienis debitibus alios molestari. l. un. Cod. ut nullus ex vi can. Limitationes habet Perez. C. de decurion. n. 8. - 17.

XXI.

Debitores à diversis officiis arcentur, e. gr. à Tutele Creditoris, à Legatione l. 4. pr. ff. de legation, nisi debitores scilicet d. l. 4. §. 2. debitores ex administratione rerum Civitatis non possunt civitatis honores vel munera subire. l. 1. Cod. de debit. Civit. aut qui iis jam funguntur, nihil à Civitate possunt conducere: qui autem mutuam pecuniam à Civitate habent, non sunt ab honoribus arendi. l. 6. §. 1. de mun. Perez. Cod. de debitor. Civitat. n. 12. 13. arcentur etiam, qui aliquid ex pollicitatione debent, & debitores scilicet, qui vectigalia volunt conducere. l. 9. §. 2. 3. de publican. Brunnenm. ad l. 1. Cod. cod.

CAP. IV.
De Deceptione. Add. infra de Dolo. Et supra de beneficio axiom. 4. infra de fide.

Axioma I.

Deceptione nihil aliud est, quam callida circumventio. l. 1. & t. 1. de dol. mal. l. 51. §. 4. de fidejuss. Hæc regula ita procedit, quotiens scilicet deceptio propriè sumitur, alijs enim significat & lesionem ex re ipsa contingentem, ut in l. 19. de min. & in l. 2. §. 3. ad SC. Vell. & corruptionem l. 9. de dol. mali except. de qua re agendum in lexicis Juris.

II.

Decipi non reputatur ille, qui scit se decipi. l. 1. §. si intelligatur 6 de adl. Edict. quia volenti & scienti non fit injuria nec dolus, unde qui sciens decepit ignorantem, omne detrimentum tenetur relarcere. l. Julianus 13. pr. ff. de action. Empt.

III.

Decipere in contractibus non est peccatum, gloss. in c. cupis 5. caus. 16. quest. 1. gl. in cap. civitate. de usur. Jas. in consil. 153. col. 3. in fin. Licitum enim est contrahentibus scilicet invicem decipere usque ad dimidium justi pretii, l. in causa & cognitione 16. §. pen. ff. de minor. l. 2. Cod. de res. vend. C. A. consil. 78. l. 1. n. 6. & 7. quod accipe non de fraudulento vendoris consilio, id enim vehementer damnatur, & si interveniat, reddit aliquando contractum ipso jure nullum, vel resolvit. l. 53. §. ult. de C. E. l. si dolo s. C. de res. vend. l. ex emto 11. §. 5. ff. de A. E. sed potius intellige de ea deceptione, quæ re ipsa contingit sine injuria contrahentium, quia vendoris votum est pretio vendere plurimo, emitoris autem minimo emere. l. si voluntate 8. Cod. de res. vend. Mys. 4. obser. 74. Ludov. Gom. ad §. supereft. de act. n. 54.

IV.

Deceptis non decipientibus jura opitulantur. l. 2. §. sed ita. ad SC. Vell. text. in cap. inter dilectos. 8. de donat. Phil. Matth. ad l. 90. §. ult. de R. l. Oldend. cl. 4. act. 1.

V.

Deceptione re ipsa & deceiptio ex propofito equiparantur, Jas. in l. si quis cum alter in princ. ff. de V. O. scil. quoad rescissionem contractus, Anchæ. consil. 39. Proclarior. Abb. consil. 8. Trias ad decisionem. column. 2. lib. 2. & consil. 109. in 2. dubio, lib. 2. Dec. consil. 180. Visita renunciatione. per l. 2. de Except. dol. cui add. l. 1. §. causa 2. de adl. edit. quod tamen in foro conscientia non posset simpliciter defendi, sed cum limitatione quadam, de qua vide Vasq. 3. contr. cap. 48. n. 5. siquidem deceiptio rei data utriusque contrahentum ignorancia circa valorem rei dicitur error, & non deceiptio, gloss. in d. l. si quis cum alter. Corn. consil. 181. lib. 3. quem sequitur & communem dicit Gomez. in c. ut animarum de const. in 6. n. 8. Vasq. dict. loc. n. 6.

V.L. Pe

Postea tribuum VI.
Pecunia turpiter accepta iustior penes eum
est, qui deceptus est, quam qui decepit. l. 9. de doli
except.

VII.

Decepti venia digni sunt. l. miles. n. §. mulier
2. ad L. Jul. de adulterio.

CAP. V.
De Decimis.

Axioma I.

Nemo immunitus est à decimæ solutione, nisi se
prober immunitum cap. 24. X. de decimis. acquiri-
tur verò immunitas à decimis praestans. Gehend
Fröhlichkeit privilegio c. 3. 9. 10. 25. X. cod. transactio-
ne c. 2. 8. X. de transact. consuetudine vel præ-
scriptione cap. 1. de prescript. in 6to. nam jus de-
cimandi à Laicis potest præscribi. Wohner cons.
Franc. 77. per statutum autem nec tolli nec mi-
nui posse decimas afferit Bald. in L. fin. C. sine
cons. vel reliq. fund. comp. non posse.

II.

Decimæ Ecclesiæ debita solvuntur de pro-
ventibus molendinorum, pisciarium, de frumento
& lana, de apibus etiam & de omni fructu. c. 5. X.
de decim. & potest decimator prohibere alpor-
tationem fructuum inque eis ponere custodes,
donec solvantur integræ decimæ juxta morem.
Viv. 1. decif. 4.

III.

Decimarum onus annexum est prædiis Abbas
in c. 10. X. b. t. & solvi debent in ipso fundo, in
quo fructus colliguntur. Bartol. in L. i. C. de
fruct. & lit. exp.

CAP. VI.

De Decisione. Vid. Infr.

Res judicata.

Axioma I.

Allegare regulas, ubi est decisio in terminis, est
refugere minorum & pauperum Doctorum.
Felin. in cap. 1. in 4. col. de prescript. quem eriam
laudat Jacob. Gothoffr. ad l. i. C. de Reg. Jur. pag.
13. & ideo in actu pratico laborandum, ut inve-
niamus decisionem in terminis, cum talen inventire
sit Doctoris doctissimi, Felin. in cap. cum or-
dinem. col. 4. de prescript. Ludov. Gomes ad §. a-
equi. inst. de act. num. 14. Knichen de Saxon. non
prov. jur. t. 5. nu. 99. & 100. omnino Borgnini. Ca-
valcanus 1. decif. 30. num. 38. lect. 2. & in decis.
post primam part. decif. seu repert. prim. Mo-
ritio. in resp. n. 6. sub lit. V. quia magnum in praxi
habere decisionem Doctoris alicujus excellentis
in terminis. Menoch. conf. 73. num. 17. Surd. conf.
379. n. 29. Magon. decif. Florent. 66. num. 31. Af-
flict. decif. 169. num. 8. Wesenb. Consil. 240. de
success. feudal. num. 18. Schulz. in prefat. Obser-
vat. pr. etiam sine lega loquentis. Gom. d. §. a-
equi. num. 14. Sunt enim decisiones in terminis
secundum, ibique cessant omnia argumenta.

Alb. Brun. in tr. de statut. art. 6. q. 2. in fin. col.

3. Neque tamen textum vincunt auctoritates. v.
Infr. cap. 43. §. 2. f. pag. 363.

I.

Decisio ista in dubio est eligenda, quæ minus
habet iniquitatem. l. 200. de R. i. ubi Phil. Matth.
num. 1.

III.

Ad decisiones causarum sufficit allegare ratio-
nem naturalem cap. secundò requiris qd. de ap-
pell. l. scire 13. §. sufficit 6. ff. de Excus. tut. l. si me
& Titium 32. ff. si cert. pet. l. ubi autem non 75
§. illud 4. ibi: ipsa natura manifestum est. de Ver-
bar. Obligat. Regu. Sixtin. inter Confil. Marpurg.
confil. 18. volum. 2. num. 111.

IV.

Decisio semper super re certa formatur. Ri-
minald. jun. cons. 32. num. 18. lib. 5. Thom. Tri-
vis. 1. decis. Venet. in pref. n. 5.

V.

Quotiescumque casus decidendum occurrit, re-
currentum (1.) ad consuetudinem loci specialem,
(2) ad consuetudinem istius provinciæ genera-
lem, (3.) ad Constitutionem Principis istius pro-
vinciæ. (4.) Hisce deficientibus ad Jus Civile
vel Canonicum, si hoc in illo casu receptum.

Ratio: quia jus generale semper abrogatur
per speciale, & consuetudo loci specialis præser-
tim attendenda, quia pro jure communi habetur
ibi, ubi viget. Gal. Lib. 1. obs. 36. n. 3.

CAP. VII.

De Declaratione.

Axioma I.

Declaratio, quæ sit facta, fortior est illa, quæ sit
verbis. l. reprehendenda. C. de inst. & subf. l. pro
herede 20. in princ. de acquir. hered. cap. cum su-
per 23. extr. de offic. deleg. c. ex ore 3. extr. de his
qui sunt à majori parte. cap. ut nosrum 56. extr.
de appellat. Tiber. Decian. r. 46. num. 74. vol. 3.
Gœdd. inter Conf. Marp. Conf. 25. n. 23.

VI.

Declaratio non nisi formaliter fieri potest. Jas. in l.
quicquid astringenda. de V. O. ideo judex declarat
verba ambigua sententia vel contractus,
id mutare vel variare nequit. Angel. in L. quod ju-
dit. de re judic. l. Si quis intentione ob. ff. de judic.
gloss. in d. l. quidquid. de Verb. Oblig. Gilman.
4. pag. 1. tot. 4. num. 11. & 12.

III.

Declaratio fieri non oportet cum solennitate
requisita in ipso actu principali. l. heredes palam
21. §. 1. & ibi Bart. de testam. Sicut enim declaratio
testamenti dubii potest fieri coram duobus testi-
bus. Bart. in l. i. C. de Codicill. Ita & in sententia
declaratio tantæ solemnitates non requiruntur,
quæ in ipsa sententia. Bart. in l. ab executori n. 8.
de appell. per d. l. 21. §. 1. Gilman. d. l. n. 11. & 12. Hinc
nulla est sententia declaratoria ex capite, quod sit
contra sententiam priorem, & sic sententia con-
tra sententiam latam. l. C. quando provoc. non est ne-
ces. Franc. in c. dilecta quæst. 14. de appellat. Felin. in
cap. inter monasterium de re judic. addel. 1. pr. ff.

P quæ

que sentent. fine appellat, rescidantur. l. 9. C. de
sentent. & interlocution. cap. Inter. 9. extr. de
sentent. & re judic.

IV.

Déclaratio virtualiter continetur in ipso decla-
rato. Decian. conf. 423. in fin. Ruin. conf. 225.
num. 6. vol. 1. Socin. jun. conf. 95. num. 74. volum.
3. Vult. int. Conf. Marp. conf. 29. vol. 2. n. 12.

V.

DECLARATIO nihil de novo
confert, & declarans nihil novi facit, l.
beredes palam 21. §. si quid i. ff. de testam.
Schrader. confil. 49. num. 14. sed datum si-
gnificat. ibid. [ubi Dauth. num. 10. & seqq.
Gail. 1. obi. 101. n. ult. l. affe 200. 77. ff. de
bered. instit. Bartol. in l. ab executore. num.
7. vers. quandoque interpretatio interponi-
tur. ff. de appellat. Mantica de tacit. &
ambig. convent. lib. 1. tit. 16. n. 7.] l. adeo 7.
§. 7. ibi: videtur. ff. de acquir. rerum domi-
nio. Clem. exiuit. §. barum declarationum,
de verbis. sign. gloss. verbo de novo, in cap.
per tuas. de donat. [sicut & is, qui spicas
excuslit, non novam speciem fecisse, sed
qua fuit, detexisse dicitur, l. 7. §. cum quis,
in fin. de acquir. rer. dom.] Oldrad. conf. 224.
num. 20. vers. nec verbum declaramus, &
conf. 318. in fin. vers. ad. articulos, ubi quod
qui de novo dat, non declarat, quia effec-
tus declarationis est verbum obscurum
clarius explicare. Dec. in l. edit. 2. num. 47.
C. de edendo. Paris. conf. 65. num. 5. & 6. vol.
1. Ruin. conf. 225. num. 6. vol. 1. Socinus
jun. conf. 95. num. 72. & 76. volum. 3. [Et
declaratio debet esse expositiva, non
perimens notabiliter, Bl. in Autb. at qui
semel. col. 3. num. 4. C. de probat per cap. cum
dilecti 18. extr. de accus. Conf. Arg. lib. 2.
Conf. 47. num. 71. & seqq.] Roman. conf. 45.
ubi intelligit, dummodo stet in pars ter-
minis declarationis, quia si adderet, vel
minueret, diteretur nova dispositio, So-
cinus sen. confil. 49. num. 5. vol. 1. Calderin.
conf. 237. in princ. alias 16. de prebend. ubi
quod declaratio non ampliat gratiam, &
nihil de novo addit, Petrus de Anchar.
Confil. 7. in questione. num. 3. & seq. Aegid.
Bellam. confil. 33. num. 40. & 41. Rolandus
à Valle confil. 15. num. 27. vol. 3. Anton. Gabr.
commun. lib. 6. tit. de Reg. Jur. conclusi. 3.
Bertazol. de clausul. instrung. claus. 30. gloss.
4. num. 1. Brun. à Sole in locis communibus,
verb. declaratio 1. Menoch. confil. 733. num.
20. Francis. Gal. in margarita casuum con-
scientie, verbo declarare, Marian. Antonin.
variar. resolut. lib. 1. resolut. 3. num. 12. Car-
dinal. Tuschi. pract. conclus. tom. 2. lit. D.
conclus. 86. per tot. Octav. Glorit. respons.
12. nro. 29. Rot. decis. 454. n. 2. apud Fari-

nac. p. 1. recent. Sigismundus Scaec. de
commerc. & camb. §. 7. gloss. 3. num. 29. Ca-
mill. Borell. in sum. decif. tom. 2. tit. 3. num.
293. Castill. controvers. lib. 3. cap. 10. num. 30.
& lib. 5. cap. 89. num. 172.

VI.

DECLARATIO non mutat essen-
tiā, aut naturam dispositionis, Roland.
confil. 15. num. 27. vol. 3. Decian. confil. 8. num.
21. lib. 1. & confil. 6. num. 30. lib. 4. Menoch.
confil. 331. num. 100. & confil. 360. num. 5. & con-
fil. 443. num. 71. Octav. Glorit. resp. 12. num.
21. Eoque quae majoris declarationis cau-
sa ponuntur, non mutant jus commune,
l. que dubitationis 81. ff. de Reg. Jur. l. que
stum 12. §. pen. ff. de fund. instruct. Gomes
ad §. omnium. Instit. de actionibus.

CAP. VIII.
De Decreto.

Axioma I.

Decretum judicis facit rem claram. l. Heren-
nius 62. §. Gaja. 1. de Evid. Gabr. in conclu. 5. de
sent. Pacian. confil. 112. num. 14. & facit cessare o-
mnem præsumptionem dolis & metus. Viv. 1. de-
cis. 89.

II.

Decretum habet vim sententia latè à Principe
cum causæ cognitione, ut ait Gond. de Villad. in
tract. de Leg. quest. 8. num. 68. & 69. Pacianus
confil. 47. num. 12.

III.

Decretum obreptitum est ipso jure nullum.
Marp. confil. 48. num. 29. vol. 4. Et omne decre-
tum injustum est nullum, ita, ut non transeat in
rem judicatam. arg. l. Sæte egressæ 26. ff. de tut.
dat. Paris. confil. 51. num. 49. p. 4. nec executio-
nem mereatur. Paris. confil. 98. num. 1. p. 3. Mar-
rant. p. 6. tit. de execut. sentent. num. 4. Afin. §.
31. can. 2. limit. 1. num. 1. quo sequitur Meichsne-
rus in decif. Cameral. 1. decis. 28. num. 42. cum
seqq. vid. & Gail. 1. obser. 109. num. 1. idem de
decreto subreptio dicendum. Bartol. in l. 3. §. 7.
ff. de Carb. Editio.

Declara, si scilicet adveretur juri communi,
Marant, in specul. aur. p. 4. distinct. 16. num. 75. Non
vero si juri litigatoris, tunc enim non erit ipso ju-
re nullum, sed tenet l. 1. §. item cum. ff. que sent.
fin. appellat. l. 16. ff. de appell. l. 2. C. quand. provoc.
non est necess.

IV.

Decreti interpositio præsupponit omnia, que
facienda erant interveniente, nec quicquam ad a-
ctus perfectionem necessarium fuisse prætermis-
sum. Jas. in l. pat. novissima. n. 6. C. de pat. Bald.
in l. cum bi. §. si prætor. de transact. Gilm. 4. l. n.
84. fol. 64.

V.

Decretum quocunque sit, requirit causæ co-
gnitionem. l. 9. §. 1. de offic. Procons. Odd. p. 1. q. 34.
art. 5. num. 484.

CAP. IX.

De Defectu vid. infi. Q-
missio. Imperfectum.

Axioma II.

Cap. X. De Defensione.

171

Axioma I.

Ex defectu implementi arguitur dolus ejus, qui implere nenebat, nec tamen implevit. *l. do-*
lus 10. & ibid. gl. C. de rescind. vendit. Corn. conf.
16. vol. 1. & conf. 128. col. 2. vol. 3. fac. notata. Ma-
gnon. decis. Lucens. 31. num. 12. Vult. inter Conf.
Marp. conf. 24. vol. 2. num. 32.

II.

Defectus corporalis animi vitium attestatur, *can. Hincernim. 1. distin. 49. Mar. Socin. ad cap. audientiam. de homicid. n. 21.*

III.

Defectus ubi plures sunt, de omnibus fieri debet mentio, alias clausula non obstante non operatur, quoad non expressa. *Bald. in l. 1. col. pen. vers. unum tamen. C. de furt. Nat. tom. 2. conf. 402. num. 34.*

IV.

Administrantia non impleta non viant, *l. 2. §. fin. de donat. Cephal. conf. 80. Magnificus Do-*
minum n. 11. vid. infra. locum de Omisss. axiom. 4. Exempla in Jure passim occurunt. Sic *l.* sententia judicis continens duplēcē causam, quam una est vera, altera falsa, valebit ex illa vera *cap. per tuas 12. qui filii sunt legitimū ubi Abbas.* 2. quando plures sunt causae dispositionis, licet una cesset, si tamen vident aliae, dispositio non cessabit. *l. Si non Lex Aelia Sentia 83. de hered.* *institut. Socinus 1. conf. 30. num. 40. 3. Similiter* factum exerces, qui non caret voluntate, nec etiam potestate, quamvis in aliqua qualitate erret, idēc tamen non virtutib⁹ actus. *c. Tua 26.* & ibi not. *Canon. de sponsal.* Pantzschian. 2. *quæf. 21. num. 17.* Sic denique 4. defectus causæ impulsivæ non viuat actum. *Gloss. & Dd. in cap.* post translationem, de renunciat. *cap. cum cef-* sante 6. de appell.

V.

Defectum pluralitas uno remedio non extinguitur. *l. Si dominus 21. defru. pr. d. urb. Bald.* in *l. 1. C. de furt.* Heig. 2. q. 19. num. 16. ubi vid.

CAP. X.

De Defensione. vid. Mō- deramen inculpatæ tutelæ.

Axioma I.

Defensio juris est naturæ *l. 4. l. 45. §. 4. ff. ad L. Aquil.* *l. 1. §. cum arietes 11. ff. si quadrupes paup.* *l. 1. §. 27 ff. de vi arm.* quod intellige scilicet respectu inclinationis, respectu enim moderatio-
nis inculpatæ tutelæ erit & juris genitum. *l. 3.* *junct. l. 1. §. ult. de Jusit. & jur.* quod postmo-
dum melius Jus civile explicuit & confirmavit, si que etiam Juris civilis defensio erit. *argum. l. 1. C. unde vi. l. 2. & 3. C. de fiscar.* quod & juris di-
vini esse patet ex capite 22. *Exodi. vers. 2.*

II.

In defensione sui non cogitur quis primum iustum expectare, nec fugere cum periculo & de-
corre *Confit. Crim. Carol. art. 140. Gail. de Pac.* *Publ. l. 1. cap. 16. n. 21.*

III.

Justa est defensio pro parentibus, filiis, pro pa-

triā, pro conjugi, sponsā, pro fratre, p̄fceptore, consanguineo & affine, comite itineris, pro doméstico & hospite, imò quolibet extraneo per-
clitanter, etiam sine imploratione. *Francisc. Zoa-*
nnett. in tract. de Defens. P. I. n. 56. & n. 94. usque 112.

IV.

Promittens aliquem defendere intelligitur promissione defensionem justam, non violentiam. *Mynsing. Cent. 2. obs. 29.*

V.

Defensionis remedia iis dunxat sunt intro-
ducta, qui gravantur. *cap. suggestim 15. ubi vid.* *gloss. ult. de appell. Novell. 119.* ne occasio Juris ad iniqūum trahatur compendium. *l. fin. in fin.* *C. de usucap. pro empt. c. quod nonnulla 25. in fin.* & ibi gl. ult. de privil. *Arnif. lib. 2. de Ma-* jest. c. 4. n. 6.

VI.

Violentos laicos coercere non contra legem est agere, sed legi facere subsidium, *cap. 2. extr.* de privilegi.

VII.

Defensio niemini est auferenda. *l. ut vim. 3. ubi Jason. de Jusit. & Jur. l. 1. §. cum arietes. ff. Si quadrupes paup. f. c. dic. l. 4. & 5. l. scientiam 45. §. qui cum aliis ad Leg. Aquil. adeo ut eam ne quidem Principes aut Imperator adimere possit, & sic rescripta ab una vel altera parte absque causæ cognitione impetrata, ad instar decreti judicialis non obtineant, nec in rem judicatam transcant.* vide latè Carpz. cum all. 6. conf. 117. num. 11. 12. 13.

CAP. XI. De Definitione.

Axioma I.

In definitione, quantum fieri potest, genus proximum est assumendum. *Cujac. in Papin. lib. 1. de fin. adl. 63. de R. N. pag. 63. D.* quia quod proprius ex rerum natura petitur, eò evidenter definiti naturam explanat Aristot. 2. *relect. polit. cap. 1. p. 1. num. 6.* Item, in definitione, causa non potest esse genus sui effectus: sic transactio aut pacto vel contractu. *l. 2. ff. de transact. Bachov. 1. disp. 7. Treutler. th. 1. lit. D. n. 4.* Siquidem generis hæc est natura, pr̄ latius pateat suo definito, & plures sub se contineat species, ut sit imbecillus, nec exprimat essentiam definiti, quod scilicet fit per adjectiōem differentia, quæ genus restringit ad suum definitum. *Bachov. 2. Disp. 21. thes. 1. lit. C.* Galenus tamen plerisque in locis irridet eos, qui in quaenunque definitione ita sunt occupati, cum aliqui res per se non obscura sit, & sine Dialectica definitione facile explicari & intelligi possit, quod vitium, quo plerique laborant, vocat Φίλοσοφα, refert Duren. ad tit. *C. de probat. cap. 2.* idem refert Cujacius in pref. recit. *C. ad tit. de Jure fisci.* ubi de definitionibus elegantibus magis quam accuratis locus egregius apud Gell. lib. 1. cap. 25. Senec. lib. 1. de vita beata c. 4. varietatem definitionum (exempli Rhetorica) inde extitisse, judicat. Quintilianus lib. 2. c. 15. in fin. quod pravum quorundam studiorum circa scriptores artium extiterit, scribit

p. 4
iisdem

iiidem verbis, si prior aliquis occupasset finiendum. Duaren, *de judic.* in pr. proficitur, se aliquando integrum annum consumpsisse in expoloranda definitione judicij cum aliquot divisionibus, sed tandem has nugas valere iustissime, eumque notare videtur Cujacius in parat. ff. pref. vers. et si jus definitionibus multis &c.

II.

Definitions quædam sunt metaphorice, ut
cum sepulchrum dicitur domus defunctorum. *l.*
4. C. de sepulch. violat. Jurisprudencia urbana
militia respondendi, privandi, concedendi. *Cie-*
pro Muren. add. definit. Leg. in l. 2 ff. de Legib.
Quædam sunt elicitæ per contrarium, ut bona fi-
des est absentia dolis, diligentia est absentia culpa-
l. 8. in princ. de tritic. vin. ol. legat. Virtus est vi-
tium fugere. Dies feriati sunt dies non iuridici
l. 7. C. de fer. ubi C. A. thes. 2.

III

Definitio per effectus concepta non est bona.
Br. & ali in l. 1. de appell. Cujac. ad Theophil. lib.
10. q. Papin. ad l. 72. de contrah. emt. ubi video re
probat definitionem, quod contractum ab effec
tu definit, quod accipe, quando effectus se
quitor rem definitam non immediatè, & ab eo
potest separari: si enim effectus immediatè sequi
tur, definitio per effectum concepta admittetur
princip. Inflit. de action. l. 3. §. 2. de honor. possi
vid. Osterm. in prim. Inflit. de obligat.

IV

Multa sunt in re definita, quæ non sunt in definitione. Arum. exer. 15. quest. 5. Treut. Disp. 27. thes. 3. lit. e. volum. 1. Intellige scilicet expressio: tacitè enim inesse præsumuntur. Sic mandati definitioni tacitè inest, ne sit rerum turpium quia carum nulla est obligatio. Vid. Arum. diel. exercit. 15. quest. 5.

七

Ut cujusunque rei una tantum est essentia
ita tantum una quoque definitio, non plures esse
possunt, ut post Aristot. lib. 7. Top. cap. 2. docet
Cujac. lib. 18. obs. 38. circa fin. vers. non feramus
quod intelligendum de definitionibus diversis &
talibus, quæ non tantum verborum complexu-
sed etiam essentia & substantia demonstratione
differunt. Alioquin enim unius ejusdemque rei
plures dari possunt definitiones, figura verbo-
rum, non rei substantia distantes, sicut autorita-
te Galeni & Senecæ, item que exemplis luculentis
demonstrat Cujacius in prefat. parat. adff. &
lib. 18. observ. 38. & in rect. C. ad tit. de temp. ap-
pell. vid. Comment. D. Bisch. ad ad. 2. F. 23.

VR

Definitio est solias substantiae Aristot. 2. Metaph. cap. 5. text. 18. Non enim sumuntur ex causis externis, que rei substantiam & naturam non ingrediuntur. Colleg. Argente. de pecul. thes. 3. num. 16. scilicet μελίσχη, περάτος καὶ ἀπλόνες. text. 19. secundariò enim etiam ipsorum accidentium est definitio.

VII

Definitiones à partibus sumtæ non sunt infrequentes in jure, *i. e.* §. 1. *f. de edend.*

VII

In definitionibus verba propriè sunt accipien-

da, Bartol, in l. omnes, num. 19. vers. quero. de l.
& l. Gom. ad §. supereft. Inſt. de act. n. 69. Hinc
in quovis genere disciplinae ὁ γεναῖδος αὐτὸς ac
præliminare inevitabilis est definitio. Coler. in
prefat. proſec. execut. Eaque ſcalam ad scientia-
m apparat, & fundamentum eft ſequentium,
quā neglefta pronus admodum & præcepſ in-
tratione ipsarum rerum ſolter eſte lapsus. Coll.
Argent. ſi ager veligal. ibes. 59.

IV

Definitio ubi ponitur, communiter non sit summarium. Alex. in l. 5. §. *stipulatio. de Verb.* *Oblig.* summarium enim fieri debet ex materia longius evagata, quod omnia membra principalia comprehendat. *l. in summa 65. ubi not. Mod.* *ff. de condit. indeb. & l. 1. ff. de R. D. Gomes ad* *§. supereft. Instit. de act. n. 1.*

X

a. Quod in Jure definitum non est, in universum
b. definiri vix potest, sed judicis arbitrio adman-
c. dum relinquitur. l. 1. ff. de testib. l. 15. de impens.
d. in rem dot. Menoch. libr. 1. arb. quest. in pro-
e. am. numer. 3. cum seqq. Bocer. de feud. invest.
f. cap. 4. num. 5. & 8.

三

DEFINITIO converti debet cum
suo definito, l. i. §. *dolum, ff. de dolo malo,*
l. omnis definitio 202. ff. de Reg. Jur. Do-
ctores in l. i. in princip. ff. de acquir. pos-
sess. Cicero lib. 4. Academ. num. 79. pag.
17. Bartol. in sua quest. 7. Mulier habens.
num. 4. vers. contra quod. Tiraquell. de
jure primog. quest. 1. num. 1. Flamin. Paris.
de resign. benefic. lib. 1. quest. 1. num. 31. cum
seqg. Cardin. Tusch. practic. conclus. tom.
2. lit. D. concl. 418. Cels. Argel. de contrad.
legitim. quest. 10. num. 161. latè Monet. de
distribut. quotid. p. 1. quest. 4. num. 3. ubi
num. 2. afflerit, quod substantiam & natu-
ram rei explicat, & num. 5. quod quælibet
definitio in jure est periculosa, & num. 6.
quod cauti esse debent, qui rem aliquam
definiunt, & num. 7. quod definitio per-
fecta debet habere genus, ac propriam
& completam differentiam, quod etiam
*asserit Pichardus in *disput. de mora*, num.*
26. ubi num. 24. dicit, quod cujusque rei
definitio ut bona sit, nihil superfluum,
nihilque diminutum continere debet,
*citans Philosophum *Topicorum lib. 6. cap. 1.**
Dicitur autem definitio initium omnis
disputationis, Monet. d. p. 1. quest. 1. &
num. 1. [Omnis enim quæ à ratione suffici-
pitur de aliqua re institutio, debet à defi-
nitione profici sci, ut intelligatur, quid
sit id, de quo disputatur. Cicero t. de
offic. & t. de Orat. seqt. 54. Hoc in princi-
pio fieri in omnibus disputationibus aportere
censeo, ut quid illud sit, de quo disputetur, ex-
planetur ne vagari & errare cogatur oratio,
si it,

si iiii, qui inter se dissenserint, non idem esse illud, de quo agitur, intelligent.] Et cuiusque non convenit definitio, non convenit etiam definitum, l. 2. §. appellata, & ibi Doctores ff. sicutum petatur. Camill. Borell. de Regis Catholicis præstantia cap. 70. num. 122. & 123. Joan. Anton. Mangil. in tract. de imput. quæst. 16. num. 18. & quæst. 66. num. 14. Ludovic. Cenc. de censib. quæstion. 3. artic. 2. num. 17. & 18.

De Delatione Juramenti vid. Juramentum.

CAP. XII. De Delegatione, Delegato.

Axioma I.

Delegatus Principis in causa sibi commissa major est quocunq; ordinario. cap. sanè n. de offic. delegat. cap. 1. auctor. l. 1. §. præterea, de offic. ordin. Gomes ad §. penal. s. Institut. de action. num. 45. Quod intellige respectu dignitatis & negotii commissi, non vero respectu firmitatis; cum firmiter sit jurisdictio ordinarii. vid. Marani. in disputation. 1. quæst. legal. num. 1. & num. 40. Alex. & communiter Doctores in rubric. ff. de offic. ejus cur mand. jurisdict.

II.

Delegationis verba diligenter sunt observanda & custodienda. l. diligenter s. in princ. ff. mandat. & ultra expressa delegatio non extenditur, c. pen. ubi Gilman. & Dd. de offic. deleg. Et quicquid in delegatione expressè concessum non repertur, prohibitum censetur. cap. inter corporalia 2. §. sed neque. ubi Dd. de transl. Episcop. Anchar. consl. 207. in quæst. col. 2. numer. 4. Angel. consl. 138. Visits omnibus. numer. 1. in fin. Vant. in tit. de nullit. ex defect. jurisdict. deleg. num. 91. Farinac. 1. consl. 89. narrat. 1. Quicquid enim præter verba & formam delegationis factum fuerit, omnino nullum & invalidum est, cap. cum dilecta 22. ubi Dd. de rescr. c. cui 27. de præb. in 6. cap. 1. s. de rescr. spol. Innot. in c. super literis. vers. in gl. de rescr. unde & stricti juris num. 19. dicitur Menoch. 1. arb. judic. cas. 74. n. 56.

III.

Delegatus in alii causa alium subdelegare non potest, nisi in ea, qua ipsi commissa est. l. unic. C. qui pro sua jurisdict. aded ut si de facto contrafecit, sententia ab illo judge lata ipso jure nullasit. Urimius in disput. 1. n. 41.

IV.

Delegatio pro justa præstatione est. Utweisung ist anstatt Zahlung l. 9. §. ult. Comm. divid.

Declaratur hæc regula, quod procedat in his, quos idcirco teneri dicimus, qui habent actionem, non item in aliis creditoribus omnibus. l. 1. in princ. de pecul.

V.

Quoties debitoris cessi consensus non accep-

sit, toties non est delegatio, sed nuda cessio l. 1. C. de Novat.

Ratio: quia cessio fit ignaro, delegatio vero non nisi volente debitore, (z.) in delegatione debitoris fit novatio, hinc consensus utriusque necessarius est, secus in cessione, ubi pristina obligatio salva manet penes cedentem, cessionarius vero tantum constitutus procurator in rem suam. Conf. Lenz. de nom. & aet. Cess. cap. 4. membr. 4. per tot.

CAP. XIII. De Delictis, Criminibus.

Axioma I.

Quoties tantum læso agendi licentia competit, & eidem pena legibus determinata applicanda, toties delictum est privatum, quia sic ad privatum respicitur interesse, & ad id, ut refaciatur damnum recipiat datum. Exempla sunt in furto, rapina, damno injuria datu &c.

II.

Quoties cuivis ex populo agere licet ad paenam Reipubl. debitam, toties est delictum seu Crimen publicum, quia sic potissimum respicitur ad publicum interesse, & ut damnum Reipubl. illatum penetur. Exemplum est in Crimine læsa Majestatis, homicidio &c.

III.

Quoties unusquisque ex populo agere potest, ita tamen, ut agenti applicetur pena, toties delictum est populare, quia hujus delicti vindicatio potissimum pertinet ad jus populi tuendum. l. 1. ff. de popul. action. ita ergo si quis corrumperit alium prætoris, erit delictum populare l. 7. ff. de Jurisd. idem est, si quis ex ædibus aliquid suspensus habuerit, quod nocere possit. l. 5. §. ult. ff. de his qui dujet.

IV.

Quoties læsus ad paenam legibus non determinata agit, toties est delictum extraordinarium: quia extraordinaria delicta, prout judex arbitratur & extra ordinem coërcentur. Exempla sunt int. t. ff. de extraord. Crimin. vid. præmissis l. 1. pr. §. 14. 6. ff. l. ult. ff. ead. ubi de circulatoribus, qui serpentes circumferunt. Conf. Zos. ad d. Tit.

V.

Delictum maius est illud, quod majori bono opponitur, pos. Arist. 8. Eth. Farinac. consl. 85. num. 76. item si major ille qui peccat. Ernest. Cothm. 3. consl. 4. n. 13.

VI.

In delictis non quid delinquens facere seu dicere crediderit & opinatus fuerit, sed quod vere dixerit aut fecerit, spectandum est. Bart. in l. inter omnes §. rescr. in fin. ff. de furti. Menoch. de arb. jud. quæst. cas. go. v. 20. Farin. 1. consl. 104. n. 18.

VII.

Delictis crescentibus peccata quoque exasperari debent l. 28. §. solent s. ff. de pen. Phil. Matth. ad l. 138. de R. I. n. 5.

VIII.

Delictum qui permittit, ipsomet delinquit.

I. cum in plures 60. S. locator 6. ff. locator I. 2. de Affect. Auct. credentes. C. de hæret. cap. Ephesios 4. dist. 43. quia delicto consensum adhibet. c. 2. de accusat. num. 6. l. semper 60. de R. I. Concinnat. i. queſt. jur. sing. q. q. n. 23. Limit. modò quis possit & debeat prohibere, tunc enim patientia habetur pro consensu. Mev. P. 2. dec. 228. n. 2.

lxv.

Delictum unius non debet alterius esse præmio
um*l.*, *si* *sequens* *is*, *in* *princ.* *ad SC.* *Syllan.* *Wes.*
2. *conf.* *63.* *n.* *29.*

11

X.
Paria delicta mutuā compensatione tolluntur.
*l. 30. sol. matr. fac. l. ult. C. de compens. quod jure
Justinianæ constitutionis compensatio latissimè
pateat, omnemque causam complectatur. Hanc
regulam ita declarare licet, ut, cum compensatio
tantum sit debiti & crediti inter se contributio. l.
i. ff. de compens. haec tamen tantum ex delictis fiat
compensatio, quatenus pecuniariter interest. l.
10. S. quorius. de compens. Hinc qui se mutuò
deceperunt, invicem non agunt. l. 30. de dolo.
Franz. in parat. de compens.*

XII

Ex delicto suo nemo debet lucrari. *l. 134. §. 1.*
de Reg. Jur. Declaratur hæc regula, quod pro-
cedat, quatenus directò quis lucretur ex delicto;
per accidens enim bene fieri potest, ut quis lu-
crum ex delicto capiat. *l. 5. §. 1.* Ne quicunq[ue]
injus voc[atur], de vi boni rapti. *v. supra l. 17. §. 3.*

XII.

XIII

xiiii.

DELICTA puniri publicè interest,
& expedit Reipublicæ, ne maneant im-
punita, l. ita vulneratus s1. §. quod si quis,
in fin. vers. cum neque impunita. ff. ad Leg.
Aquil. l. licitatio 9. §. quod illicet. s. ff. de
publican. l. congruit 13. ff. de offic. Presid. l.
Sticbum 95. §. tametsi ff. de solut. extraꝝ ad
reprim. in pr. ubi Bart. verb. impunita. cap.
est injusta 33. caus. 23. quest. 4. cap. ut fame
35. §. i. de sentent. excom. Signor. cons. 242.
in fin. quod est Leonardi de Ceris, ubi quod
placatur Deus, quando delicta puniuntur.
Castrenſ. cons. 168. super primo. colum.
2. num. 6. vers. Super quinto. l. 1. Roman.
cons. 105. Viso themate. col. 2. in fin. Gram-
mat. decis. 36. Thomas de Thomasset, in
florib. decis. reg. 103. Azeved. 14. num. 1. tit.
9. lib. 3. nova Recopilat. Flamin. Paris. de
resignat. benefic. lib. 14. quest. 1. num. 17. Ca-
bed. Lusit. decis. 75. num. 1.p. 1. Cardin.
Tusch. practic. conclus. tom. 2. lit. D. con-
clus. 157. per totam. Cardos. in praxi Judi-
cum, verb. delictum. num. 9. & 10. Bellet.
disquisit. clerical. part. 1. tit. de disciplina
clericali. §. 15. n. 86. quia delictis & fraudi-
bus non est via aperienda. Bartol. Perert.
ad extravag. ambitione, de rebus Eccles. nom.

alien. verb. illis exceptis, n. 3. Cels. Argel.
de contradict. legit. quest. 10. n. 104.

XIV.

D E L I C T I paritas paritatem pœnæ
requirit, l. nibil interest. 32. ff. de adult. l. si
quenquam 30. in fin. C. de Episcopis & Cleri-
cis. quia juxta delicti mensuram futurus
est plagarum modus, cap. non afferramus
21. 24. quest. 1. Menoch. de arbitr. lib. 1.
quest. 90. n. 38. Menoch. illuſtr. quest. c. 24.
num. 17. Et prius cap. 8. num. 51. Cardinalis
Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclusi. 162. ubi
quod delicta graviora & atrocia gravius
puniuntur. Delicti enim pœna timeri de-
bet, ut supplicium unius exemplum pos-
sit esse multorum l. 2. C. adl. Jul. de repet.
Cardof. in praxi Judic. & Advoc. verb. de-

Oderunt peccare mali formidine pœna.
cap. irrefragabilis. §. Ceterum. ubi glossa
in verb. metu pœna, de officio ordinari.

XV

DE LICITUM continuatum gravius
punitur, Beroi. conf. 195. num. 16. & 17. lib.
3. Alex. conf. 110. Statute. num. 4. vers.
confirmatur, lib. 4. Sylvan. conf. 50. num. 12.
Clar. §. furtum. num. 13. & 14. Hippol. int.
1. num. 47. cum seq. C. de scar. Cassan. in con-
suetud. Burgund. rub. 1. §. 5. pag. mibi 45.
versa, & 46. Mench. quest. frequent. cap.
10. num. 47. Perez. ad tit. 1. lib. 5. Ordin. pag.
49. Sebasf. Navi. ad l. capitalium. num. 6. ff.
de pœn. Farin. in praxi criminali, p. 4. conf.
30. num. 67. ubi addit. lit. R. & num. 129.
Marian. Giurb. conf. crim. 47. num. 3. Ca-
rol. de Graslis except. 14. num. 33. & seq. ubi
de exceptione ad statutum excludens
omnes exceptions. Card. Tuschi. d. tom.
2. lit. D. conclus. 163. per totam, ubi num. 11.
subdit, quod homo facinorosus in mul-
tis delictis etiam diversis aggravatur a-
pud Judicem, ut possit pœnam augere
secundum qualitatem criminum multi-
plicium, Anton. Monachus Lucenf. decis.
54. num. 8. & 9. ubi quod delictum saepius
reiteratum fit majus, & solitus delinque-
re gravius peccat. Imo delictum pluries
commisum, seu reiteratum tot inducere
delicta, quot sunt reiterationes, ac proinde
de tot requiri purgations, & tot pœnas
imponendas esse, ait Gemin. confil. 106. n.
5. cum segg. ubi declarat delictum conti-
nuatum non effici plura, quando inter-
venit medio tempore vel absolutio, vel
alia provisio, prout illum refert Cardi-
nalis Tuschi d. tom. 2. lit. D. conclus. 169. per
totam. ubi num. 9. post Socin. conf. 62. In
presenti consultatione, n. 8. & seq. lib. 1. limi-

tat & declarat, & n. 7. post. Petr. de Anch. conf. 4. limitat in iis; quæ non sunt rei terabilia, vel in iis, quæ respiciunt aliquem titulum præcedentem.

XVI.

DELICTA debent tenere suos aucto-
res, l. 22. C. de pñ. ut per Ludov. Rodol-
phin. var. quest. lib. 2. quest. 44. num. 5.
Bell. disquisit. clerical. p. 1. tit. defavore
clericorum person. §. 1. n. 43. [unusenim de
delicto alterius non tenetur. I. si quis 33. §.
Legi 1. C. de inoffic. testam. l. fin. ff. ad Sct.
Sylan. Clar. in pract. crimin. quest. 86. in princ.
Covarr. var. resolut. lib. 2. cap. 8. n. 1. Fari-
nac. l. conf. 89. n. 7. ita delictum unius fra-
tris non nocet alteri in portione inno-
centis Bald. in l. 9. C. de fidejuss. ita deli-
ctum unius de universitate non nocet
concivibus. Bart. in l. 4. ff. de in jas. voc.
delictum patristamen filio nocet in feu-
dis. Curt. Sen. conf. 48. n. 48.

XVII.

[Omnis delictum vel est commissionis,
vel omissionis, l. 40. in fin. de judic. l. 121.
de Rég. Jur. Clarissime in l. 1. C. de Crimin.
sacrileg. itemque in l. 1. de tut. & rat. dë-
frib. illud tamen quod] in omittendo
consistit, levius est, quam in commit-
tendo, Wesenb. de Jus. & Jur. num. 9.
vid. Farinac. question. 8. num. 23. ideo le-
vissima culpa in omittendo non punitur,
in committendo etiam, l. Metrororum 40.
ff. de pñ. Jafon. in l. 2. C. de Jure Em-
phat. num. 61. & 62. & in l. simora. num. 22.
ff. sol. matrim. ubi facit regulam, exten-
siones & limitationes, Bart. in l. qui bona.
§. qui inter. ff. de damno infeccio. Hippol. in
l. infans. num. 6. C. de sciar. Bald. conf. 132.
Nisi probetur culpa lib. 4. ubi loquitur cir-
ca incendia, Alex. conf. 10. vers. non obstat
siquidatur. libr. 1. Afflit. decis. 57. num. 8.
Cravett. conf. 97. num. 2. Roland. à Valle
conf. 95. num. 39. lib. 2. Tiraquell. de penit
tempor. causa 44. Covarr. de sponsal. part.
2. cap. 6. §. 8. num. 13. Marian. Antonin. lib.
3. var. resolut. 39. n. 25. & resol. 28. num. 1.
Brunor. à Sole in locis communib. verb. deli-
ctum, num. 1. late Cardin. Tusch. d. tom.
2. lit. D. conclus. 17. per totam. D. Bardol.
in d. l. simora. num. 29. ff. soluto matrim.
Cell. Bargal. de dolo lib. 2. tit. de dolo vero
& presumpto. num. 103. fol. 81. & lib. 4. reg.
4. per tot. præcipue num. 4. Mart. de suc-
cess. legali. p. 3. quest. 3. art. 4. num. 32. ubi
limitat Joan. Anton. Mangil. tract. de im-
put. quest. 15. num. 24. Farin. in pract. cri-
min. p. 1. q. 8. num. 23.

XVIII.

DELICTUM non imputatur, ubi do-

lus non est, Joseph. Sesse Aragon. decis. 192.
num. 65. Marsil. sing. 176. Voluntas, num. 2.
ubicitat infinitos Card. Tusch. d. tom. 2. lit.
D. conclus. 160. num. 5. quia lex penal sub-
audit dolum intervenire debere in illo,
qui deliquit contra disposita per eam, Ce-
phal. conf. 10. num. 10. volum. 1. Alex. con-
f. 109. num. 1. volum. 1. Armendar. in pro-
xam. addit. ad recopilat. Legum Navarre.
num. 58. aliquando tamen delicta etiam
dolo parent. ut in l. 3. §. prætor. ult. ne quis
eum qui injus. voc. vi exim.

XIX.

DELICTA ex voluntate & proposito
distinguuntur, l. dixit 14. ff. ad Leg. Cor-
nel. de sciar. l. qui injuria 53. ff. de furtis.
Oldrad. conf. 200. in princip. vers. secunda.
Marsil. sing. 176. Voluntas & propositum. A-
lex. conf. 144. Post redditum. num. 8. lib. 2.
Card. Tusch. d. tom. 2. conclus. 160. à princ.
Farinac. in pract. crimin. p. 4. conf. 65. ubi
addit. lit. K. Cell. Bargal. de dolo. lib. 4. cap.
8. num. 13. fol. mibi 528. Marian. Giurba.
conf. crimin. 32. num. 13. & seq. Joan. Marian.
Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 59. num. 12.

XX.

DELICTUM in dubio non debet fa-
cile præsumi, & ideo actus, qvipotest so-
nare in delictum & non delictum, semper
interpretatur, ut absit delictum, leg. meri-
tò 51. ff. pro socio. l. Prætor 4. §. docere 12. ff.
de vibonorum raptorum. cap. estote 2. de Re-
gulis Juris in Decretalib. cap. ult. de pre-
sumpt. Alex. conf. 127. num. 12. cum seq. lib. 4.
& conf. 129. per totum. eod. lib. Mafcard. de
prob. at. concl. 495. & conclus. 1418. num. 2.
[in dubio enim delictum qvis non censem-
tur committere. Ruin. conf. 1. num. 3. vol.
5. Grammat. conf. 13. num. 8. vol. 10. & decis.
18. num. 5. Marsil. conf. 21. num. 2. [Bru-
nor. à Sole in locis communib. verb. deli-
ctum. num. 20. Elamin. Paris. de refugiat.
benefic. lib. 13. quest. 1. num. 72. & lib. 14. quest.
7. num. 55. cum seq. ubi ait, quod ubi alia
conjectura sumi potest, non est delictum
præsumendum. Joseph. Sesse Aragonie de-
cis. 14. num. 25. & decis. 128. num. 4. Fari-
nac. in pract. crimin. part. 3. quest. 85. num. 26.
& part. 4. conf. 61. num. 12. & conf. 62. num.
6. & conf. 56. ubi addit. & p. 5. q. 126. num.
106. late Cardinalis Tuscius d. tom. 2. lit.
D. conclus. 165. per totam. Interpretatio
igitur facienda est exclusiva delicti, Abb.
in cap. cum tu de testibus. Natt. conf. 549.
num. 11. Mafcard. d. conclus. 496. Farinac.
d. part. 3. quest. 85. num. 1. cum seq. Meno-
chius de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 161. num.
26. [Imò delictum nec præsumitur data in-
stantia,

stantia, Jason. in l. creditor. n. 7. ff. de nov.
oper. nunc. Farinac. i. conf. ii. num. 33.

Limita 1. nisi verba aliqualiter sonent
in delictum; nam tunc quia non appetet
causa, propter quam quis possit excusari,
presumitur delictum. Corn. conf. 28. col.
fin. vers. Nec obstat. vol. 3. Alex. conf. 74. nu.
2. vol. 6.

Limita 2. quod presumatur in iis, que
sunt de genere prohibitorum. I. si non con.
vici. s. C. de injur. l. i. C. unde vi. Joannes
de Anania in cap. cum delicti. colum. 3. vers.
in gloss. retorqueri. de accusat. & ibi An.
char. col. 2. vers. item per istud capitulum.
Wesenb. de bon. cor. qui. num. 3.

Quod iterum declarata procedere in iis,
que prohibita sunt à jure naturali, genti.
um vel divino, prout est homicidium, fur.
tum & alia, que cadunt sub illo pracepto:
Alterum non laedere.. Decian. in cap. in
presentia. nu. 45. de probat. Alciat. de pre.
sumt. reg. 3. pref. 1. num. 10. Mascard. 2. de
prob. conclus. 1103. num. 20. secus in iis,
que prohibita sunt à jure positivo, quando
actus ille neminem laedit, aut laedere
potest, & si laedit, levis sit laesio. Dec. in c.
presentia. n. 55. de prob. Farinac. i. conf. 25. in
addit. lit. A.]

XXI.

DELICTUM presumentur commis.
sum ab eo, cuius commodo cedit. Bart. in
l. fin. num. 5. vers. item quod illa res subtra.
cta. ff. de quest. Menoch. de presunt. lib. 5.
presunt. 31. num. 15. Mascard. de probat.
conclus. 83. nu. 12. Molin. de primog. lib. 2.
cap. 5. num. 45. Surdus de aliment. tit. 9.
quest. 26. num. 19. Gonzal. ad reg. 8. Cancel.
§. 7. proem. num. 16. Farinac. in praxi cri.
minali. quest. 176. num. 89. & consil. 60.
num. 18.

XXII.

DELICTUM qui fatetur, ejus petit
veniam, e. exhibita 22. de homic. Mascard.
de prob. concl. 501. n. 2.

De delicto in administratione com.
missio vid. administratio.

An super delicto transfigi posuit, vid.
Transactio.

CAP. XIV.
De Demonstratione.

Axioma I.

Demonstratio vice nominis fungitur. l. cer.
tum 6. de reb. cred. Cujac. lib. 6. Paul. ad Ed. in l.
6. de R.V.

II.

Quicquid demonstrare rei adjicitur, satis de-

monstrare, frusta est. Ulp. in l. i. in fin. ff. de
dot. præleg. Ludov. Zundt. in resp. pro uxor. n. 179.

III.

Demonstratio falsa non vitiat dispositionem.
l. demonstratio 17. ff. de cond. & demonstr. maxi.
mè ubi de corpore constat, de quo disponitur, d.
l. 17. Bart. in l. si pater. n. C. de hered. insit. per l. si
quis fundi vocabulo 4. ff. de legat. i. Paris. confit.
4. n. 63. in princ. lib. 1. Farinac. i. conf. 95. n. 5.
nam si de corpore aliâ non constat, necessaria
est demonstratio, & ejus falsitas vitiat dispositum.
§. 15. l. de legat. l. 75. §. 1. & seq. de leg. i. l. g. de
hered. insit.

Limita in demonstratione respiciente conjunc.
tionem vel charitatem sanguinis, in qua error
testator irritam dispositionem facit, late Jaf. in
l. neque professio. num. 5. vers. Ex secundo dicta.
C. de testam. ibique Casir. in princ. Angel. in conf.
93. Viss. & insp. Etis, vers. Non obstat quod falsa.
col. pen. Pacian. confit. i. num. 43.

Limita 2. Quando falsa demonstratio scienter
& consultò est addita. l. 7. §. 1. de tritie. vin. ol.
leg. ubi Wef. in parat. n. 2.

Limita 3. Quando demonstratio falsa est ex
parte, non ex toto, tunc enim vitiat dispositum
tantum ex parte. text. in l. 5. §. fin. de leg. i. ubi
Raph. Cuman. Alex. de Imol. Nic. Everhard. in
loc. à tot. ad part. n. 7.

IV.

Demonstratio ocularis omnium probatio.
num. post confessionem, est optima. Bursat. conf.
235. num. 6. vol. 3. Gail. 1. obf. 26. num. 9. Stratic.
obf. 13. & 14. Vult. int. Conf. Marp. conf. 30. vol. 2.
n. 123.

V.

Demonstratione falsa rei veritas non immu.
tatur, l. 5. ubi Obrecht. C. de juris & fact. ignor.

CAP. XV.

De Denominatione

vid. Appellatum.

Axioma I.

DENOMINATIO semper fit à dignio.
ri & potentiori, l. quicquid 27. §. 2. ff. de
acquir. rer. domin. l. queritur 10. ff. de statu
bon. l. i. in princ. ubi Gioffoa & Doctores ff.
de verb. obligat. Thom. de Thomass. in flo.
rib. decis. reg. 2. Gonzal. ad reg. Cancel. 8.
gloss. 5. §. 7. n. 133. & gloss. 14. n. 66. Joseph.
Sesse de inibbit. cap. 1. §. 3. num. 13. Prior
enim nominatio majorem dignitatem
arguit, Tiraquell. de jure primog. quest.
19. num. 2. [Unde denominari non solent
contractus à rebus circa quas versantur,
(quia ex plurimisque multiplices sunt &
variae) sed à forma, causis & effectu. We.
senb. in parat. de verbos. obligat. n. 2. quia
forma dat esse rei, l. 9. §. 3. Ad exhib. &
quoties ad eundem actum perficiendum
jus naturæ seu gentium & jus civile con.
currunt, toties reputatur actus esse juris
gentium,

gentium, quia hoc jus potius est & magis principale. *l. filio 29. de liber. & postibum. Welsenb. in parat. ff. de pact. num. 9. vers. dicuntur tamen, ubi exemplificat in contra-
Eribus.*

Limita 1. nisi actus talis totam formam à jure civili mutuetur. *l. 6. de pact.* Exemplum limitationis est in adoptionibus: licet enim hæ gentibus quoque fuerint usurpatæ, tamen quia specialem formam & solennitatem à jure civili naçtæ sint, ut actus legitimi juris civilis dicuntur. *l. 3. de officio Procons. Welsenbec. in parat. ff. de adopt. num. 2.*

Limita 2. quod actus sèpissimè denominentur ab objecto, ubi scilicet objectum potentius est quam forma. *Vide supr. lib. 1. cap. 25. ax. 36.* Semper enim ex eo, quod maximas partes continet, latissime funditur, tota res appellatur: Sic dicimus aliquem hilare vivere, licet semel tristior factus sit. Sic, verbi causa, M. Crassus, quem semel in vita risus Lutilius ait, non effugit, quo minus ἀγέλασος vocaretur. Cicero *l. 5. de finib.* Idem *lib. 5. Tuscul. qq. colum. 264.* quaestuosa mercatura, fructuosa aratio dicitur, non si altera semper omni damno, altera omnis tempestatis calamitatibus semper vacet, sed si multò majore ex parte extat in utraque felicitas: Sic vita non solum si undique referta bonis est, sed multò majore & graviore ex parte bona propendit, beata rectè dici potest.]

II.

DENOMINATIO sepe probat qualitatem rei, D. Barbosa *in l. cum Prætor. 12. §. ultim. num. 243. ff. de judic.* & idèo contractus talis præsumitur, qualis fuit denominatus, Honted. *conf. 35. n. 4. lib. 2. Mechon. de presump. lib. 3. pref. n. n. 2. Ant. Monach. Florent. decif. 51. num. 5.*

III.

DENOMINATIO diversa significat res esse in substantia diversas, *l. si idem 7. C. d. codicill. Paris. conf. 110. n. 45. lib. 1. Cravett. conf. 6. n. 1.*

CAP. XVI.
De Denunciatione *vide supra* delegatio. infr. Notificatio.

Axioma I.

Denunciationem & interpellationem semel fieri sufficit. *l. Titia Sejo 87. §. usuras 1. de leg. 24. traxellaria 23. de O. & A. v. Treutler. 2. Diff. 1. th. 8. lit. G.*

Declarationis loco nota, denunciationem fi-

eri ad finem duplicem; vel ob certificationem, vel ad implendam solennitatem. De priore casu vera est regula, per dd. texti. In posteriore rot denunciations præstandæ, quot à Lege requiruntur. *l. 4. de pign. aff. ubi vid. Anton. Fab. in rat. decid. juncta l. 3. §. i. C. de jure domin. impetr. & ita solennis denunciatio magnum habet effectum, tum in contradiibus, d. l. 4. l. 1. §. 3. de pec. & com. rei vend. tum in delictis. Exempl. auth. Si quis post l. 30. C. de Adult. Porro de voce hujsus ambiguitate consule post veteres Ummium diffut. *XI. de processibus. n. 14.* Renneman. diff. de abusib. cap. 5. Zanger. part. 2. de except. cap. 2. Cabalin. §. 3. de Eviction. n. 21. N c Bur-
gund. Com. de Eviction. cap. 57.*

II.

Quoties denunciatio rem esse alienam sit ante contractum, toties impedit usucaptionem *l. 17. C. de R. V.* quia denunciatio malam fidem inducit. Ita ergo si Dominus denunciaverit emtori, ne emeret, emtor usucapere non poterit.

De denunciatione Litis vid. LITIS DENUNCIATIO.

CAP. XVII.
De Deo.

Omnia in laudem Dei siant. *cap. i. de Officio Custod.*

CAP. XVIII.
De Deposito.*Axioma I.*

Quoties depositarius deponentem occasione ipsius depositi obligatum haberet, toties conceditur depositi retentio.

Ratio: quicquid contrario judicio peti & obtineri potest, illud etiam per retentioem servari potest ab illo, qui directo judicio convenitur. *l. 18. §. fin. ff. Commod.* poterit igitur retineri ob impensas quas fecit, ne res deposita in manus hostium deveniaret. Non item ob debitum, quod antehac obligatus fuit deponens, uti intelligenda *l. ult. C. Commod. conf. Vinn. in select. Jur. question. l. 1. c. 51.* nisi de hoc in specie etiam con-
ventum. *Adv. P. 2. dec. 55.*

II.

Depositum habet executionem paratam, *Rol. & Valle conf. 4. n. 4. vol. 4.* nec ei potest objici exceptio non numerata pecunia. *Bald. in L. 13. C. de non num. pec.*

CAP. XIX.
De Derelictione.*Axioma I.*

Ubicunque non est libera voluntas rem non amplius habendi, ibi res non est pro derelicto habita.

Ratio: quia in his, quæ quis ex necessitate facit, nemo præsumitur liberalis, *l. rem legatam 8. ff. de adm. & transfer. legat.* ut dominum sine animo

animo non amittatur, arg. l. 58. ff. de A. R. D. Exemplum est in rebus navis levanda causâ cœjctis.

II.

Quodcumque onus reale est, illud derelictio ne rei poterit evitari, quia talia onera ratione rei præstantur, nec adeo à me peti possunt, si res mea esse desiderit. Exemplum est in Collectis seu Contributionibus, item in servitute oneris ferendi, l. 12. & 32. ff. si servit. vindic.

Descendentes quomodo succedant, vid. Successio ab intestato.

CAP. XX. De Desertione vid. di- vortium.

Axioma I.

Iibi nulla malitia, ibi nullus desertionis processus.

Ratio: quia uti in omnibus delictis, ita etiam hic potissimum voluntas delinquentis inspicienda erit, & juxta hanc quoque pena dictanda l. 53. ff. de Furt.

Exempl. ita ergo si quis poenæ loco ob delictum aliquod cogeneretur abesse, v.g. relegatus, non posset contra eum hic procellos institui, conf. Köppen in usurpat. f. obs. 44.

Limit. ut procedat de maiori, quæ vel ex odio conjugis, vel injustâ impatiencia freni conjugalis fuit orta. Carpz. Jurispr. Eccles. Lib. 3. def. 58. n. 11.

III.

Quoties desertionis culpa non est in deserente, sed deserto, toties huic matrimonium interdictum. quia nemo ex suo delicto debet sentire commodum.

Limit. nisi desertus in celibatu citra periculum fornicationis vivere non possit, de quo Carpz. Jurispr. Eccles. P. 2. def. 191.

III.

Miles, qui ducem vel præpositum suum deserit & non protegit, capi & plectitur. l. 3. §. fin. de remilit. Vafallus feudum amittit. Limit. nisi tanta vis sit, cui resisti non possit, tunc enim post salutis sua consilere. Perez. C. de remilit. n. 34. seq. Miles, qui excubias palatii deserit, capite plectitur, l. 10. pr. ff. de remilit. qui stationis munus, militiæ dejicitur l. 3. §. 5. ibique Perez. n. 38. de poenis militum desertorum. vid. t. 1. C. de desert.

CAP. XXI. De Destinatione.

Axioma I.

Destinatio excusat à poena falsi & mendacio. Domin. Geminian. in cap. ponderat 14. distinet. 50. & in cap. cum illa §. 1. de prebend. in 6. Zaf. adl. 41. §. sed si paravit. num. 15.

III.

Destinatione fundorum & domus nomina non naturâ constituuntur. l. quod in rerum. 24.

Lib. IV.

§. si quis 3. ff. de legat. 1. l. questum 12. §. si quis eodem, & §. Popimianus 37. de fund. instr. l. ex f. 10. 35. §. verum. 3. ff. de hered. inf. Gail. 2. obs. 62. num. 4. ubi ex allegatis textibus pertinentias definitione & voluntate patris tam. constitui probat. Innocent. in cap. cum ad sedem. n. 2. & 3. de restit. spoliat.

III.

DESTINATIO habetur pro re perfecta, vel pro facto. l. 19. §. 5. vers. et si non sunt. l. vestimentorum 22. ff. de aur. & argent. legat. l. ligni 55. §. 1. ff. de legat. 3. Menoch. de arbitri. casu 290. n. 19. Francisc. Becc. consil. 60. n. 32. Surdus consil. 195. n. 102. & consil. 293. n. 4. & decis. 141. n. 12. Steph. Gratian. discept. forens. cap. 126. n. 23. & 24. ubi limitat, & cap. 937. cap. 24. & seq. Joan. Marian. Novar. in praxi elect. & variat. fori quest. 47. sect. 1 n. 10. pag. 109. Jean. Baptist. Costa de factis scientia, & ignorantia, inf. 25. n. 4. latè Castill. controversial lib. 5. part. 2. cap. 62. n. 56. [Definita enim ad aliquem eo loco interpretatione juris sunt, atque sic suum adepta finem essent. l. 15. §. fin. ubi Fulg. ff. de re judic. cum quod de proximo futurum est, id utique pro jam factò habetur. Bartolus & Baldus in l. penult. de milit. testam. maximè cum cingendum habeatur pro cincto. Exempla v. ap. G. Anton. disp. fenal. 6. tb. 7. lit. B.]

Declarationis loco hanc regulam intellige, si intentio perficiat actum, Gail. 2. obs. 11. n. 5. Regulariter enim, ubi factò hominis opus est, sola destinatio non sufficit, cum multa animo patris familiias concipiuntur, quæ tamen non perficiuntur, ut adeo illa destinatio facilè immutari possit. Hinc est, quod destinatio ad execūtū non habeatur pro affixis ad execūtō. l. cetera 41. §. sed si 14. ff. de legat. 1. Zaf. adl. 41. §. sed si paravit. ff. de legat. 1. Vel limita tantum in causis favorabilibus, non vero in strictis, Wefenb. in paravit. ff. de sponsalib. n. 6. Destinatio enim sola & nuda rei naturam non mutat. l. 3. C. de furt. Boér. decis. 209. Jas. in l. cetera 41. §. sed si paravit. ff. de legat. 1. Moller. 3. seq. mssr. cap. 24. n. 3. nec pro actu perfecto habetur, nisi forma & finis sit in destinatio ne. Hinc destinatio patris à fine & usu cujusque rei arguitur. l. urbana 166. l. carbonum 167. l. 203. de verb. sign. l. 99. in princ. & §. 1. de legat. 3. Goedd. inter Conf. Marburg. consil. 33. vol. 3. n. 122. quod tamen secus, si se destinatio habeat veluti causa impellens, vel per accidens l. carbonum 167. de verb. significie. Felin. ad cap. cum adeo. exir. de re script. Jas. in l. divortio. §. interdum. solvit. matr. nec sufficit eam obiter fieri, sed expresse

expressè & significanter; sicut per expressam declarationem. Cravett. cons. 894. n. 21. Multum enim inter se differunt, factum aliquod & destinatum esse, ac prorsus ad disparia judicantur. Alex. consil. 97. n. 26. l. 3. August. Beroi. consil. 29. n. 24. vol. 2. consil. 120. num. 10. vol. 1. Gœdd. inter Consil. Marp. consil. 33. vol. 3. num. 272. Hujus regulæ ubiorem declarationem vide *Ratcerat. Dn. Parentis crim. in Ind. adl. 3. C. defurt. pag. 301. add. infr. loc. de pecunia lib. 14. C. 18. §. 15.*

CAP. XXII.

De Desuetudine v. infra non-usus. & supra lib. 3. cap. 59. ax. 1. item Dn. Parent. in tract. de alter. tanto, disp. ult.

Desuetudine Leges non abrogantur, sed constitutione correcțoria opus est. Fundamentum hujus regulæ later in §. ult. *Instit. de libertinis*, ubi licet deditiorum nomen in desuetudinem abierit, abrogatoriā tamen constitutione opus est.

CAP. XXIII.
*De Deterioratione, Detriumento.**Axioma I.*

Deteriorem facit etiam, qui in meliore statum eam commutat, l. nlt. de usu & habit. scilicet respectu sui, potest enim ulti fieri incommodior; Simile loquendi genus est in l. 17. §. 2. ff. de serv. rufi. prad.

II.

Nemo potest alterius conditionem deteriorem facere. l. non debet 74. de Regulis juris.

Limita scilicet, ut non possit per injuriam alterius conditionem facere deteriorem; possit autem, si suo iure utatur, quia nullus videtur dolo facere, qui jure suo uititur. l. nullus. 55. de Reg. Jur. ut nec vim. l. factum cuius 15. §. non videtur 1. cod. & nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet. l. nemo damnum 15. de Regulis Juris. Exemplum vide in l. fluminum. 24. §. ult. l. Proculis 26. de dann. infel. in fin. Meier. En-dox. decad. 2. cap. 1.

III.

Qui rem deteriorem reddit, reddere eam non videtur, leg. 3. §. 1. *Commodatis*. nisi Creditor in mora accipiendo fuerit, tunc detrimentum, quod interim rei accessit, ad ipsum spectat. Perez. C. de susceptor. n. 16.

IV.

Deteriorator interdum cedit jure suo. Ita enim ob deterioratum prædium Emphyteuticum agi potest ad amissionem juris emphyteutici. Brunnen. ad l. 7. C. de omni agro deserto. n. 2.

CAP. XXIV.
*De Determinatione vid. infra limitatio.**Axioma I.*

Determinata pacto lege vel conventione non genti alia determinatione, sed solum indeterminata. l. cert. 13. §. si totus. & ibi Bart. ff. de serv. rufi. prad. Gœdd. inter Consil. Marp. consil. 28. vol. 1. num. 158.

II.

Determinatio non sumitur ab eo quod erit, sed ab eo quod est, argum. l. fundi 17. §. ea que 10. ff. de act. emt. Nebelkræ decif. 11. p. 134. num. 5. ubi vide plura exempla l. 55. §. si lignum 6. de legat. l. 58. §. 2. pro soc. & omnino Pacian. lib. 1. de prob. bat. cap. 32.

III.

DETERMINATIO una respiciens plura determinabilia, debet ea pariter determinare. l. jam hoc jure 4. l. Luccius 45. ff. de vulgari & pupillari subf. l. quamvis 4. C. de impub. & alius subf. eleganter. Didac. Seg. de lucr. marit. & uxor. num. 62. Surdus consil. 45. n. 37. & consil. 67. num. 28. & consil. 150. n. 17. Menoch. consil. 88. num. 19. Caflanate consil. 67. num. 28. L. Schrader. consil. 49. n. 5. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 70. num. 39. Anton. Ricci. de Jure personarum extragremum Ecclesie exist. lib. 4. cap. 42. num. 9. Marta in summa success. legal. part. 1. quest. 13. art. 9. num. 91. Giurbain consuet. Mefsanens. cap. 3. gloss. 2. n. 12. p. 1. Vicentius Fular. de subf. quest. 257. num. 8. Joan. Marian. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 7. n. 6. [conf. lib. 13. cap. 28. ax. 1. & lib. 14. c. 30. ax. 6.] una enim determinatio respiciens plura, eandem qualitatem iis tribuit. Baldus in l. sed ei si quis. §. questum. n. 4. ff. signis caur. in jud. fifti. etiam in odiosis, Wcl. consil. 42. num. 61. latè Castill. controversial. lib. 5. part. 2. cap. 97. n. 1. cum seqq. ubi num. 5. intelligit, ubi eadem est ratio, non diversa, vel major. [vid. Summarischer Bericht in Sachen-Burg und Stadt Friedberg. p. 15.] & num. 12. cum seq. limitat, quando determinabilia æqualiter determinare nequeunt, & ubi adeat personarum diversitas, majorque in uno quām in alio considerari potest ratio, & num. 17. cum seqq. limitat quoque, quando sumus in dispositione necessaria, aut negativa; vel quando ex æquali determinatione Juris induceretur correctio, & num. 25. cum seq. limitat quoque, quando utraque determinatio est clara, vel quando violarentur verba. Add. & Covar. in cap. possessiones. in princ. part. 3. n. 2. vers. tertio eadem sententia. extr. de reb. Eccles. Ludov. Gomez. ad §. item sequis. Instit. de actionib. n. 19. & §. penales. Inst. cod. num. 30.

CAP.

CAP. XXV.

Dictum.

Axioma I.

DICTUM unius, dictum nullius, *l. iurisjurandi* 9. *C. de testib. cap. cum dilecti* 18. *in fin. de accusat.* Thom. de Thomasset, *in floribus legum*, *reg. 307.* Mascard. *de probat. concl. 343. n. 30.* Farinac. *in praxi criminali part. 4. conf. 60. n. 15.* Et vox unius, vox nullius, *cap. veniens* 30. *in fin. de testib. cap. cum à nobis* 28. *cod. tit. Ludovicus Rodolphinus variar. question. lib. 2. quest. 51. n. 41.* Thomas de Thomasset, *reg. 307.*

CAP. XXVI.

Dies.

Axioma I.

Dies quoties in obligatione non ponitur, tum pecunia praesenti die debetur. *l. 41. de oblig.* *l. 14. de Reg. Jur.* & exigi potest, *l. 213. de verb.* signif. quod cum aliquo temperamento temporis intellige; nec enim cum facio, ut loquitur *l. 105. ff. de solut.* creditor adire debet, sed expectabili aliquod spatium temporis, quo solutio ejus, quod debetur, commode fieri possit, quomodo temperamentum illud interpretatur Justinianus in *§. ult. l. 17. ff. de inut.* *ff. 1. 14. ff. de R. I. promissio.* ich will es dieser Dagen entrichten/ intelligitur de biduo *l. 109. ff. de V.O.* ex aequitate tenem ad octo vel quatuordecim dies extenditur. Schneid. in *§. 2. Inst. de V.O. n. 9.*

II.

Dies incertus conditionis instar est. *l. 12. §. ult. ff. de legat.* *z. l. sufficit* 56. *de cond. indeb.* Intellige scilicet, quando dies adeò sit incertus, ut & illud sit incertum, an & quando venturus sit, velut cùm Titius consul erit. Quod si enim dies ita incertus sit, quem tamen venturus esse certum est, veluti cum moriar, tum non erit instar conditionis, nec quicquam repeti potest. Cujac. *lib. 13. ob-servat. cap. 20.*

III.

Quoties dies certa hereditati adjecta, toties detracta temporis mentione hereditas censetur purè relata. *l. 34. ff. de hered. instit.* quia hereditas ad tempus non datur, cùm nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere possit. *l. 7. ff. de R. J.* Ergò causa testati trahit hic ad se causam intestati, ne utile per inutile vitetur. Hinc si Cajum heredem instituerim & post eum Mevium, utergue erit heres.

Limit. ut non procedat (1.) in milite *l. 19. §. ult. ff. de testam. milit.* (2.) si verba ad fideicommissum apta. *l. 77. ff. de hered. instit.*

IV.

Quacunque ratione dies est incertus, si tertio adjiciatur, semper in ultimis voluntatibus actum facit conditionalem. *l. 9. C. de hered. instit.*

Ratio: quia sic potest non evenire *l. 75. ff. de Cond. & dem.* incertum enim est, an dies ante mortem heredis vel legatarii unquam in tertio sit extiterus. Ita ergò si Cajum heredem institue-

rim vel ei quid legaverim cùm morietur Mevius, erit institutio seu Legatum conditionale. *Conf. l. 72. l. 75. §. 1. & 3. ff. de Condit. & dem.*

Limit: ut hinc aliud sit in stipulationibus, in quibus dies incertus non ita facit conditionem, quod effectum. *l. 17. ff. de Condit. indeb.* quia in Contractibus spes conditionis ad heredes transit.

V.

Quoties dies adactus persona heredis aut Legatarii, toties pro conditione reputatur *l. 75. ff. de Cond. & Dem.* quia sic negotium in futurum eventum differtur. Exemplum est in *l. 21. ff. quan-do dies legat.*

Limita: nisi dies sit incertus, quando sit extiterus, hic enim nunquam deficeret potest. *l. 9. C. de hered. instit.* Exemplum hujus est in *l. 79. pr. ff. de Condit. & dem.*

VI.

Quoties obligatio purè contracta, toties cessit & venit dies, i. e. statim peti potest. *§. 2. Inst. de V.O.* quia ubi causa obligandi praesens, ibi quoque necessarium est statim sequi effectum.

Limita: ut tamen debitori temperamentum aliquod solvendi relinquatur juxta *l. quod dicimus 105. ff. de solut.* quod arbitrio judicis erit determinandum: nam quoties in jure certum quid destinatum non est, toties ad arbitrium judicis recurrentum.

VII.

Quoties obligatio in diem contracta, toties cessit dies, sed nondum venit, i. e. incepit deberi, sed nondum peti potest per actionem. *l. 44. §. 1. v. ex die. ff. de O. & A.* quia dies in gratiam debitoris est adactus, minus ergò recte petitur quod debetur.

Limit: ut tamen ex justa causa possit ante diem cautione exigi de debito suâ die exsolvendo.

VIII.

Quoties conditio adjicitur contractui, toties nec cessit nec venit dies. *§. 4. Inst. d. V. O.* quia conditio differt obligationem; quod enim est in conditione, illud non est in obligatione, conf. *l. cedere diem 213. ff. de V. S.* limitatio eadem est cum *ax. prae.*

IX.

Dies in dubio semper censetur, favore debitoris adactus. *l. 17. de Reg. Jur.* *§. omnis in fin. Inst. de verb. oblig.* *l. eum. 4. ff. cod. Welsch. paratis. de condit. & demonstr. num. 2.* & ita debitor potest vel ipso die vel ante adiectum diem, quandocumque velit, solvere, Obrecht. *ad titulum Codic. de plus petit. cap. 3.*

X.

Dies semper est pars obligationis, sicut & solutionis. *l. 21. §. si tibi 4. ff. de aet. empt.* *l. 1. §. 7 ff. de edend.*

XI.

Dies transmissionem in contractibus non impedit. *§. sub conditione 4. Inst. de verb. oblig.* *l. in quantitate 73. §. in diem 4. ad Leg. Falcid.* Hartman. Pistor. *l. qu. gl. 24. n. 62.*

XII.

Dici quemadmodum duplex consideratio in iure usuque forensi Romano se offert: sic etiam duplex ejus usus & effectus erit observandus.

dus. l. 2. §. 3. ubi Gedd. num. 11. cum seqq. de
verb. sign. De dissolutionis, & num ante e-
um solvi possit, vid. *Solutio*, quando dies legati
cedat, vid. *legatum*.

XIII.

DIES interpellat pro homine, We-
senb. parat. ff. d. L. *Commissoria*, med. i-
deo obligatus aliquid implere in certo
termino, lapsus termino dicitur in mora.
l. magnam. 12. C. de contrah. stipulat.
[l. traiectitiae 23. de obligat. & act. l. ult. de
naut. san. Cujacius in *Pauill.* ad l. 77. de
verb. oblig. & ad l. 40. de reb. credit. ubi
certissimum esse ait, diem solutionis ad
scriptum interpellare pro creditore &
debitorem constitueri in mora, quoni-
am ipse se debitor die solutionis inter-
pellare debet, sibique denunciare, quid
fui sit offici, d. l. 23. de obligat. & action.
l. 9. §. 1. de usur. l. 4. §. ult. de L. *Comm.* l.
magnam. 12. C. stipulat. quod in primis
locum habebit, si legitimum non po-
test allegari impedimentum. Wesenb. pa-
rat. de L. *commis.* in med.] Jasōn. in l. se
ex legat. num. 14. & seq. ubi limitat no-
vem modis, Socinus reg. 15. ubi limitat
quatuor modis. Anton. Gabr. lib. 3. com-
mun. tit. de solut. conclus. 9. ubi ponit re-
gulam cum septem ampliationibus, & vi-
ginti limitationibus. Rolandus à Valle
conf. 98. num. 9. lib. 2. Decian. conf. 84.
num. 5. lib. 2. Cephal. conf. 186. num. 16.
Mazol. conf. 116. num. 8. Riminald. jun.
consil. 1. num. 16. Rot. Januen. decis. 139.
in princ. Card. Tuschi. pract. conclus. tom.
2. lit. D. conclus. 408. per totam, ubi num. 15.
cum seqq. limitat, quando implementum
esse impostibile, vel quando tempore
diei certe esse nata obligatio & actio,
& in contractu nullo, vel reprobato, aut
usurario, vel quando adeit probabilis
ignorantia. Carolus de Graff. de except.
32. num. 103. Steph. Gratian. discept. fo-
rensi. tom. 4. cap. 666. & cap. 579. num. 12.
Alex. Trentac. consil. 69. n. 4. & 5. ubi
declarat Surdus de alimi. tit. 1. q. 42. n.
125. cum seqq. Cancer. var. resolut. p. 2. c.
5. num. 71.

Intellige Axioma, ut etiam dies tacita
interpellet, & constituit in mora sicut
expressa, l. 2. in fin. C. de Jure empl. R.
Rolandus à Valle conf. 986. n. lib. 2. & di-
citur tacita, qua in ea à Jure, vel à natu-
ra rei, vel contractus, ideo idem opera-
tur, quia dicitur certa, Cephal. conf. 56. n.
16. & 17. Anchar. Regien. quæst. 68. n. 13.
lib. 2. Surdus consil. 157. n. 26. Mazol. con-
sil. 15. n. 74. & seq. Cardinalis Tuschi. de
concl. 408. n. 7. ubi n. 10. post Decian. conf.

84. n. 5. & 6. lib. 2. ampliat, quia ne dum
lapsus diei inducit moram, sed etiam
lapsus horæ. [Adeoque Axioma proce-
dit, five dies ab homine appositus sit, si-
ve à lege tacite subintelligatur, l. t. §. ex-
actio. C. de rei uxor. act. cap. potuit. q. de lo-
cat. Anton. Gomez. var. tom. 2. cap. 11.
num. 25. colum. 2. ante finem. Anton. Bau-
er. in tract. de mora part. 2. num. 1. & 2.
Pichardus eodem tract. n. 67. Gutier. de
juram. confirmat. part. 1. cap. 56. n. 1. Rota
Genuen. decis. 139. num. 1. Anchā. Re-
gien. decis. 68. n. 13. Castill. controvers.
libr. 2. cap. 1. num. 62.

XIV.

DIES termini non computatur in ter-
mino, l. ubi lex 101. ff. de Reg. Jur. cap. 1. de
refutat. spoliat. lib. 6. Ordin. Régia Lufi-
tan. lib. 3. tit. 13. in princ. Castrensi. conf.
399. Dies in princ. lib. 1. Alex. conf. 42. num.
5. lib. 3. ubi intelligit, five terminus stu-
tuatur à lege, sive à statuto, Socinus reg.
16. ubi ponit regulam, & limitat duobus
modis, Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss.
11. n. 18. usque ad num. 42. ubi limitat
quindecim modis, Vant. de nullitat. tit.
ex defectu jurisdict. Ordin. num. 160. Perez.
l. 2. tit. 2. lib. 3. Ord pag. 494. & l. 22. vers.
Sed est dubium. in med. tit. 2. lib. 7. pag.
408. Fichard. tom. 2. commun. opinion. lib.
7. tit. 14. n. 131. pag. mibi 274. Azeved. ad
Curiam Pisanam. lib. 4. cap. 6. num. 58. Fla-
min. Paris. de resignat. benefic. lib. 12. quæst.
8. num. 8. Stephan. Gratian. discept. fo-
rensi. cap. 161. à princ. Cardof. in praxi
judicium & Advocatorum, verb. dies, num.
5. & 6. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib.
2. tit. de dilationib. resolut. 1. Aloys. Ricc.
in decisionib. Curie Archiepis. Neapolit. de-
cis. 76. num. 1. p. 2. Cardinalis Tuschi. pract.
concl. tom. 2. lit. D. concl. 409. Rot. decis. 333.
apud Farin. in prima collect. noviss.

[DIES] inceptus habetur pro completo
in favorabilibus, l. 1. ff. de manum. l. 1. si quis
cant. l. qua etate 5. ubi gloss. & Dd. ff. de
testam. usucacione 15. & ibi gloss. in princ. ff.
de divers. & temp. pr. & scr. l. in omnibus de O.
& A. Mandof. reg. 34. q. 20. num. 3. cum
seqq. Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 12.
quæst. 8. n. 19. latè Stephanus Gratianus
discept. forensi. tom. 4. cap. 607. num. 6. cum
seqq. qui limitant in odiofisi, cum in
his tempus numeretur de momento us-
que ad momentum. Lin. in Insitetur.
quib. manum. non licet. & cingendus ha-
beatur pro cincto. Jas. in l. admonendi
1. lect. num. 55. de Jurejur. & quæ in con-
tinenti fiunt, censeantur inesse, Jas.
in l. lecta. ubi communiter Dd. si cert.
pet.

pet. Medina. reg. 5. Aliquando tamen non tantum pro complemento, sed totus desideratur effluxisse tanquam in odiis & debitores gravantibus. §. 2. ubi Osterm. Instit. de V. O. §. ult. Inst. de int. stipulat.]

CAP. XXVII. De Diffamatione & Re- medio ex L. Diffamari.

Axioma I.

Quoties alter me debitorem jaet, sed actionem differt, toties ex l. diffamari §. C. de ingen. manumiss. citari potest, ut probet delictum aut taceat, quia sic mea interest, ut diffamatio probetur, quod aliter quam diffamantis citatione fieri nequit.

II.

Quoties diffamator præviâ citatione se sistit in judicio, toties cessat processus diffamatorius, & incipit processus super debito ordinarius.

Ratio: quia processus diffamatorius non nisi eo tendit, ut alter compellatur ad agendum. Incipit ergo tunc diffamans esse auctor & forum rei sequitur, Merv. P. 3. decif. 57. Conser. Barthold. Blazzen in Tract. ad l. diffamari c. 4. n. 37. seq. Hinc diffamatus uti alias potest contra diffamantem, uti exceptionibus dilatorius, v. g. satisfactionis, vid. Carpz. in Process. Tit. 20. art. 1. n. 23.

CAP. XXIX. De Difficultate.

Axioma I.

Difficultas imminens in facto perinde est, ac fieri non posset, l. un. §. 2, ubi gloss. in verb. confessare. de lib. univerf. Specul. in tit. de solut. Felin. in cap. Ecclesia S. Marie num. 68. de confit. Gilman. 4. 1. vot. 4. n. 22. Revera tamen multum inter haec interest, difficultas enim in persona, impossibilitas in re ipsa est, haec impedit stipulationem, ita non item, l. ult. de A. E. Cujac. ad l. 137. circa fin. de V. O.

II.

Difficultas quæ causatur facto alterius non debet allegari, l. omnes 17. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. Lup. Rom. conf. 77. num. 2.

III.

Difficultas excusat a pena. l. si vebenda 10. §. 1. ad Leg. Rhod. de jact. l. 2. §. 1. ff. si quis cauit. Fed. de Sen. conf. 122. Jason. in l. 1. §. si iufferim. n. 15. de acquir. poss. Pantzschm. præl. q. 1. q. 21. num. 71. Paris. l. confil. 107. num. 3. à mora, Covar. ad cap. quampus de paci. part. 2. §. 5. num. 4. quando sci- licet averti non potest. l. 3. §. si per venditorem. 3. ff. de atl. emt. Goedd. de committ. stipul. cap. II. 3. num. 57.

Lib. IV.

num. 79. Difficultas enim æquiparatur impossibilitati. l. 2. §. 2. vers. ex quo. l. 137. §. cum quis 6. de verb. obl. Felin. in cap. Ecclesia. num. 81. de confit. Sebast. Med. in tract. de cas. fort. p. 1. quæst. 4. num. 13. præfertim autem ea difficultas excusat, quæ contingit post contractam obligationem, d. l. 10. §. 1. vers. idem juris ff. ad Leg. Rhod. de jact. cum in contractibus verisimilis mens contrahentium obseretur. l. ult. ff. que res pign. oblig. l. semper 34. de Reg. Juris. ubi autem scivissent difficultatem, verisimiliter non promiscent, arg. l. cum de indebito 25. ff. de probat. cui accedit quod in §. per alium. Instit. de inut. stipulat. etiæ quis promisit se facturum, ut Titius daret, intelligatur se facturum cum effectu: excusat tamen, formam quam potuit diligentiam adhibuit. Ruin. consil. 67. num. 9. Bartholom. Kellbenz. de renuntiat. success. cap. II. num. 12.

IV.

Difficultas non vitiat actum. l. continuo 137. §. illud. 4. de V. O. Pantzschm. 1. præl. quæst. 21. num. 71.

V.

Difficiliore casu positio, facilior per se intelligitur. l. 39. §. ult. de vulg. sub. l. 33. de usuf. r.

VI.

Quæ difficultia sunt, non statim sunt deteriora. Exempl. l. Si quis. II. si quis cauit.

CAP. XXIX.

De Dignitate, Digno.

Axioma I.

Ex dignitate hominis splendor provinciae, non dignitas hominis ex provincia oritur. Matth. Stephan. l. 2. de iuridict. part. 1. cap. 6. num. 31. ubi quoad Ecclesiasticos hoc limitat: quo aliquid Gallorum formula, que la personne, ennoblit la chose, Malver. in paclio tit. de Tallus n. 9. Brisson. in basilit. lib. 6. tit. 13. art. 1. Molin. consuet. Paris. §. 1. gloss. 5. verb. lefief. num. 63. Chafsan. in consuet. Burgund. ult. de Droits apparaata gens marie art. 19. num. 27. Victor. in diff. de caus. exempt. Imp. concl. 25.

II.

Dignitas semper est eadem, cap. quoniam 4. & ibi gloss. de offic. delegat. cap. gratiosè 5. de re script. in 6. Menoch. lib. 1. arb. judic. quæst. 67. num. 21. Unde recte dixit Baldus conf. 325. col. 3. volum. 1. Quod si successor principis factio sui antecessoris contravenit, contravenire dicatur sibi ipso, cum semper sit unus principatus, unus Imperium. Vultejus inter confil. Marp. conf. 20. volum. 3. num. 57.

III.

Dignitas & honor non jubet deponere amorem patriæ l. 28. C. de Decur. Hinc Nobiles non possunt detrectare munera publica, si in Civitatibus habitent, arg. N. 15. cap. 1. Brunnen. C. de decurion. col. 8.

IV. Digni-

IV.

Dignitas criminibus amittitur, secutā scilicet condemnatione. *l. i. in fin. C. ubi senat. vel Clariss. & Judices*, qui se furtis vel sceleribus inquinatur, ablatiis Codicillorum insignibus & honoribus exuti inter infamia plebis homines habentur. *l. 12. C. de dignit.* ob crimen autem laesa Majestatis nobilitas iam à commissi imo cogitati criminis die amissa censetur, quandocunque postea sequatur condemnatio. *l. 6. l. fin. C. ad L. Jul. Majest.* Alijs de crimen suspectus vel accusatus dignitatem & administrationem retinet. *l. 17. §. 12. ad Municip. in Ecclesiasticis ei*, donec causa finaliatur, datur Coadjutor *cap. 37. X. de offic. de leg.* acquirendae autem dignitati semper obstat qualibet criminis objectio. *Perez. Cod. de dignit. n. 71. 73.*

V.

Dignitates duas in una persona possunt concurrere. Limita (*i.*) si habeat una annexam administrationem, quæ superiorē dignitatem impedit. *l. fin. §. 1. C. de offic.* (*2.*) Beneficiorum Ecclesiasticorum concurius est prohibitus *cancanctorum. dis. 70. vid. Brunnem. C. de dignit. col. 4. n. 3.*

VI.

Dignitas major non tollit minorem, *l. Senatoris 6. §. 1. in fin. ff. de Senatorib. l. 23. ad municipali. l. eos. ii. C. de excusat. min. libr. 10.* Dignitas enim trahit ad se minus dignum, *Gail. lib. 1. obs. 30. num. 23. vid. Arnisi. de Majest. lib. 1. cap. 4. num. 1.* & retinetur minoris dignitatis titulus. *Perez. C. de silentiar. n. 4. 6.* imo hodie per acquisitionem minoris dignitatis non amittitur, major. Et is qui antiquam dignitatem recuperat, recuperat quidem antiquum honorem, non verò locum, *vid. Perez. C. de dignit. n. 6.*

Limita: quod dignitas major tollat minorem in diversis subjectis. Sic proconsul portam Romæ ingressus deposit imperium, *l. fin. de offic. procons.* Archiepiscopis Romam ingredientibus Crux non praesertur. Legati absente tantum Principe lucent tanquam stellæ absente sole. *Perez. C. de Consul. n. 13. seqq.*

VII.

Dignitates plenissimè sunt interpretanda, ne maneat inane nomen honoris, nec siant elusoria, sed effectum aliquem fortiantur. *Brunnem. C. de decur. column. 9.*

VIII.

Onera dignitatis à patre filio impetrata ipsi patri omnibusque ejus heredibus, non filio foli incumbunt. *l. 1. §. 16. C. de Collat.* Limita (*i.*) nisi filius mortuo jam patre dignitatem acquisivit. *l. 20. §. 6. l. 39. §. 3. famili. eric.* (*2.*) nisi militia emta à patre filio ejusque heredi lucrum ferat. *Perez. C. de peric. success. parent. n. 4. seqq.*

IX.

Dignitatis nomine contrahuntur, quæ contrahuntur de re pertinenti ad dignitatem. *Mandel. consil. 67. num. 1.* & in cap. quoniam Abbas. & ibi Dd. de offic. deleg. Quæ autem nomine

dignitatis sunt contracta, non in personam, sed in rem sunt contracta, ut vult Baldus in cap. ult. ante fin. de sent. & re judic. & consil. 59. colum. 1. lib. 3. nec contractus extinguitur, qui ejus nomine celebratus erat. Tiraquell. de jure primog. quest. 35. num. 19. Arnisi. d. l. 1. cap. 7. num. 13.

X.

Dignitas non moritur nec mutatur, *l. à divo Pio 15. de re judic. l. 76. de judic. cap. quoniam Abbas. 14. de offic. deleg. cap. 1. gratiosè s. de rescr. in 6. sed in successorem transit, Panorm. & Dd. in cap. 1. de probat. Caftald. de Imperat. quest. 114. num. 1. Boër. decis. 204. num. 42. Carolus Tapia in l. fin. part. 2. c. 9. num. 12. de const. per cap. significavit. 36. de rescr. Costal. ad d. l. 76. de judic.*

XI.

Dignitas diminuta non diminuit Majestatem. *l. semper 5. de jur. immun. Arnisi. lib. 1. cap. 4. num. 1. de Majest.*

XII.

Dignitas fortior est, quam quis habet per se, illa, quam quis habet per alium. Steph. Gratiyan. lib. 1. discept. forens. cap. 111. n. 58. Natta consil. 179. num. 8. tom. 1. Cravett. consil. 982. num. 23. p. 6. arg. l. 1. & 2. ff. de offic. proconsil. l. 33. §. 1. de fidicem commissi libert. l. antepen. de capitv. l. 56. cum seq. de legat. 2. l. fin. ff. quod cuiusque universi. num. l. 9. de admitt. tut. l. 5. ff. de jurisdictione.

XIII.

Dignitas aliqua est sine gradu, ut in l. 21. C. de infam. ibi. integræ dignitatis homines. Altera cum gradu, quæ manat ex honore aliquo seu Magistratu, illa non tam est ex honore, quam integræ existimatione. Besold. loc. commun. von Advocaten, pag. 21.

XIV.

Dignitas eadē major habetur, quod major est concedens. *l. 2. ibique gl. ff. de alb. scribend. Gilcken. lib. 1. C. ad Autb. quas Act. de SS. Eccles. cap. 9. n. 42. Cravett. consil. 982. n. 6. Menoch. consil. 51. num. 29. lib. 1. consil. 257. n. 11. tom. 3. Peregrinus consil. 3. num. 44. vol. 2. Farinac. consil. virim. 95. num. 9. lib. 1. Cephal. consil. 615. num. 42. lib. 5. Natt. consil. 638. num. 21. tom. 3. Nolden. de stat. Nobil. cap. 2. n. 15.*

XV.

Dignitas non pecuniæ, sed virtute emitur. Richard. Dieter. de summa Imper. Majest. conclus. 115. Martin. Lauden. tract. de dignit. quest. 106. Decian. resp. 19. num. 14. vol. 3.

XVI.

Dignitas dignitati juncta, priorem non aboleret, sed auget & illustriorem reddit. Simon. Majol. tom. 2. dier. canic. colloq. 6. Zafius ad tit. de Senat. num. 6. tom. 2. Guilhelm. de Montesfer. in success. reg. dub. 1. num. 4. Ludovicus à Peguer. decis. 5. num. 4. per tot. Coler. consil. 33. num. 101. Socinus consil. 129. num. 7. volum. 1. Cephal. consil. 331. num. 20. Nolden. de stat. Nobil. cap. ult. num. 193.

Q. 2

XVII.

XVII.

Illi, qui sunt in dignitate aliqua, præcedere debent alii, qui talem non habent, etiam quod sint natu maiores. *l. 2. de alb. scrib.* quia dignatum ordines sunt servandi: rubrica est expressa in Cod. ut *dign. ord. servetur*. Farin. lib. 1. *Consil. crimin. conf. 94. num. 8.*

XVIII.

Per dignitatem augetur utilitas, *l. 18. §. 1. in fin. de judic.*

XIX.

Dignitas auget delictum, quoties hoc cadit in contumeliam dignitatis. quia sic duplamente peccatur, in dignitatem & in leges. Exemplum est in *l. 14. ff. de paen.*

XX.

Dignitas & eminencia, marito ex nativitate vel ex singulari privilegio competens, uxori communicatur. quia viri conditionem sequitur uxor. *l. femin. 8. ff. de senat.*

Limita: nisi ad secunda vota transierit, quod tamen casu impecrare poterit à principe, ut priorem retineat dignitatem. *l. fin. ff. de senat.*

XXI.

Artes vilissimas qui exercent, ad dignitates non debent admitti. Tales sunt pistores, custodes portarum, vendentes ad mensuram sal, oleum, fructus & alia, itemque usurarii. *Job. de Plastea in l. 6. C. de dignit.* Posterior tamen non obstant intermedie parentum sordidae artes, si dignitas à majoribus dependeat. *l. 3. ff. de Interdict. & Releg. vid. Perez. Cod. de dignitat. n. 74. seqq.*

XXII.

Pernicium est dignitatibus imponere Collectas. Brunnem. *C. de prætor. & dignitat. Præture in fin.*

XXIII.

Personæ in dignitate constitutæ immunitatis fruuntur, non tantum quādū sunt in illo munere, sed quoad vivunt. ita ut deposito officio præcedentia adhuc tribuatur ei, qui primus ad dignitatem pervenit; qui autem adhuc administrat, ex officia præcedit. Perez. *C. de præfect. prætor. n. 5. 6.*

Limita, ut deposito officio non amplius gaudent immunitatibus (1.) circa dispositionem bonorum. *l. 21. de milit. seq. (1.) si immunitas non propter dignitatem sed officium data sit. l. 5. §. 3. de Jure immunit.* Brunnem. *C. de excus. mun. col. 2.*

XXIV.

Salutis cum primis & dignitatis habenda est ratio. *l. 7. ad SC. Treb.*

XXV.

Sacilegii instar est dubitare, anis dignus sit, quem imperator elegerit. *l. 3. C. de crim. sacril. Petr. Peck. de jur. quest. non toll. cap. 2. num. 4. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 186. num. 52. Martinus de Caraz. tr. de princ. quest. 2. Caftald. de Imper. quest. 109. num. 7. Arnulphus Ruzx de Jurib. Regal. privil. 7. num. 7. Nolden. de stat. Nobil. c. 6. num. 49.*

XXVI.

Dignioribus dignior locus debetur. *can. Mc- 156. Aloys. Ricc. in decis. Curia Archiepisc. Neapoli-*

tropolitano 19. disp. 63. can. illud 20. caus. 8. q. 1. l. fin. de fid. instr. l. 1. §. sed si 22. ff. de ag. plav. arc. l. posterioris 5. C. de off. Rec. provin. l. 18. C. de nupt. l. honores 7. pr. ff. de decur. Schneid. de feud. part. 9. n. 23. Schrader. de feud. part. 10. sect. 9. num. 151. Hartman. 2. tit. 49. præst. obs. 4. num. 4. Seraph. Oliv. decis. 1445. num. 2. in princ. & temper digniora sunt præponenda gl. in §. fin. Institut. de bon. pos. Pacian. 1. de probat. cap. 6 num. 5.

XXVII.

Digniori standum est. Panormitan in cap. imputari 13. extr. de fid. instrum. Salicetus in l. scriptura. posf. Bartol. & Cyn. C. de fid. instrum. & in l. exercendis. quæst. 2. Cod. codem. Goed. inter Consil. Marpurg. conf. 21. num. 16. volum. 1.

XXVIII.

Digniora sunt, qui habent majorem virtutem, potentiam & jurisdictionem. *l. assidus 12. C. qui pot. in pign. cap. cum inferior 16. de major. & obed. cap. in novo 2. cum gloss. 21. distinc. gl. in l. fidjuss. §. 1. vers. possit. de pign.* Fachin. 11. contr. 63.

XXIX.

A digniori fieri debet denominatio. *l. quicquid. 27. §. cum partes 2. ff. de acquir. domin. l. quaritur 10. de statu hominum.* Quod intellige ceteris paribus. Matrimonium enim non à digniori denominatur. *princ. instit. de nuptiis.* quia mater majora sustinet onera quād patet; ante enim partum gravida existens est onerosa, in partu dolorosa, & post partum laboriosa, velut in educatione, *cap. ex literis. 2. de conversi infidel.*

XXX.

DIGNUM magis trahit ad se minus dignum, *l. que religiosi 43. ff. de rei vindicat. l. si communem 10. ff. quemadmodum feruunt. amitt. l. justissime 44. de editit. edict. l. per minorem 54. ff. de judic. §. si in aliena, & §. littere. Instit. de rerum divis. cap. quod in dubiis 3. de consuetat. Ecclesiæ. cap. 1. cod. tit. lib. 6. cap. quando 3. de iudic. c. fiduobus 7. de Appell. cap. sacrif. 12. de sepultur. cap. per tuas, 9. de arbitrio. gloss. in cap. unic. de jure patron. lib. 6. Alex. conf. 82. In causa. in fin. lib. 1. ubi Appostill. in verb. dignum, & conf. 122. Visio puncto. num. 17. cum seqq. lib. 4. Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss. 7. num. 82. Anton. Gomez. Var. tom. 3. cap. 10. num. 6. Hieronym. Grach. in conf. syndicatus. num. 39. Pichard. ad princip. Instit. de empt. & vendit. num. 17. & ad §. 7. Instit. de fideicommiss. hered. num. 3. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 29. num. 8. Ugolin. de potestate Episcopi. cap. 16. §. 1. num. 1. Benedict. Egid. in repet. l. 1. C. de sacrosanctæ Eccle. part. 3. §. 1. num. 14. Monet. de decimis. cap. 9. quest. 5. num. 258. Ferrer. in consuetat. Catalonia. gloss. 2. num. 156. Aloys. Ricc. in decis. Curia Archiepisc. Neapoli-*

Neapolitan. de iur. 228. num. 9. part. 2. Bellet. disquisit. Clerical. part. 1. tit. de favore juramenti natione. Goedd. inter Consil. Marburg. cons. 33. volum. 3. num. 220.

H.

Diligenti & vigilanti nihil est imputandum. l. 5. §. 4. vers. jubemus eundem. C. de temp. appell. ne industria penas solvat. l. 12. C. de agric & cens. vel ne doleant diligentes. l. 3. C. de alluvionib. C. A. de temp. appell. tb. 19. l. 6. §. 2. ff. de rebus aut. jud. si studium commendatur. §. ult. Constat. prouam. Iff. & ibi notat eleganter exemplo Volu- sii Maeianii. l. 17. in fin. de jure patron. Sicut au- tem diligentia nemini debet esse damosa. d. l. ult. C. de alluv. & Palud. ita nec negligentia cui- quam debet esse proficia. l. scut. 17. C. de fals. Hu- jus enim fructus damnum est. l. 2. C. de cond. in publ. horreis 10. 26. qui enim cum bene possit fa- cere. id negligit. nullà venia dignus est. l. Impe- rialis 23. C. de emt. l. de penna ad l. 4. C. de cen. Sicut enim diligentia cultura prædiorum pretia ampliantur; ita si negligentius habita sint. minui ea necesse est. l. 3. §. Divi fratres 5. ff. de jur. fi- sci. Ne diligentior quisque deterioris conditionis habeatur. l. 8. de compens.

III.

Diligentia nimia suspecta. l. 6. in fin. de bon. damn.

CAP. XXXIII.

De disciplina, Discipulis.

Addit infr. lib. XIV. Tit. Praece- ptor. & hoc lib. cap.

Doctor.

Axioma I.

Boni discipuli est, egenum præceptorem alere. Elegans hujus rei exemplum in l. 2. §. ult. de orig. Jur. exstat, ubi Sabinus ab auditoribus suis, cum modicas per se facultates haberet, sustentatus legitur.

II.

Discipuli est magistri sui sententiam, quatenus potest, excusare: Exemplo Cassii in la qualem 19. §. ult. de recept. arb.

III.

Disciplinæ modus servandus. l. 13. §. 4. Locati.

CAP. XXXIV.

De Discordia.

Reipublicæ interest, ne inter subditos sint dis- cordie, l. si quis ingenuam 21. §. ult. de captiv. & possum. reversi. l. 13. §. 3. vers. aquifissimum. ff. de u- sufructu. Schneid. in §. quedam actiones. tite. de actionib. commun. divid. num. 17.

CAP. XXXV.

De Discretione, Mode- ratione.

Omnia cum discretionib. fiant, quæ omnium virtutum mater est. cap. 1. de officio custod.

CAP. XXXVI.

De Disparitate.

Ubi disparitas facti disparitasque rationis est,

est etiam disparitas juris. Misn. rifp. 90. n. 3. cum seqq. Joseph. Ludov. decif. Lucens. 44. n. 61. Menoch. conf. 50. n. 2. Gedd. inter Confil. Marpurg. confil. 25. num. 58. vol. 1.

CAP. XXXVII. De Dispensatione. v. o-

mmino Grotium l. 2. de jure belli pacis c. 20. §. 21. & seqq.

Axioma I.

In iis, quæ tantum propter publicam honestatem introducta sunt, dispensatio sine lesionē conscientiæ potest obtinere. P. Gregor. lib. 8. Synagm. cap. 11. num. 23. Treutl. 1. conf. 6. num. 31. vid. de dispens. prolixè Kizel. in Synops. matrim. cap. 2. theore 2. & 3.

II.

Gratia dispensationis extensionem non admittit. Mar. Frecc. lib. de auth. & potest. Baron. erga subfeudarium quest. 20. nam dispensatio est strieti Juris Bald. in l. 1. C. de ind. vid. coll.

Limitatur hac regula quoad connexa: nam dispensatio facta in uno trahitur ad omnia accessoria. glossa in cap. quia in tantum. extr. de prebend. Jafon. in l. 1. n. 3. C. de transact. Carpz. lib. 4. conf. 63. num. 25. & seq.

III.

Quodcunque impedimentum est civile, illud per dispensationem licet tollitur, quia princeps superior est jure Civili. Itavidū non gravida vel viduo remittere potest princeps tempus luctus. Carpz. Jurispr. Eccles. lib. 2. def. 160.

IV.

Quoties verba & ratio legis sunt manifesta, toties non à Judice, sed à solo principe temperamentum adhibendum.

Ratio: quia voluntas legislatoris adest, quam judex immutare non potest, quippe cuius est non de Legibus, sed secundum Leges judicare cap. 3. dis. 4. Et Judex non debet esse clementior legi. perpiciendum 11. ff. de pen. Exemplum est in l. prospexit 12. ff. qui & à quib. manum. lib. non fiunt.

CAP. XXXIX. Disponere, Dispositio, Dispositum.

Axioma I.

Dispositionis præsuppositum cessans faciliare dispositionem. Glossa in l. mancipia. C. de serv. fug. quam recipiunt omnes, teste Menochio rem. recip. 9. num. 161. Decian. conf. 16. n. 1. conf. 317. in fin. Wesenb. 1. confil. 25. num. 11.

II.

Dispositionis hominis favorabilior est dispositio- ne legis vel statuti, Menochius conf. 16. num 24. ac proinde potius attendenda Alex. in l. quilibetris §. hec verba. de vulg. subfitt. Port. conf. 8. n. 15. Phil. Matth. inter Conf. Marp. vol. 1. conf. 21. num. 31. v. infr. provisio. axiom. 5.

III.

Dispositio contrapictatem, verecundiam & jus ipsum facta nullius est momenti. l. 5. C. de ll. gl. in l. in re mandata. Cod. mand. per l. 15. ff. de cond. Inst. Gedd. int. Conf. Marp. conf. 26. vol. 1. num. 338.

IV.

In dispositionibus hominum in dubio præsumitur causa impulsiva quam finalis. Bald. ad l. cum tale. §. legata. ff. de cond. & demonstr. Phil. Franc. ad cap. cum cessante. col. 2. vers. sed si queritur. extr. de appell.

V.

Dispositio ubi duas habet causas finales rationes, quamvis una illarum cesset, non tamen cessat dispositio. argum. §. adjinitatis. inst. de nupt. intellige verum, quando singula rationes per se sunt efficaces & sufficient. Alioquin quod ex duabus causis introductum est, altera cessante extinguitur Dispositio: Duo enim oracula arctius ligant quam unum, qua de re eruditè differit Alciat. in l. 1. de V. S. Lin. ad §. affinitatis. Inst. de nupt.

VI.

DISPONERE de re sua quilibet potest, l. dudum 14. D. de contrab. empt. l. in re mandata 21. D. mandati. [Se quilibet potest rebus suis imponere modum vel legem quem velit, Cravet. conf. 112. num. 1. conf. 118. n. 3. conf. 147. n. 4. Cacher. decif. 100. num. 5. Thoming. decif. 13. num. 27. & decif. 53. n. 29. Mun. de Escob. in tract. de ratiocinat. cap. 6. num. 35. Gail. de arrest. Imp. cap. 6. n. 22.] Anchiar. conf. 155. num. 7. ubi declarat procedere, quando quis agit in re penitus sua propria; fecus si communis sit, vel in ea aliis prætendit, & conf. 157. n. 7. vers. Secundo, ubi quod licitum est cuilibet sibi prospicere, & meliorem sumam conditionem facere, quando de re sua disponit etiam cum alterius detimento, Castrensi. conf. 59. Propleniore. in princ. & per tot. lib. 1. Alex. conf. 12. lib. 5. ubi ait procedere multò magis in ultima voluntate, quia potest testator legem, quam velit, imponere rebus suis, refert Card. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. concl. 486. per totam.

[Limita hanc regulam in prædio serviente, cuius dominus nihil facere potest, ut servitus impediatur, l. fidomus 21. ff. de S. V. P. l. 9. si serv. vindic. aut deterior fiat. l. 20. §. 5. de S. V. P. l. 15. §. 6. de usu fruct. l. 6. §. ultim. si serv. vind. Gail. 2. obser. 67. num. 6. Carpzovius part. 2. conf. 41. def. 1.]

VII.

DISPOSITIO omnis intelligitur rebus sic stantibus, & in eodem statu permanentibus, l. quod Servius 8. ff. de condict.

dict. ob causam. [l. 43. in princ. de vulg. subf. l. fin. C. de fonsalib.] cap. in parochia 31. causa 16. q. 1. gloss. in cap. 2. de reser. Ol- drad. conf. 41. Factum tale est. num. 2. vers. secundo. Feder. de Senis conf. 239. circa med. vers. & vos scitis. Natt. conf. 525. Fu- it lata sententia. num. 16. Anchar. conf. 84. Domina. num. 4. & 5. & conf. 394. num. 3. in fin. ubi ait, quod mutato, vel altera- to statu rei, aut dispositionis, seu perso- na, mutantur res, dispositio, & persona, & num. 4. ampliat in pacto, quia intelligi- tur, si res in eodem statuo permaneserit. Decian. conf. 334. Viso conf. num. 4. So- cinus conf. 22. n. 18. vol. 4. Alex. conf. 25. num. 7. vol. 7. Cravett. conf. 95. num. 4. & conf. 216. vol. 1. Roland. conf. 1. num. 18. vol. 2. Tiraquell. in l. si unquam. C. de re- vocand. donat. in prefat. num. 166. cum seqq. Surdus conf. 27. num. 6. & plenus conf. 68. num. 18. ubi quod in omni dis- positione, & omni contractu partes intel- liguntur se restringere ad statum secun- dum tempus contractus, & rebus sic stan- tibus. Paris. conf. 105. num. 26. & seq. lib. 4. Nicol. Moron. in tract. de fide, treuga, & pace, quest. 120. ubi ampliat in contractu pacis. Card. Seraphin. decif. 129. num. 1. & 3. ubi limitat in iis, quae recipiunt aug- mentum, & diminutionem. Marian. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 50. num. 2. Joseph. Sesse Aragonie decif. 187. num. 23. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 502. per totam Octav. Glorit. resp. 1. p. 3. n. 220. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 96. num. 22.

Intellige etiam, quando nova causa, justa supervenit, à principio tamen præ- visa, aut cogitata, quia tunc dici non pot- est, quod status rerum sit mutatus, sicut vero, ubi non fuit cognita, vel cogitata, ita Bartolus in d. l. quod Servius. num. 4. Tiraquell. in d. prefat. num. 168. cum seq. Romanus conf. 22. col. 1. vers. secundo. Go- zadin. conf. 27. num. 9. Ruin. conf. 105. in fin. vol. 5. Olasch. Pedem. decif. 91. num. 14. cum seq. Natt. d. conf. 525. num. 16. cum seq. Re- buff. de privil. schol. privil. 76. n. 2. Menoch. conf. 156. num. 32. Octav. Glorit. d. p. 3. num. 265.

Amplia in dispositione jurata, cap. quemadmodum si vir 25. de jurejur. An- char. conf. 84. num. 4. Hippol. Rimini. conf. 59. num. 76. lib. 1. Cardin. Tusch. d. lit. D. conclus. 502. num. 1. 20. & 34. Rot. decif. 51. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. quia et- iam juramentum habet clausulam, rebus sic stantibus, ut resolvunt Doctores per me citati in tract. de clausulis usu freq.

claus. 129. num. 2. [Vult. inter Conf. Marp. conf. 25. n. 149. vol. 2.]

VIII.

DISPOSITIO generalis generali- ter est intelligenda, ut per Cravett. conf. 133. num. 5. & 6. ubi intelligit, nisi ad sit causa restringendi, vel ratio, per quam, restrictio sit facienda, & conf. 176. num. 4. & 5. Tiraquell. in l. si unquam. C. de re- voc. donat. in prefat. n. 119. ubi quod di- positio generalis operatur generaliter, tam in odiosis, quam correctoriis, & pœ- nalibus, Roman. conf. 379. Circa primum, in princ. ubi extendit ad dispositionem juratam negativam, quæ dicitur univer- saliter negare.

Limita primò, quia dispositio genera- lis restringitur ex ratione particulari, l. cum pater 77. §. dulcissimis 20. ff. de leg. 2. l. si de certa re 31. C. de transact. Garc. Gi- rond. de privileg. seu exempt. signif. num. 277. Olasch. Pedem. decif. 98. num. 10. Surdus conf. 389. n. 9. & seq. [Cujuscunque enim dispositio ratio restringit dictum ad limites rationis d. l. 77. §. 20. de legat. 2. & ibi Br. & Dd. Hartm. Pistor. lib. 2. quasi. 39. num. 19.]

Limita secundò, quia omnis disposi- tio, quantumcunque generalis vel uni- versalis, nunquam comprehendit illud, de quo disponens non posse in specie disponere, Anchar. conf. 155. Optimis ra- tionibus. n. 10. quem refert Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. concl. 490. num. 17. Sur- dus conf. 456. n. 58. & conf. 550. num. 14.

Limita tertio, quia non comprehen- dit casum specialiter definitum, l. cum in testamento 37. §. fin. ff. de hered. in fl. l. ser- vo manumisso 15. ff. de pecul. leg. nec ea, de quibus specialis mentio est facienda, Card. Tusch. d. concl. 490. num. 17. Sur- dus conf. 456. n. 58. & conf. 550. num. 14.

Limita quartò, quia non extendit ad incogitata, l. cum Aquiliiana 5. ff. de transact. Roman. conf. 294. Hæc confessio, circa fin. Cephal. conf. 3. n. 100. lib. 1. Pe- drochi. conf. 36. num. 150. & num. 272. cum seqq. Decian. conf. 3. num. 55. & conf. 35. num. 48. lib. 2. & conf. 31. n. 11. lib. 3. Camill. Gallin. de verbor. significat. lib. 1. cap. 9. Castill. controversi. lib. 5. part. 2. cap. 116. num. 4. cum sequentib.

Limita quinto, quia dispositio gene- ralis non comprehendit personas exem- ptas, Socinus conf. 74. num. 11. lib. 1. quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 490. num. 18. ubi num. 19. post Alex. conf. 59. libr. 1. Ruin. conf. 127. libr. 4. extendit non veni- re prohibita, & quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam. Nec extenditur ad

personam loquentis, l. inquisitio 18. C. de solution. Surdus conf. 152. num. 45.

Quæ autem dicatur dispositio generalis, & quæ specialis, vide Barth. conf. 21. Ut dixit, n. 2, Menoch. conf. 106. num. 18. Card. Tuschi. d. lit. D. conclus. 487.

IX.

DISPOSITIO limitata limitatum producit effectum, & non extenditur ultra limites, Petrus de Anchar. conf. 118. *Casus talis est. in princ. & num. 4. & conf. 328. Factum tale. num. 2. Cardin. Seraphin. decif. 91. num. 2. Cephal. conf. 284. num. 13. lib. 2. ubi loquitur in limitatione limitata. Angel. conf. 138. *Visis omnibus, in princip. ubi de rescripto, & jurisdictione concessa limitata & conf. 226. Punctus talis est. in fin. ubi de liberatione limitata, Signorol. de Homed. conf. 57. Creditor volens, num. 5. ubi de commissione Judicis limitata. Decian. conf. 33. num. 55. lib. 2. ubi de exceptione limitata, & conf. 19. num. 58. lib. 3. ubi de renunciatione limitata, quia non exténditur ultra limites expressos, Rolandus à Valle conf. 41. num. 16. lib. 3. ubi de libello, & conf. 58. num. 3. eod. lib. 3. ubi de donatione limitata. Cravett. conf. 361. num. 3. & 7. & conf. 363. num. 9. 12. & 20. Joan. de Anania conf. 66. Eugenius conf. 99. Alciatus conf. 44. lib. 9. Menochius conf. 326. vol. 4. Cardin. Tuschi d. tom. 2. lit. C. concl. 494. per totam. Octav. Glorit. resp. 6. num. 14. Peregrinus de fideicommiss. art. 1. num. 36. Joan. Anton. Mangil. de imputat. quest. 60. num. 1. & quest. 84. num. 4.**

Intellige maximè, quando provisio in certo casu fit per modum conditionis voluntariae, ut distinguendo docet Bartolus in l. Gallus. §. & quid sit tantum sub num. 3. ff. de liberis & postib. quem communiter approbari inquit ibi Jason. sub num. 42. illumque sequuntur Alex. conf. 1. sub n. u. vers. & posito. vol. 1. Anchar. conf. 356. sub num. 3. vers. quarto. Socin. conf. 256. sub num. 3. col. 2. vol. 2. & conf. 76. num. 6. & 7. vol. 3. Dec. conf. 63. sub num. 3. & conf. 89. sub num. 2. vers. & quia. Rol. conf. 56. num. 22. vol. 3. Hond. conf. 60. num. 27. vol. 1. Peregr. conf. 51. num. 8. volum. 5.

X.

DISPOSITIO omnis intelligitur, ut conveniat naturæ actus, qui celebratur, Alex. conf. 22. *Viso instrumento, in princ. lib. 1. Surdus de alimento. tit. 5. quest. 1. num. 4. Cardinalis Tuschi d. tom. 2. lit. D. concl. 503. per totam. & secundum naturam actus, qui geritur, censetur facta, l. semper in stipulationibus 34. ubi Dec. num.*

6. ff. de R. I. Menoch. lib. 3. pref. 38. & lib. 6. pref. 10. Surdus conf. 392. num. 22. & conf. 454. num. 29. conf. 480. num. 16. Castill. controversial. lib. 5. part. 2. cap. 131. n. 20.

XI.

DISPOSITIO non habet locum, ubi verba non convenient dispositionis, l. 4. §. toties 6. ff. de damno infect. l. quod constitutum 21. ff. de milit. teflam. Alexand. conf. 17. Requisitus. n. 2. lib. 1. & conf. 17. Visis. num. 8. vers. ultimo. lib. 2. Gemin. conf. 65. in princ. v. secunda pars. Joan. de Imola conf. 9. in princ. Bald. conf. 486. Ifstud est ordinamentum, circa princ. vers. secundo probatur lib. 2. Roman. conf. 197. Franciscus. in princip. vers. neque; & conf. 199. in princip. & conf. 442. num. 2. & conf. 462. in fin. Decian. conf. 9. num. 24. lib. 1. Brun. à Sole in locis communib. verb. dispositio. 16. Cardinalis Tuschi. d. lit. D. concl. 493. per totam.

XII.

DISPOSITIO omnis inspicitur, & interpretatur, prout verba diriguntur, l. miles 75. §. pro parte 1. ff. de legat. 2. Castren. conf. 252. Viso puncto. col. 2. in pr. lib. 1. ubi observat, quod curandum non est, cum quo verba sint prolatæ, sed in quem intentio & Juris dispositio sit directa, Bald. conf. 495. *Præsupposta. vers. non obstant illa verba, lib. 4. ubi quod verba inspici debent, ut determinent id, ad quod referuntur, non autem alia extranea, Alex. conf. 120. Omissis. num. 9. lib. 2. ubi quod ad cognoscendum, an venditio sit ad corpus, vel ad mensuram, inspiciuntur verba, a venditio incipiat a corpore, vel à mensura, Anchar. conf. 327. Discurrit materia, ubi quod ad cognoscendum dispositionem in omni materia, an sit realis, vel personalis, inspiciuntur verba, an dirigantur in rem, vel in personam; plura alia adducit Cardinalis Tuschi dicit. tom. 2. lit. D. concl. 497. per totam.*

XIII.

DISPOSITIO omnis intelligitur de prima, & unicâ vice, l. boves 89. §. hoc sermo- nte. ubi latè Tiraquell. ff. de verb. signif. latè Jason. in l. duobus. §. si ei qviff. de jurejur. Alexand. conf. 19. Breviter in casu, per totum. lib. 4. ubi ampliat in salvo conductu concessu eundi & redeundi ad certum locum, & in omni dispositione, maximè odiosa & exorbitanti, & in dispensatione ad duo beneficia incompatibilia simul retinenda, & in licentia ingrediendi Monasterium Monianum, & in præmio concessu capient vexillum, & in obligatione de repræsentando, & in venditione fructuum

fructuum, & in legato Pitantiae in die S. Francisci, Cumamus *conf. 14.* circa finem. ubi intelligit in dispositione hominis, se-
cūs in dispositione legis, maximē favo-
rabilis, Angel. de Perus. *conf. 43.* Fratres
serverum, ubi mandato ad vendendum,
quia intelligitur de prima venditione,
Lap. *allegat. 12.* in princip. vers. tertio. ubi
de mandato ad locandum bona ad quin-
quennium, Anch. *conf. 404.* Tria dubia
n. g. ubi de Medico, qui promisit libera-
re infirmum à podagra, quia intelligitur
de prima vice, & etiam de conditione
implenda, quia sufficit primum imple-
mentum. Incertus Auctor *post regulas*
Socin. reg. 11. ubi limitat quatuor modis,
Antonius Gabr. *commun. lib. 6.* tit. de le-
gib. *concl. 2.* Surdus *conf. 18.* num. 9. Car-
dinalis Tusch. *d. tom. 2.* lit. D. *conclus. 499.*
Azor. *Institut. moral. part. 1.* lib. 5. cap. 23.
queſt. 5. Marian. Antonin. *var. resolut. lib.*
1. *refolut. 74.* num. 4. Armendar. *in proœm.*
addit. ad recop. legum Navarre, num. 169.
Rot. *decis. 423.* n. 4. apud Farin. p. 1. recent.
Hering. de fidei iuss. cap. 13. num. 14. Mar.
Giurba *conf. crim. 99.* num. 1.

Limitat multipliciter Anton. de Butr.
conf. 30. num. 1. & præcipue in dispositio-
ne, cuius causa non restringitur ad cer-
tum actum, sed est multiplicabilis, & ma-
ximē quando causa est multiplicabilis, &
contingit casu, vel fortuna multiplicatio,
non voluntate. Limitat etiam, quando
non est ratio, quare magis intelligatur
de primo actu quam de iterato, & mate-
ria est favorabilis, & ex verosimili mente
disponentis, & quando agitur de modico
præjudicio in materia favorabili ultimæ
voluntatis, & alias limitationes refert Mar.
Giurba *d. conf. 99.* num. 19. cum seqq.

XIV.

DISPOSITIO omnis simpliciter
prolata, intelligitur, & ampliatur, ac re-
stringitur secundum Jus commune. Petr.
de Anch. *conf. 9.* *Viso themate.* num. 13.
vers. omnis enim dispositio. & *conf. 182.*
Thematale est. num. 7. & *conf. 404.* Tria
dubia. num. 3. *conf. 421.* Premitendum. in
pr. ubi extendit in statutis & omnibus
dispositionibus interpretandis, quia sem-
per reducuntur ad Jus commune. Roman.
conf. 359. In casu. n. 24. vers. tertio, ubi
extendit in rescripto, cuius verba debent
semper reduci ad sensum Juris, Tiraq. in
tr. le. mort. p. 1. declar. 2. num. 2. Cardin.
Tusch. *d. tom. 3.* lit. D. *conclus. 801.* Valasc.

consult. 42. num. 7. D. Barbos. *in l. 1.* ff. so-
luto matr. p. 1. num. 61.

XV.

DISPOSITIO omnis semper intel-
ligi debet de actu valido, ut per Petr. de
Anch. *conf. 6.* *Viso themate.* n. 5. & 6. Bald.
conf. 442. Verba ita dicunt. lib. 1. ubi quod
promittens assignare tot debitores, intel-
ligitur de debitoribus veris, & *conf. 477.*
In isto certamine in pr. lib. 2. ubi quod
mandans aliquem debitorem debere ab-
solvi, vel liberari ab obligatione, intel-
ligitur de liberatione valida, & *conf. 358.*
Dubitari potest, lib. 5. ubi quod obligatus
solvere decem, & pro illis solvere tot no-
mina debitorum, intelligitur de nominibus
debitorum exigibilibus. Angel. *conf.*
159. Conradus col. 3. vers. de secundo. ubi
quod testator faciens fideicommissum,
in eventum, quo haeres non fecerit testa-
mentum, intelligi debet de testamento
habente Juris effectum, Aven. l. 49. Tan-
ri, *gloss. 1.* num. 28. ubi quod dispositio re-
gulatur secundum Jus vigens tempore
dispositionis, Aretin. *conf. 142.* num. 11.
vers. & similizer, ubi quod omnis dispo-
sitio loquens de probatione, intelligitur
de valida & sufficienti, & n. 20. quod di-
positio statuti loquens de cessione, de
bannito, de contractu, & similibus, debet
intelligi de ritè & rectè constitutis, & sic
de validis, Bolog. *in addit. ad conf. Joan.*
de Anania 83. n. 4. ubi quod stante statuto,
quod cedens actionem nobilitate pri-
vetur, non intelligitur de cessione nulla:
& dictante alio, quod de contractu sol-
vatur gabella; & quod testes publicati ex-
cludant probationem ulteriore, intel-
ligitur de contractu valido, & valida pu-
blicatione, Cardin. Tusch. *d. tom. 2.* lit. D.
concl. 504. per totam, ubi num. 36. post Alex.
conf. 148. Ponderatis, in princ. & num. 12.
lib. 6. limitat quando contraria presum-
ptio militat.

XVI.

DISPOSITIO omnis intelligitur
de habili, & sic recipit restrictionem de
habilitate, Bart. *in autb. de nupt.* num. 3.
collat. 4. Cravett. *conf. 307.* num. 2. ubi
quod quando tractatur de aliquo, sem-
per præsupponitur habilitas ex alio capite,
Bald. *conf. 207.* *Questio est.* num. 3. lib.
2. ubi loquitur de feudo concessio pro se,
& quibus dederit, ut restringatur ad habili-
ties. & *conf. 424.* Formata fuit, lib. 5. ubi
quod statutum disponsens homicidam,
non posse absolvii, nisi citatis proximiori-
bus habilibus ad accusandum, Angel.
conf.

conf. 333. Statuto, Tudertino, ubi quod stante statuto prohibente mulierem posse contrahere, vel testari sine praesentia fratris, vel proximiorum, intelligitur de habilibus de jure, & de facto, Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarre, in proem. num. 38. Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 505. Mari. Antonin. var. resolut. lib. 2. resol. 40. n. 5. & 6.

XVII.

DISPOSITUM in principali censetur etiam dispositum in dependentibus, Seraph. *de privil. juram. privil. 74. num. 184.*

XVIII.

DISPOSITUM in uno ex equipatis, etiam in altero militat, quamvis materia sit exorbitans, Reinofo *in observ. practicis, observ. 44. num. 3. & observ. 70. n. 51.*

CAP. XXXIX.
De Disputatione.*Axioma I.*

Ab omni ayo dignissimum creditum est studiorum experimentum committere, artes corporum & vocum praetantiam expendere. *Tertull. advers. Gnosticos.*

II.

Nemo est quem non pudeat convinci disponentem. *D. August. Soliloq. cap. 7.* hinc Cujacium in disputatione pro Cathedra Bituricensi turpiter stetisse diffusè narrat Joh. Robert. *1. animadvers. ult.* quod quanquam factum diffiteatur. Mercator. *1. not. ult.* exemplio tamen inservire debet. v. Ofiūm in præfat. dispuñet ad Metill.

III.

Inanis est disputatio, qua sit sine cedendi voluntate. Niceph. Gregor. *lib. 10. cap. 11.*

IV.

Disputando & opponendo veritas luculentior appareat. *I. 2. §. ex legibus. de O. I. I. cum quidam 19. ibique Jason, in 6. notab. de lib. & Poſſib. I. Ofiūdies 97. de leg. 3.* Cravetta *6. conf. 985. num. 4.* Francisc. Caldas *conf. 9. n. 1. unde & notando & disputando optimè profici, colligere licet ex I. 18. §. 26. ff. de mun. & bon.*

CAP. XL.
De Dissensione, dissensi, discrepantia. vid. Consensus contrarius.*Axioma I.*

Multæ Dd. controversiae ex contradicendi libidine sunt ortæ. Ratio, quia naturalis est hominibus ad dissentendum facilitas. *I. 17. §. 6. de recept. arbitr.* Exempla ex veteribus habemus Julianum & Marcellum, Cujac. *14. obf. 35.* unde ex ea ipsa ratione vera facilius præsumebatur Juliani sententia, quod ei Marcellus consentiret.

vid. l. 27. §. 3. Ad legem Aquil. l. 2. §. 1. de nos. ag. & aliud in l. 3. §. 7. de condit. caus. dat. ubi Celsus filius a patre dissentit. Idque non mirum esse ait Cujac. in recit. ad l. 5. de ann. leg. nam quod Marcus Tullius dixit de Philosophis quibusdam: nihil tam absurdè dici posse, quod non dicatur à quodam Philosophorum: Idem etiam de Dd. dici potest.

II.

E duabus diversis sententiis utraque suo respectu & modo vera esse potest. *I. si finita. 15. §. illud quaritur. 32. de dam. infest. Cujac. in not. ad lib. 2. animadvers. Robert. cap. 28.*

CAP. XLI.
De Dissolutione.

Unumquodque eodem modo dissolvitur, quo colligatum est. *I. 35. 100. 135. de Reg. Jur.* Exempla in jure passim occurunt: sicut nulla possesso acquiri nisi animo & corpore potest, ita nec amitti nisi utrumque in contrarium actum *I. 8. ff. de acquirend. vel am. poss.* Hinc Philosophi eadem principia destructionis, que constructionis, dicunt, indeqe fit, quod naturalia naturalibus & civilia civilibus modis tollantur. Hippol. de Collib. *ad d. 1. 35. de R. I.*

Declaratur hæc regula à Decio, Petro Matthei, Bronchorsto & aliis ad d. 1. 35. quasi iis tantum modis, quibus quid contractum est, etiam debeat dissolvi per *I. 80. de sol.* Ideoque variae exceptiones communisuntur. Sed obstat, quod contractus plures morte solvantur, qui tamen viata non constituantur: & verbales contractus etiam reali solutione & compensatione permanent, quia tamen ad sui constitutionem rei interventionem non requirunt. Verior ergo est gloss. *ad d. I. 80.* verbo solvi explicatio: quod scil. modulus solvendi maximè naturalis sit idem qui constitueri. *d. 1. 35. ibi: nibil tam naturale: ut modi tamen minus naturales & civiles non excludantur. 2. accipienda est regula de caussis in contrarium actis. I. 100. de R. I. 3. de caussis simul junctis.* Itaque inepta est limitatio in caussa matrimonii, quod licet consensu constitutatur, dissensu tamen non dissolvatur. Non enim hominum solum consensu consistit, sed & verbi divini auctoritate vid. *I. 1. C. Quand. lic. ab emt. reced.* Diodor. Tuld. *p. 1. Jurispr. extemp. c. 29. p. 163.*

CAP. XLII.
De Distinctione.*Axioma I.*

Lege non distinguente non nostrum est distinguere. *I. 2. §. 5. ff. de vi bon. rapt. I. à procuratore II. C. mandat. §. 3. vers. & hec. Inst. de leg. agn. tur. I. 29. §. ult. ibi: quia non præsumitur tempus. de crict. I. 64. §. 9. ff. solut. matrim. I. 4. ibi: Prætor de hoc nibil adjecit. si à parent. manum. cap. 2. extra, de conjug. leprof. Bocer. lib. 1. de bell. & duell. cap. 28. num. 11. Gail. 2. observ. 33. n. 2. Tuschus I. conclus. 133. n. 6. Jacob Curt. 2. Conject. 10. Cujac. I. 1. qq. Pap. ad l. 8. de post.*

*post. E. Ratio hujus regulæ ejusque declaratio-
sum poteſt ex l. 15. §. ultimo. ff. de testament.
milit. quia ubi generalis eſt determinatio, ibi non
eſt diſtinguendum, maximè cum ex ea re lumenſur
diſtinctio, quam Legiſlator, qui diſtinctionem o-
misit, ſatis notam habuit. l. 1. §. 1. in fin. ff. mens.
faſummod. hic enim dici poteſt, ſi diſtingui vo-
lebam, nuna etat difficultas in re nota diſtingue-
re. Exempl. l. 1. §. 11. in fin. Cod. de caduc. toll.
d. 1. fitem 29. §. ult. ff. de evict. d. 1. ſi vero ne-
gotium 64. §. de viro q. ff. ſolut. matrim. imò quam-
vis aliaſ recepta ſit diſtinctio, eadem tamen non
eſt ubiſ adhibenda. l. ejus 34. §. ulti. ff. de reflam.
milit. & quamvis elegans ſit diſtinctio, tamen non
ſemper fortiſ poterit defendi. l. nuper 85. ff. de
leg. 3. Just. Mejer, in disput. de hypothec. mulier.
nam 70.*

Amplia I., hanc regulam maximè procedere
eo casu, si legislator specialē aliquam (quæ ob-
jicitur) circumstantiam sc̄iverit, d. l. §. 1. si mens.
fals. mod. valet enim hic maximè illud vulgatum:
sūd voluisse, nūl fūsillat id dispone-
re. d. l. unic. §. u. in fin. C. de caduc. roll.

in civiles, naturales & mixtas afferit Bachov. in
comm. ff. de patr. ad rubr. num. 3. quibus tamen
dicitur causa recte utimur.

-infr
II

11.
Distinctio temporum est concordia scripturae
rum *l. apud antiquos. C. de fuit*, quam ad hoc
allegat Bald. *in c. i. m. pr. posn. n. 2. de pac. jur. firm.*
licet quandoque contrarium dicatur: distingue
tempora & virtutibus scripturas, *idem Bald. d. l. quod*
dicto usum fuisse facetum presbyterum Valentini-
nun refert Fulc. in Singul. Jur. lit. D. n. 75.

III.

Distinctio ubi modica, ibi cessat confusio. Zaf.
in Parat. ff. de servit. numero 13. Illi enim qui
distincte loquitur plus credendum est. Wcf. lib. 2.
conf. 61. num. 30. Unde & proximum esse veritati
dicimus, qui bene distinguit, Salicet. in prefatar.
Cod. cum ea, quæ divisim traduntur, commodius
& facilius percipiantur. §. sed non usque 3. Inflit.
de legat. Divisio namque animum legentis inci-
tit, mentem intelligentis preparat, & memoriam
artificiosè reformat, ut inquit Gloss. in §. igitur 4.
verb. partiri. Inflit. de action. Distinctionum Ex-
emplia occurrunt in lib. 14. §. 7. ff. de religiosis. Ea
proper communiter in contraria opinionibus
est receptum, eam, quæ fecundè distinctionis ca-
teras conciliat, sequendam, & sic utrumque in
suis terminis recipiendam esse, arg. 1. 18. in fin.
vers. ibi autem. ff. de hered. pet. l. si finita 15. §.
illud queritur 32. vers. ego puto. ff. de dñm. in-
fili. l. 3. §. 7. ff. de acquir. rer. dom. Fincelthus.
obser. 10. num. 13. Idque non tantum proper
summum usum, qui ostenditur perspicue & ele-
ganter in lib. ult. C. de edend. & Cons. Arg. lib. 2.
conf. 4. num. 64. verum etiam proper necessiti-
atem, ut videre est in lib. apud anticos 21. C. de
furi. quam ad hoc commendat Rota Genues. de-
cif. 97. num. 13. Unde etiam sibi evenit, ut in qua-
libet dispositione ad evitandam contrarietatem
oporteat, ubi opus, subdividere & subdividere,
Alex. confil. 121. num. 3. lib. 5. Ruin. conf. 100. num.

9. lib. 1. & cons. 76. num. 4. eod. lib. 1. Farin. L. cons.
95. num. 7. maximè quia sententia distinguenti-
um & dissentientes opiniones conciliantium val-
de sint favorabiles. Nevizan. lib. 5. Sylv. nupt. num.
32. p. 450. & cateris anteponenda. Menoch. 2.
presumpt. 71. num. 47. Græven. 2. conclus. 27. con-
fid. 2. num. 5. & 6. Riminald. Instit. de don. pr.
num. 23. qua ratione doctori distinguenti videtur
standum, tanquam magis appropinquanti verita-
ti, quia per divisiones & interpretationes con-
gruentes omnis evitatur amaritudo, Nevizan.
lib. 5. Sylv. nupt. p. 450. num. 32. fac. l. adio 7. §.
cum quis vers. & tamen media sententia de ac-
quir. rer. dom. cum aliis. text. quos adjectit Hor-
tom. 3. q. 4. n. 11. Sic reprehensionem mereri
illos, qui indistinctè loquuntur post gl. in l. ult. §.
ult. verb. portasti ad L. Rhod. de jaç. dixit Wef.
C. de Exerc. act. p. 2. n. 3. Hinc sèpissimè fieri, ut
distinctiones secundum rem potius quam terminos
extent, v. g. iuris gentium primarii & secun-
darii, officii judicis nobilis & mercenarii, fructu-
um naturalium & industrialium, obligationum
in civiles, naturales & mixtas asserit Bachov. in
comm. ff. de pact. ad rubr. num. 3. quibus tamen
docendi causa rectè utimur.

Limita, nisi tales sint fallaces & sophisticae,
Hottoman. quæst. illusfr. 43. Vigel. in method. lega-
jur. contr. col. 3. Dn. Paren. in tract. de metat. p.
3. febt. 2. cap. 1. n. 10. vel si sint supervacuae, has e-
cùm exulare debere, patet ex l. 27. C. ad SC. Velle-
jan. Unde sèpissimum fit, ut distinctiones ha-
æquè obscuræ & incerte sint, atque jus ipsum, cui
distinguendo adhibentur, Vigel. in nat. legendi-
ris controvers. & solet aliquando hic evenire, ut
qui subtiliores practici videri volunt, eo se pra-
beant ineptiores. Anton. Fab. decis. 21. error. 7.
Exemplum hujus rei luculentum vide licet a-
pud Græv. 2. conclus. 25. n. 5. Unde merito Vas-
quius 19. controvers. 61. n. 9. in fin. Per fenestras
talium exceptionum regulas ferè totas evolare
solere ait, veluti cum per rivulum aliquem totus
amnis elabitur, & Giphian. ad l. 1. C. de probat.
plerasque distinctiones glossographorum perfu-
giunt misericordum esse statuit.

IV

Divisio ut sit bona, non debet poni per qualitates accidentales, sed essentiales. Dec. in cap. postula*ti* in fin. de re*script*. Alex. in l. 1. col. 10. n. 47. vers. in hoc artic. ff. de acquirend. poss. gl. in l. fin. §. quotiens. ff. de publ. & gl. in vers. in servorum. §. fin. Inst. de jur. perf. Joan. Faber in §. omnium in l. col. vers. an hoc dicendum. Inst. de att. Unde causa*lia* efficiens non solet admodum species distingue*re*. l. 3. §. 21. de acquir. poss. Weisenb. in comm. C. de us*u*fr. n. 18. Cujac. ad l. 1. de Vulg. & Pup.

V

Nullius sunt artis *dixotopias*, quæ sine arte
constitutuntur, unde tales dicuntur phantasmatæ
in c. vero 4. *distinct.* 37. vide Ostern. de hered.
qual. & diff. solet ramen divisio tripartita in
dixotopias revolvi. l. s. ff. de part. & viceversa.
s. ult. *Instit.* de jur. nat. gent. & civ. Sapè etiam
fit, ut divisio aliquando fieri possit in affirmati-
vam & negativam. s. 2. *Iust. docebat* i. 4.

pœne dividuntur in capitales & non capitales, vid. Bachov. ad princ. *Instit. de donat. in fin.* In tali tamen repetitione specierum, genus semper repetendum erit, v.c. donatio alia est mortis causa, alia non mortis causa, testamentum est vel in scriptis, l. 13. §. fin. C. de SS. Eccl. Extraneus non extraneus, §. 2. *Infl. de adop.* Feudum Ligium & non Ligium 2. F. 99. patroni & non patroni, l. 16. ff. de his que ut indign. furti manifesti & non manifesti, §. 1. *Infl. de furt.* Soler etiam sepè fieri, ut in divisionibus æquivocatorum aut æquiparatorum membra divisionis præmittantur, non ut pro speciebus retineantur, sed ut à proposito removeantur. Arnis. 2. *relect. polit. cap. 2. sect. 15. n. 20.* Exempla vid. 3. Phys. 1. § 4. Phys. cap. 1. ut & 8. Phys. cap. 3. add. & Dan. Otto in Reg. Jur. de specie. p. 114. & Bachov. *disput. 7. thes. 1. lit. d.* ubi monet, non semper ipsas requirendas esse species ritè oppositas, sed & gradus sufficere. Unde in jure non est novum, ut divisa differant tantum secundum magis & minus, Bachov. *disp. 6. de Afl. thes. 2.* quo fit quod quæcumque dividuntur, ea dividuntur: 1. vel κατὰ τὸ ποσόν, secundum quantitatem, sive εἰς μέρη in partes: vel 2. κατὰ τὸ εἶδον, secundum speciem, sive τῷ λόγῳ ratione Aristot. 2. Metaph. 3. text. 11. & 1. Ethic. 13. Sic compositum usque ad simplicem & compositionis expertia (μέχρι τῶν ἀνυθέτων) dividendum est. Arist. 1. *polit.* 1. τεῖτρα γὰρ ἐπέκτυτα μέρη τῷ παντὸς, quo circa Paulus eleganter dixit in l. ult. ff. de instr. leg. res dividi specie & genere, non modo veritate & quantitate, cum magis & minus speciem non variet. Giphan. ad l. un. C. de sent. que pro eo quod interest. p. 259. b.

CAP. XLIII. De Distractu.

Distractus judicantur secundum naturam & substantiam contractuum & habent in se vim relativorum & contrariorum. 1. de tutela 2. C. de in integr. restit. l. ab empt. 58. ff. de paet. l. 1. C. quando lic. ab empt. reced. Bart. in l. ut id est. ff. de condit. furt. in princ. Gail. 2. observ. 2. num. 5. Iisdem enim regulis continetur distractus quibus contractus, maximè quando eadem est ratio in utroque. Item venient 20. in princ. junct. 5. 1. de petit. hered. Gail. de loc. Ludolph. Schrader. de feud. p. 2. part. 9. pr. sect. 5. num. 16. per auth. econtra. C. de repud. l. 4. l. 7. C. prob. min. Goedd. 3. conf. Marburg. 33. num. 71. Ubiam autem est par ratio appellatione contractus, veniet & distractus, arg. l. Labo 19. ver. contratum. ff. de V. S. Bald. in l. fin. C. si tui. vel cur. interven. Bald. in l. sive apud. col. 1. C. de transad. Unde statutum, quod de quolibet contractu solvatur galla, non porrigitur ad distractum.

CAP. XLIV. De Diversitate v. infra Identitas.

Axioma I.

A Diversis non sit illatio, vid. infr. cap. de Se-

paratis. Diversa enim ratio reformat actum. 1. interpositas 13. C. de transad. Carpzov. 1. consil. 59. n. 15.

II.

DIVERSITAS nominum diversitatem rerum & locorum inducit, 1. si idem 7. C. de codicill. Bald. consil. 194. col. fin. vers. facit etiam lib. 1. [Diversitas n. factorum diversa jura desiderat, 1. aut facta. 16. §. 3. ff. de pæn. 1. ut responsum 15. C. de transact. ibi data vel minima imparitate. Everhard. in loc. Top. loc. 13. q. 11. Gail. 1. cap. 5. de Arrest. n. 5. vers. facta. & ex diversitate vocalborum inducitur diversitas effectuum, ut notant Dd. Butrius, Cyn. Bald. Castr. Albert. in l. 2. n. 3. C. comm. de legat. Pacian. conf. 3. n. 30. quod & in testamento & Codicillis obtinet. patet ex d. l. si idem 7. C. de Codicill. Pacian. conf. 3. n. 32. Huc pertinet, quod duo cum faciunt idem non sit idem, ita idem quoque dictum in alio liberum, in alio furiosum, in alio superbum esse. Quintil. II. Infl. 1.] Alexand. conf. 4. n. 4. lib. 1. ubi quod eadem quantitas confessata in diversis quietantibus inducit diversitatem solutionum, & consil. 96. Consideratis n. 6. libros. Decian. consil. 15. n. 54. lib. 1. Cardin. Seraphin. decis. 137. n. 3. Mari. Giurba in consuet. Messanensi. cap. 15. gloss. 7. n. 14. Jason. consil. 87. per totum lib. 3. ubi quod quantitas diversa inducit diversitatem solutionum & obligationis, Anchār. consil. 147. Super alia, in princip. ubi quod diversitas loci inducit diversitatem delicti, & diversitatem facti. Bero. conf. 142. n. 11. & 12. lib. 3. ubi quod diversa qualitas diversificat actus, & dispositiones. Ruin. consil. 114. col. 2. n. 1. lib. 5. & Rimini. consil. 429. n. 4. lib. 3. ubi quod diversitas in qualitate facit unum ab altero differre, refert Cardin. Tusch. practic. concl. tom. 2. lit. D. concl. 517. per tot. Rot. in Pistoriens. beneficii 11. Maji, 1618. coram Buroatto, impressa per Vivian. post. proxim. jurispatron. decis. 16. n. 11. [Sic ex diversitate temporis diversitatem summarum, probari ex l. si non sortem 26. §. libertas. 12. ff. de condit. indeb. post Bart. ibid. in 30. notab. asserit Pacian. conf. 150. n. 15. Ex diversitate aut varietate quantitatum, præsumi diversitatem actuum per l. quingenta 12. ff. de probat. confirmat idem. conf. 146. n. 11. ita & in respondendo diversitatem temporis operari diversitatem orationum vel capitulorum ex Imola in cap. cum venerabilis n. 20. ver. si autem explicite col. 4. extra de except. deducit Pacian. 1. de probat. cap. 28. in addit. lit. C. imo diversitatem morborum, diversitatem

sitatem remediorum querere, & diversa ingenia diversam gubernandi rationem postulare, elucet ex eo, quod aliter cum probis viris agendum sit, aliter contra improbos & audaces; illos n. modestum imperium demerabit, hoc autem acerbum redundet. Sic ingenia subditorum suorum Rex Cotis cognovit, qui Thracibus suis ita imperabat, ut acriter in delinquentes animadverteret, cui cum quidam dixisset, illud esse furere, non regnare, respondit suum furorem subditos efficere temperantes. Prout exempli illustrat Pacian. 2. de probat. cap. 44. num. 32. & seq.]

III.

DIVERSITAS circa eandem rem non debet diverso modo censeri. I. eum qui edes 23. ff. de usucap. Incert. auct. post regulas Socin. reg. 3. ubi ponit sex limitationes. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conel. 518. n. 1. Oldrad. conf. 151. Si quis verba, ubi limitat, videlicet quod eadem res diverso jure judicatur ex diversitate accidentium, vel respectu diversarum personarum.

IV.

DIVERSORUM diversum est iudicium, inter stipulantem 83. §. sacram. ff. de verbis. oblig. Steph. Grat. Marchie decif. 32. n. 8. & decif. 42. n. 10. [et quæ diversos habent tractatus, diversam quoque habent substantiam. I. 2. §. quartus. C. de V. I. E. I. 2. ff. de mili. testam. Diversitas tamen effectuum diversitatem substantiam non inducit. I. fin. ff. de fund. instr.

V.

Diversitas debet esse inter eligentem & electum. Paris. Conf. 8. n. 39. Vol. 1. sicut inter presentem & presentatum, instituentem & institutum. cap. f. de instit.

CAP. XLV.

Divinare.

Axioma I.

DIVINARE nemo tenetur, l. si putator 31. ff. ad L. Aquil. l. si fidejussor 29. vers. ignoscendum. ff. mandat. l. apud Celsum. 4. & ibi: Sebas. Næv. n. 47. ff. de dolim ali except. Roman. conf. 392. in fine vers. divinare. & conf. 395. n. 5. Rimini jun. conf. 544. n. 198. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. conel. 519. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 45. §. 3. n. 20.

[Procedit hæc regula in prorsus divinatoriis, provisiones autem seu divinationes circa res, quæ facile & sape contingere solent, in jure requiruntur. I. 35. d. N. G. I. g. §. 1. locati. l. 4. Quod vi auctor. II.

DIVINATORIUS intellectus rejicitur. I. fin. C. de contrabenda empt. Camill. Gattin de verb. signif. lib. 5. cap. 10. n. 15. ubi n. 16. limitat, ut

legum contrarietas evitetur, & lib. 6. cap. 7. n. 6. Et ideo divinare non debemus in interpretanda restoris voluntate. Leo Valenti. decif. 60. n. 20. lib. 1. Mant. de Conject. ult. vol. lib. 3. tit. 2. num. 1.

De Dividuo v. infra de inciividuo.

CAP. XLVI.

De Divisione, Diviso.

Axioma I.

Diviso est species alienationis l. 1. C. comm. n. triusque jud. l. 2. ff. de fund. dotal. l. item quamvis 10. §. alt. ff. comm. divid. l. si pupillorum 7. in princ. de reb. eor. l. cum bi. 8. §. sed si pluribus. de transacti. Bart. in l. qui Roma §. duo fratres. ff. de verb. obl. Regn. Sixt. 3. conf. Marpurg. 11. num. 10. Carpzovius p. 3. conf. 15. defin. 44. n. 3. Vult. 1. conf. Marp. 22. n. 7. Cravett. conf. 264. n. 4. & quidem necessaria, ut ibidem prosequitur d. loc. cum sit par emptioni. Corn. conf. 212. n. vol. 1. maximè ubilias pro pretio praedium, alius pecuniam accepit. d. loc. 1. ubi Bald. Salicet. n. 1. C. comm. utriusque jud. l. qvod tamē 14. de contrah. capit. l. lito. afflato 3. pro empt. l. 1. l. ad officium 3. C. comm. divid. l. plerūmque 10. de jur. dot. magis tamen tali in casu esse redintegrationem quam alienationem vel divisionem dixerunt Bald. Alvar. & Dd. in §. preterea ducatus. de probib. feud. alien. per Frid. Jacob. in investit. verb. Marchio. num. 7. Socinus conf. 18. Viss. vol. 2. Curt. tract. feud. part. 4. num. 124. potissimum inter fratres. Corn. conf. 24. num. 12. col. 2. Cum enim pro pecunia alienatur sua portio in fratre, res non mutatur, neque manum mutat, quia nec in extraneas per sonas abit, sed apud consortem manet. Andr. de Isfern. cap. 1. §. 1. per quos fiat invest. per text. cap. 1. de alien. feud. pat. Bald. in cap. unte. in fin. vers. item sciendum de alien. feud. per l. 1. §. ceteri verò §. C. de impon. lucrat. descr. & ibid. Bart. Joan. de Plat. Jacob. Rebuff. idem in l. 1. n. 3. non licet, hab. metrop. lib. 1. Joan. Andr. ad Spec. cul. de feud. §. nunc verò aliqua. vers. 22. in princ. Andr. de Isfern. Propof. Alvar. in cap. 1. §. 1. per quos fiat invest. Bart. & Castr. in l. & ideo de condic. furt. d. l. cum bi. 8. §. si uni 15. de transacti. l. si domus 71. §. fin. de legat. u. l. qui Roma 122. §. duo fratres 6. de verbis. obligat. l. voluntas 4. ubi Jason. C. de fideicommissi. Molin. Conf. Paris. lib. 4. §. 13. gloss. 6. num. 5. Stephan. Bezan. conf. 188. Viss. lib. 1. Unde & divisio favorabilior dicitur, ac facilius de jure admittitur quam alia alienationes, ideoque licet in feudi alienationes alia prohibeantur, divisio tamē regulariter licita erit, etiam non consentiente domino. cap. 1. §. item si fuerint duo quib. mod. feud. cap. 1. §. omnes filii. si de feud. defunct. content. Jason. in l. si de §. fin. ff. de legat. 1. Regner. Sixtin. 3. Conf. Marp. 11. nata. Hattyf. de feud. cap. 10. n. 17 pag. m. 101.

II.

Divisio contractus est reciprocus & ultro citoque obligatorius. Socinus conf. 25. n. 7 vol. 4. Joachim. Myns. conf. 49. Cum ad exhibitam. n. 11. Wesenb. 2. conf. 51. num. 45.

III.

Divisio non cadit in res alias, nisi ubi R est

est communio. l. i. & 3. commun. divid. l. sed si forte 6. ubi Bart. ff. de reb. cor. Paris. conf. 16. n. 46. & 47. vol. 2. Divisio enim tantum fit respectu dividentium, ut à communione discedatur, & quisque suam portionem accipiat & acquirat. l. 2. l. 3. l. ult. C. comm. divid. l. 1. l. 2. ff eod. §. si familiae 4. Inst. de offic. judic. ultra hunc finem operari & rerum ipsiarum qualitatem immutare debet. l. non omnis 19. ff. si cert. pet. Qvocirea intelliguntur res ex divisione eodem jure possideri, quo ante in communione possidebantur. l. si familiae 14. C. famil. hercif. l. si frates 7. C. com. utriusque judic. exemplo emptionis, ubi res in emptorem transferuntur eodem jure iisdemque facultatibus, quibus penes venditorem fuerunt. l. si debitor 12. C. de diff. pign.

IV.

Divisio si commodè fieri non posset, venitur ad licitationem, & habens majorē partem obtinet, si pretium æquale offerat, quod alter obtulit. Capyc. decif. 36. conf. id. decif. 42. maxime res avite & insignes uni adjudicantur, alteri astimati. l. 3. C. commun. div. nec enim minutissimae res sunt dividenda ut perdantur. conf. axiom. 8.

V.

Divisio paterna inter filios facta servanda, nisi sit lesio legitimæ; tunc enim usque ad illam revocatur. Decian. Conf. 15. vol. 1. Gail. Lib. 2. Obs. 16.

VI.

Provinciae & Ecclesiæ à nemine scindi possunt, à principe autem tantum ex justis causis. Brunnenm. adl. un. C. de Metrop. l. Berijo. Perez. C. eod. n. 34. Imperii autem, Regnum Provinciarumque divisiones sunt maximè noxiæ. Perez. C. de Comit. & Trib. Scholar. n. 4. 5.

VII.

Divisio jus novum non tribuit, sed quæsumus ante distinguit. l. 2. ff. com. prad. Pet. Gregor. Tholosan. syntagm. jur. 26. cap. 10. n. 1. unde divisio præsupponit ab obitu patris bona cum matre filii communia. Decian. conf. 30. n. 15. Hect. Felic. de societ. cap. 39. n. 7. atque ejus pro parte indivisa propria fuisse. l. servi electione 5. §. 1. ff. de legat. l. 46. ff. de ritu nupt. l. 2. ff. de condit. institut. l. 51. prof. Joh. Pet. Surdus decif. 263. n. 7. Cōnf. Arg. conf. 65. num. 5. lib. 1.

VIII.

Nihil est tam magnum, quod divisione non fiat parvum, ut nos. Novell. 18. Auth. de trient. & semiss. Bald. in Auth. hoc amplius. C. de fideicommiss. num. 8. Gail. 2. obser. 153. num. 4. Hinc est quod regales dignitates non dividantur. cap. imperiale. §. præt. ea ducatus, de prohib. feud. alien. per Frid. cum ex Lege Evangelica omne regnum in se divisum defolabitur. vid. infr. cap. regnum, nec res divisa sit æquè potens ac unita. Bald. in cap. cum omnes num. 4. in fin. de conflit. in l. servus in addit. ff. si quis eaur. Cravett. conf. 60. n. 2. Regn. Sixtin. lib. 3. conf. 11. n. 21. & res in partes plures divisa perire dicitur.

IX.

Divisio non fit ipso jure, sed factum & consensus alterius partis. ut accedit necesse est. l.

pen. comm. divid. Ant. Fab. in Cod. lib. 7. fit. 1. de fin. 25. n. 23. Carpz. p. 3. conf. 33. defin. 3. n. 3. Unde divisio non præsumitur facta, sed eam allegans probare debet. l. penule. C. comm. divid. Maſcardus de probat. concil. 526. m. 1. vol. 1. & post eum Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 60. n. 1. quia est facti. Herm. Vult. 1. Consil. Marp. 22. n. 1. quæ autem sunt facti, de his generaliter traditum est, quod non præsumuntur, sed allegata probanda fint. l. in bello 12. §. facti 2. ff. de captiv. & post lim. reversi. denique 19. ff. ex quib. caus. major. l. remanebant 9. C. de collat. l. 2. C. de donat. inter vir. & uxor. cap. cum injure. de offic. deleg. & in cap. 1. de conf. in 6. Corn. conf. 81. col. 9. vers. nec obstat. vol. 2. Cephal. confil. 53. n. 34. & confil. 30. n. 7. lib. 1. Roland. & Valle conf. 26. n. 14. vol. 3. Menoch. conf. 11. n. 301. lib. 1. Bursat. conf. 36. n. 12. lib. 1. Cacher. decif. Pedem. 108. n. 9. Joseph. Luvovic. decif. Perus. 62. n. 63.

Limits, nisi causa præsumendi subsit. Jos. Maſcardus de probat. concil. 732. n. 7. vol. 2. per cap. cum tu. 16. ibi quia utrumque esse potuit. extr. de refit. Propterea divisio præsumitur facta, si per longum tempus, h.e. decennium inter praesentes & vicinum inter absentes fratres, vel alii similes separati habitarunt, & qvilibet solus possederit partem suam, subiendo onera pro ea parte tantum, & emolumenta ex ea parte percipiendo. Gloss. in d. 1. e. ult. vers. si major. C. comm. divid. & ibi Dd. Bart. in l. cum de in rem v. fo. col. 3. vers. pro hoc etiam. ff. de Uſur. Bald. in l. 1. col. 7. qvæſt. 5. C. qui admit. & in l. 1. col. 5. C. de fidicom. & in l. 1. tertio annis. col. 4. vers. tertio probatur. C. de paſt. & ibid. Jafon. c. l. n. 12. v. Sexto facit Felin. in c. illud. de prefum. Bald. in tract. de prescrip. p. 2. qvæſt. 10. num. 39. Sichard. in l. major. num. 4. C. commun. divid. Roman. conf. 205. n. 3. vers. tertio principaliter. & conf. 418. num. 2. Calcan. conf. 23. num. 4. Dec. conf. 79. col. fin. Corn. conf. 17. in fin. & conf. 162. n. 5. vol. 3. Socin. sen. conf. 164. col. penult. vol. 2. Grat. conf. 121. col. 1. vol. 2. Rubæ conf. 154. n. 5. Alciat. respons. 94. num. 8. atque hanc sententiam communem dicunt Caſtreſ. conf. 126. num. 2. vol. 2. Alex. conf. 25. n. 6. vol. 5. Barbat. conf. 29. col. 9. vol. 4. Ruin. 20. num. 2. vol. 4. Bertrand. conf. 344. vol. 1. Jafon. conf. 127. vol. 1. Modest. Pistor. conf. 10. num. 11. vol. 1. Boër. decif. 58. num. 2. & 3. Gabr. de præsumpt. conclus. t. num. 28. Myni. 4. obſ. 34. in fin. & in theſ. comm. opin. ſub lit. D. Turzan. in verb. Anſi fratres diu. & Suarez num. 93. etiamſi inter ipsa bona separatum poſſea eſſe aliqua inæqualitas. Salyc. in l. pen. C. comm. div. forte enim ille, qui minus jam poſſidet, ab initio æquivalentem partem ha- buit in pecuniā vel alii rebus.

X.

Divisio inter alios facta alie nocere non debet. l. coheredibus 17. C. famil. hercif. ex Regula Res inter alios acta. cor. tit. C. Res inter alios l. ſep̄ 63. ff. de rejudic. cum ſimiſib. Unde etiam ju- rium & rerum natura in ſuccellocibus, maximè in præjudicium Creditorum, per divisionem coheredum immutari non poſteſt. l. licet 23. C. fa- mil. hercif. l. 2. §. ex his igitū. & ubi Dd. ff. de V. O. jaſ.

Jaf. int. debitorum num. 4.5. C. de past. Wesenb. 1. cons. 4. num. 40. hinc etiam divisio facta inter praesentes non prejudicat absentis. Castrensi. Conf. 92.

XI.

Divisio semel facta amplius hoc nomine agi non potest. *I. si filia 20. §. famili. hercif. 4. ff. famili. hercif. Gloss. & Dd. in l. 1. Cod. eod. titul. sublatu enim principali tollitur accessorium l. cum prim. ipsa 178. de R. I. l. 1. C. de condit. ob caus. Unde si per divisionem & subsecutam solutionem principali obligatio sit sublata § 1. Inf. quib. mod. tollitur oblig. non oportet de fructibus, & aliis accessionibus amplius admitti quæstio. l. 4. C. de usur. l. 4. C. depos. l. centum l. fin. de eo quod cert. loc. l. 2. C. de usur. & fruct. Wesenb. 1. cons. 2. num. 5.*

Limi a nisi in iis rebus quæ in priorem divisionem non esse illatae ponuntur; hoc enim casu licet non obstante divisione agere ad ea, quæ nec dum divisa, vel familiæ hercifundæ judicio. *I. si filia 20. §. famili. 4. ff. famili. hercif. Gloss. & D. l. in l. 1. C. eod. vel communi dividendo, l. penult. C. commun. divid Ferrar. in flor. lib. pro herc. verb. comm. univer. num. 4. Petrus Jacob. in act. fam. herc. num. 3. vel negoriorum gestorum, l. si quis 6. §. five autem 2. ff. comm. divid. l. si communes 40. ff. de negot. gest.*

XII.

Divisio via habet transactionis. Marian. Socin. conf. 128. num. 118 perl. tres fratres 35. de past. potest statim rescindi propter lastionem e normam L. 3. Comm. ur. jud. Schurff. Conf. 8. n. 9. cent. 1. Moller. 2. Sem. 28. quod in transactione non obtinet. Gail. L. 2. observ. 70.

XIII.

Divisio à testatore prohiberi nequit *I. in hoc judicium 14. §. si conveniat 2. ff. communi divid. Preceptum erit testatoris, quod heredes nunquam dividant & semper in communione permaneant, non valet, ut patet ex allegatis per Alex. conf. 3. circa prim. l. b. 3.*

Declaratur haec regula ita, si prohibitio sit in perpetuum, secus si prohibitio est temporalis, putata d. 20. annos 1.4. ubi Bald. & Angel. ff. de condit. Instr. Bart. in l. Quintus ff. de annuis leg. st. Bald. conf. 72. Factum super quo. lib. 2. Ludov. Roman. conf. 13. Idem videatur. Alex. conf. 18. V. sis capitulus, lib. 2. & conf. 3. Dec. conf. 349 Consuluit.

Limita, nisi communi coheredum consensu de non dividendo, per juramentum prohibitio illa testatoris confirmetur. cap. cum contingat. de jurejurand. Jason. in l. si. non sorsitem. §. si ceterum ff. de condit. indeb. Dec. conf. 265. Instru mento. col. 1.

XIV.

Quod pro diviso nostrum est, id non pars sed totum est. l. rest. dicimus 25. §. 1. l. locus 60. prince de V. S. Exemplum hujus regulæ videre licet in cap. un. §. 1. vers. item si fuerint. l. f. 5.

XV.

Major dividit, minor eligit. Nicol. Bets. de past. famili. illustr. cap. 4. p. 66. Myns. Cent. 4 obs. 37. Gail. L. 2. obs. 16. n. 14. Wehner. in obs. pract. verb. Theilungsführ. Hac regula Juris Can. &

Sax. eleganter fundatur & declaratur à Cujac. lib. 13. observ. 12. C. P. Richter. 1. decis 68. n. 12. De divisione hereditatis vid. hereditas.

CAP. XLVII.

Divitiæ, Dives. v. infr.

Locuples.

Axioma I.

Nemo tenetur suas manifestare divitias easque invidiae exponere l. 2. C. quando & quib. quartas pars. ibique Perez. & Brunnem.

II.

Ditiores plerumque animo effreruntur & molesti sunt suis vicini, ideoque compesci debent autoritate Magistratus & separari, si communio bonorum & habitatio discordias graves excitet. Perez. C. de agricol. & mancip. n. 5.

III.

Divites cæteris paribus in officiis pauperibus sunt preferendi, ut scil. Reip. securitas præstetur & ob divitias magis splendescat dignitas. Brunnem. C. de decur. Colum. 4. præferendi etiam sunt divites in conductionibus prædiorum Civitatis. Brunnem. ad l. 2. C. de præt. decur. & in genere in muneribus deferendis etiam facultates sunt attendenda; nam debet eligi non tantum idoneus quoad mores, sed etiam sufficiens quoad facultates. Id. ad l. fin. C. qvemadm. civil. mun. indic. Potior enim est, qui dicitur. Perez. C. de potior. ad mun. n. 1. 2. & ad splendorem ordinis divitiae sunt nec slaria. Id. C. de equestr. dignit. itaque divites licet expertes literarum ad magistratum promovendi sunt, Id. ad Cod. de decurion. n. 5. officia tamen minimè vendenda, nec pauperes ab officiis penitus excludendi l. 4. C. de divers. offic. ibique Perez. n. 9.

IV.

Dives quis in præsenti non præsumitur, sed posse fieri dives. Aretin. in l. fr. Etus 7. §. 1. in fin. ff. solut. matrim. perl. si defunctus 10. C. arbiri, tutel. l. cura 4. §. deficientium 1. ff. de munerib. sunt enim haec diversa, cum unum sit in potentia, alterum in actu. Unde si pauper præsumeretur in futurum fieri dives, multò fortius qui semel est dives, præsumitur in futurum durare dives: quod tamen falsum, quia perseverantia divitiarum non præsumitur. l. in confirmando. & ibi Bart. ff. de confirm. tut. Et licet Cynus in l. aëtor. col. 2 ff. de probat. dicat, quod natura reddiderit homines rationis compotes, solerter & industrios, ut in futurum acquirant. l. penult. C. an serv. ex suo fact. & d. l. si defunctus 10. tamen hoc procedit, ubi apparet de industria: alia natura humana tanquam in primo homine corrupta, potius prona est ad desidiam & voluptatem, quam ad laborem, atque sic potius ad malum quam ad bonum can. omn. atas c. 12. qvæst. 1. Nec quicquam facit d. l. cum proponas 2. C. profoc. super quo se fundat Bartol. ibi. sanè quod à te solo premium &c. quia hoc debet subintelligi, vid. gloss. in R. 2 l. cuius

l. cuius, in verb. dicere, ff. de appell. recip. neque etiam obserit, d. l. si defunctu. quia illud ideo fit, ut evitetur praesumptio delicti, juxta Bartol. in l. c. r. oportet, col. fin. C. de bon. que liber. ideoque dispositio d. l. non procedit, nisi appareat, quod administrator habuerit aliquid antea in patrimonio; & fuerit industrius, juxta Roman. confil. 174. alias praesumitur effectus dives ex bonis, quae administrat. Nec ad rem quicquam facit, quod ex possessione pecunia praesumatur propria: quia hoc procedit, nisi appareret, unde pecunia originem habuerit, videlicet de bonis communibus. Natt. confil. 358. tom. 2. n. 7. 8. latè Mascard. conclus. 526.

II.

Divitiae conferunt ad nobilitatem, sed non nobilitant Tiraqvell. in c. 3. num. 13. de Nobilit. Bart. in l. 1. quest. 3. num. 47. C. de dignit. Pacian. 2. de probat. cap. 27. in addit. Bald. in l. 3. in princ. C. de Commerce. & Mercat. Sine divitiis enim de nobilitate certare stultum est. Hostiens. in cap. tua. de consanguin. quæ absque opibus admundum manca est. Tiraqvell. de nobilit. cap. 25. cum sine iisdem dignitates conservari commode non possint. Herman. in repet. rubri. de acquir. posse. num. 36. per l. quicquid 5. C. ad L. Jul. Majest. §. hoc quoque 2. Inst. per quas personas nobis acquir. Cora. conf. go. scrupulose in fin. lib. 3. Andr. Sicul. conf. 43. præclarè num. 23. vol. 1. vide & Barbat. conf. 57. Excusis. num. 10. vers. 5. plus dñs. col. 4. vol. 2. ubi ait tria copulativa requiri ad faciendum quem nobilem, quod sit nobilis natibus, honorum luce conspicuus, ac dives patrimonio. conf. Nolden. tr. de statu Nobilium tb. 141. & seq.

CAP. XLIX.
De Divortio. vid. De-
fertio.

Axioma I.

Divortio locus non est, si adulterium utrinque sit commissum, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur. l. 39. ff. sol. matrim. si cagatur ad interesse privatum, secus si ad poenam publicatam.

II.

Quocunque modo fides conjugalis frangitur, illò matrimonium quoque quoad vinculum tollitur, quia fidem frangens non potest pretendere ut alter fidem servet. Exemplum est in adulterio, sodomitâ. &c.

III.

Quocunque impedimentum nuptiis supervenit, illud nunquam divortio locum facit.

Ratio consistit in arctissimo fœdere quod inter conjuges intercedit. Et quia nihil humanius est, quam cujusque fortuna & casuum fortuitorum conjuges ex æquo esse participes. l. 22. §. 7. ff. sol. matrim.

Exemplum: ita ob impotentiam supervenientem non rescinditur matrimonium. Köppen. in l. 1. p. 1. Instr. obs. 47. n. 23. Sicut nec ob furorem. l. 16. l. 26. §. 2. ff. de Ritu Nupt.

Limita (1.) ut separatio possit peti usq[ue] ad thororum & mensam. conf. Nov. 112. (2.) nisi impedimentum fuerit ab altera parte causatum. Köppen. d. obs. 47. n. 24.

De transitu post divorcium ad alia vota vid. SECUNDÆ NUPTIÆ.

CAP. XLIX.

Doctor, docere, discere.

Axioma I.

Doctoris munus est publicum, & tenetur unicuique jura aperiare. l. 1. §. 1. de Just. & Jur. Alciat. conf. 393. Jason in l. cum qui res 13. C. de procurat. Zaf. 1. conf. 2. in princ. Obrecht. conf. Mis. 21. vers. 5. ac dicitur esse in dignitate, quia Doctoratus est dignitas. Bartol. in confit. Cod. vers. quæro circa hec per cap. quanto. de Magistrat. Dec. conf. 160. num. 2. Farinac conf. 94. n. 5. Alex. confil. 15. col. fin. vol. 1. ac gradus ille, quædam nobilitas, Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Bart. Bolognini. in repet. Autb. babita, C. ne fil. pro patr. col. 11. & hoc latius probat Bonus de Curtili tr. nobilit. p. 3. n. 65. Unde, quia Doctoratus si quædam prærogativa autorizatio vel declaratio, qva quis dignus & doctus reputatur, glossa in Clem. 2. verb. sequentes. de Magistr. Sic & gradus Doctoratus in docto & perito homine veluti quoddam accidens appellavit Bald. in proæm. ff. oram & l. judices ubi 8. ubi Bart. C. de dignit. vide Lud. Gomez. ad s. fuerat. Inst. de Aet. Dn. Waltherum, amicum nostrum, de statu & jurib. Dd. c. 18. §. 131. pag. 362.

II.

Ad Creationem Doctoris requiritur (1.) ut sit legitimè natus, (2.) non infamis, (3.) ut quinquevium vel decennium studuerit, (4.) Tentamen sustineat & Examen. Bocer. Claff. 1. D. 3. 1b. 32. notoriè tamen doctus sine Examine promoveri potest. Sebaut. Med. d. R. J. reg. 1. n. 26. 36. Insignia Doctoratus sunt cathedra, biretum, liber, annulus, osculum. Gloss. in Clem. 1. de Magistr.

III.

Doctor potest compelli ad consulendum. Gloss & Bart. in l. 2. C. de profess. lib. 12. & Doctoris excellentiis consilium excusat succumbentem à condemnatione expensarum & judicem à Syndicatu. Curt. Conf. 19. fol. 94. col. 2.

IV.

Doctor promotus, si postea minus idoneus reperiat, degradari vel insignibus privati potest. Brunnenm. ad l. 2. C. de Profess. & Med. ut si per collusionem vel corruptis suffragiis promotus sit. Perez. C. de Athletis n. 8. Nec privilegio Doctoratus gaudent qui approbantur à Doctoribus corruptis. Abbas in cap. 4. X. de profess.

V.

Doctores promoti variis gaudent privilegiis: (1.) immunes sunt à personalibus, sordidis & patrimonialibus muneriis Perez. C. de profess. n. 4. (2.) à nemine in judicium invitati trahuntur, nec in personâ capiuntur, sed possunt pes

per procuratores comparere. (3.) non debent capi pro debito. (4.) Salaria iis ex publico confitienda, etiam si non legant, modo in Aulis vel Judicis scientiam exercant. Brunnem. ad l. 6. C. de prof. (5.) Nobilitatem adipiscuntur. Perez. C. de athletis n. 10. seq.

VI.

Bullati Doctores etiam à Tributis ordinariis exempti sunt, si prævio examine sint creati, quod forte præsumendum. Brunnem. ad l. 6. C. de prof. fff.

VII.

Doctorum dicta sunt intelligenda secundum ea quæ allegant, Bartol. & Dd in l. non solum 8. §. si verba liberations, de liberat. legat. Jafon. in l. fervorum filii. §. si pocali. n. 6 de legat. 1. Socin. conf. 62. num. 9. vol. 1. etenim iis credendum, quatenus allegant, legesq; vel rationes probant, non vero quatenus nihil allegant. cap. qvater 24. de Accus. Everhard. in loc. legal. in prælud. circ. fin. vel evidenti jure rationeque refutantur. Panorm. post. gloss. in cap. scientes 3. de Censib. cap. ego. cap. ut veterum. cap. qui nescit. cap. pen. & ult. distinet. 9. vid. Hartm. Pistor. qvæst. 33. num. 27. Hujusmodi enim eadē faciliatate negantur & rejiciuntur, quā assuerantur, & sana ratio auctoritatibus hominum atque exemplis prævalere debet. cap. ult. dist. 9. nec considerandum quis dicat, sed quid dicat. cap. secundum 8. distinet. 19. gl. cap. in ego. verb. quantalibet. distinet. 9. cap. intelligentia. de V. S. vid. Anton. Gabr. Rom. l. b. 1. de probat. conclus. 4. in fin. Ubi limitat in Doctore illustri, & præsertim pragmatico; huic enim de confutudine tali tantum credendum esse dixerunt Jaf. in l. n. 26. & l. ult. n. 58. D. de jar. Empt. Bart. in l. de quibus ff. de legib. Socin. conf. 165. Vfis. n. 16. lib. 2. Anton. Cos. 1. comm. opin. Unde sufficere, quod in generale restatur, se scire tales confutendinum esse & servari, ait Welenb. 1. conf. 3 num. 98. cum peritis aliis in sua arte credendum sit, Curtius in cap. fin. qvæst. 6. in princ. conf. Dn. D. Franzium 1. resolut. 16. num. 83. & supra cap. 5. axiom. 1.

VIII.

Doctor licet vendit justum consilium. cap. non licet. 11. q. 3. Cagnol. in l. 2. n. 579 ff. de orig. Jur.

IX.

Doctor scriptis celebris praæ alio ad officia publica promoveri debet. Viv. decisi. 255.

X.

Doctorem quise dicit & non est, punitur de falso. Bart. in L. os. ff. ad L. Corn. de Fals. præsumitur tamen Doctor, qui diu fuit habitus & reputatus pro Doctore Bald. in L. 16. C. de appell. non tamen præscribi posse Doctoratum notat id. in l. 1. C. de emanac. lib.

XI.

Nemo est, qui doceri non egeat. Elegans est locus Ambrosii lib. 1. offie. cap. 1. in fin. de se ipso: Ego raptae de tribunalibus atque administrationis insula ad sacerdotium docere vos capi, quod ipse non didici. Itaque factum est, ut prius docere imperarem, quam disere. Discendum igitur mibi. & do. endum est, quoniam non vacavit ante disere: & quantumlibet quisque profecerit, nemo est.

qui doceri non egeat, dum vivit. conf. 1. 65. §. 3. ibit omnes addiscere possunt. de legat. 3. l. 20. de fideicom. libert. l. 17. de jure patron. can. 2. distinct. 49.

XII.

Mirum est tam multa sapientia excidere incautis, dum alius alium sequitur sine judicio. Argentarius ad confut. Brit. art. 418. gl. 1. n. 10.

CAP. L.

De Dolo.

Axioma I.

Dolus in qualibet dispositione censetur exclusus. l. creditor. 60. §. Lucius 4. ff. mandat. l. si patet 12. ff. qua in fraudem cred. Part. consil. 107. num. 33. lib. 3. Menoch. 1. arb. judic. qvæst. 13. num. 8. Farinac. 1. conf. 96. n. 35. Glossa in l. apud Celsius. in prin. ff. de Except. dolis cap. 2. de renunciat. in 6. Vult. 1. cors. Marburg. 15. num. 70. Alex. conf. 152. num. 18. vol. 3. & conf. 143. num. 7. lib. 6. Dec. conf. 163. num. 10. Roland. à Valle consil. 11. num. 3. Gravett. conf. 100. num. 3. Ratio, quia consensum excludit ab ea dispositione, ad quam quis dolo fuit inductus. l. & eleganter 7. in prin. ff. de dolo. cap. qvamvis 2. de pacti. in 6. cap. cum contingat. 28. extr. de jurejur. Carpzovius p. 2. jurif. for. confit. 35. definit. 2. num. 5. Sic in transactione vel simili actu, quantumvis generali, semper intelligi eum exceptum ex l. cum Aquilinas. ff. de transact. probat Mynsing. 4. obser. 17. in fin. quem allegat Welenbec. p. 2. conf. 52. n. 65. ita per quantamcumque generali renunciationem non intelligi femotam qvæstionem seu exceptionem affirmant Jaf. num. 21. cum seq. & communiter Dd. in l. si quis tam aliter. de V. O. Tiraqvell. in l. si unquam. in princ. n. 1. 2. & 3. C. de revoc. donat. Imol. in cap. pen. de empt. Bald. conf. 44. Vfis. lib. 1. Alex. conf. 1. Ponderatus. lib. 6. Socin. conf. 48. Vfis. lib. 4. Imo & dolum semper intelligi à juramento exceptum, colligitur ex l. cum contingat. ubi Dd. de jurejur. cap. qvamvis. de pacti. in 6. Ubi enim in contractu est dolus, præsumitur & in juramento. Cravett. conf. 192. num. 9. Curt. conf. 141. in fin. semperque intelligitur iurandum tacitam habere conditionem, si dolus malus absit latè. Imol. in cap. Quintavalis n. 45. de jurejur. per d. l. creditor. 60. §. pen. ff. mand. Wel. 1. conf. 23. num. 4.

II.

Dolus est delictum. l. 1. junct. gl. verb. criminis, quanibi notat Bart. §. 1. de fiduci. ff. tut. l. item exigit 16. ff. de dolo. l. 1. §. si apud. 43. ff. deposita. l. §. planè 14. ff. de tutel. & ratione distr. & ibi Bald. ubi ait, quod statutum loquens de delicto, intelligatur & de dolo, quia est delictum, vid. & Jafon. in l. si vero. in 1. col. ff. qui satisfidat. cog. Alex. in l. si videtur. §. fin. in fin. ff. si quis jus dicent. non obtemp. & in l. si quis nec causam. in fin. ff. si cert. pet. addi potest & l. si ex causa 9. §. nunc videendum 2. ff. de minor. l. 3. ff. de criminis pecul. quas allegat Corn. conf. 181. Videatur. in 4. volum. cum similibus ibidem allegatis. Vul- tejus 1. confil. 15. n. 69.

Intellige verum, quando materia subiecta, ex qua oritur obligatio, principalis erat criminosa, secus si obligatio principalis non oriebatur ex delicto, sed bono titulo. Nam tunc dolus postea obveniens non dicetur propriè maleficium. Bart. in l. omne delictum, in princip. ff. de re milit. Lud. Gomez. ad §. item si quis. Inst. de Act. num. 47.

III.

Dolus nunquam presumitur. l. meritò 51. ff. pro soc. v. dat. ff. Klock. de contribut. cap. 19. n. 667. pag. 477. sed perspicuis indicis est probandus. l. dolum 6. C. de dol. mal. l. quorits 23. §. 1. de probat. l. dolus 10. in fin. C. de res. ven. ratio est in ax. precedent.

Intellige de dolo ex proposito, & qui causam contractui dedisset, maximè in bona fide judicis. Dare autem causam contractui is tantum dicitur, qui effectus seu persuasit vel actum vel contractum, qui alias interpositus non fuisset: non qui actu jam interposito, vel alias interponendo quid egit. Cujac. in recit. C. de rescind. vendit. per comparationem l. s. & 10. C. d. t. l. 13. §. 5. ff. de atl. empt. vendit. verbi causa, cum te nolentem alias dividere, induco per dolum ut divididas. Aut cum erutor dolosè inducitur ad emendum, cum alias non emturus fuisset gloss. in quod venditor. ff. de dolo. Hoc enim probato contractum dolus facit ipso jure nullum. l. 7. in princ. ff. de dol. utpote dolo contractum bona fide subsistere non permettente. l. in causa 16. in princip. ff. de minor. l. .. pro soc. l. dominum 57. §. fin. ff. de contrab. empt. Glossa & Dd. in l. si dolo. C. de rescind. vendit. quod procedit, si scilicet ab utraque parte intervenierit: Si enim ab alterutra parte interveniat, annullatur contractus eo volente, qui est deceptus. Wefenb. in parat. ff. de contr. empt. num. 15. & de rescind. vendit. n. 6. Carpzov. p. 2. consl. 34. def. 9. Secus cum dolus tantummodo in contractum ex re incidisset atque emersisset, ut si divideretur res, & ego ex divisione lendar enormiter, vel si quis deciperetur in pretio, ubi alias rem carius distrahere potueris. Ejusmodi enim dolus non everret contractum, sed si re tantum incidat, non considerabitur. l. quinque 15. l. si voluntate §. C. de rescind. vendit. quia licet contrahentibus se invicem haec tenus decipere. l. in causa 16. §. pen. ff. de minor. l. 2. C. de furt. Unde dolum emptoris non quantitate pretii, sed qualitate facti estimari debere, docetur in l. 10. de res. vendit. atque sic dolus presumitur, quire ipsa divisione inept, & illa enormous lesio vel dolus, qui contractui inept, non quidem faciet contractum divisionis nullum, sed ex mero jure valebit, usque dum infirmetur. Sichard. ad l. 3. C. comm. iuriusque iud. Ceterum & cum dolus propositi ac περιγέταις sub sit incidunt, conventionem tamen non nervabit, quin potius per actionem contractus purgabitur. l. 5. C. de rescind. vendit. l. Julianus 15. ff. de action. empt. Bart. in d. l. 7. in princ. vid. Wefenb. 2. consl. 65. num. 10. Propterea si ob dolum contractus nullus est, is qui dolum admisit, nullitatem allegare non potest, & contractus in ejus præjudicium pro valido habetur. Glossa in d. l. & eleganter. in princip. ff. de dol. Angel. in §. semel in fin. Institut. qui ex quibus caus. ubi Bachov. not. ad princ. Et

haec tenus quidem dicta vera sunt in contractibus.

Ceterum in omnibus is, quæ sunt de genere prohibitorum, dolus præsumitur. cap. i. de res. ff. l. 1. C. ad L. Cornel. de sciar. l. si non convicu. C. de injur. qeos textus ad hoc adducit & ponderat Paul. Parif. consl. 71. num. 16. p. 4. & fac quod notat Bart. in l. Aurelius 1. item qua sit. ff. de liber. legat. Angel. in l. si vacantia. C. de bon. vacant. lib. 10. Bald. & Dd. in l. dolum. C. de dol. Regn. Sixtin. 3. Consil. Marp. 2. num. 37. Dolus enim præsumitur ex actu illicito, ut, quando quis delinquit, eo ipso etiam in dolo censetur, d. l. 5. C. de injur. l. si ex plagis 52. §. Tabernarius 1. ff. ad Leg. Aquil. l. 2. §. dol. ff. de vi bon. rape. Felin. in cap. si autem. num 1. & 2. de rescript. Unde etiam verum dolum esse, qui presumptionibus & conjecturis hominis detegitur, volunt Castr. in l. dolum. C. de dolo, per ill. text. num. 4. & Joan. Sichard. num. 5. Parif. consl. 49. num. 30. lib. 1. Phan. nut. de in lit. jarar. p. 2. cap. 2. num. 8. vers. ad hoc. Surd. decr. Mantuan. 216. num. 8. Farinac. lib. 1. consl. crim. 96. num. 30. propterea & dolus presumptionibus & indicis probatur etiam in delictis occultis, utpote in quibus ratione temporis, loci & similium circumstantiarum ex levioribus probationibus proceditur. Bart. in l. de pupilla. §. si quis ipsi procuratori. 7. ff. de nov. oper. num. l. si quis. ex §. an verò n. 23. ff. de edend. Innocent. in cap. qualiter. de accusat. Imol. in l. cum oporteat eod. Bald. in l. nemo. C. de Episc. audient. Alexand. consl. 77. & consl. 103. num. 13. & consl. 57. num. 12. vol. 1. Dec. consl. 303. Antonius de Bur. consl. 24. col. 2. vers. in talibus. Vult. lib. 1. Consil. Marp. 15. num. 71.

Sic etiam dolus præsumitur, si quis id non facit, quod facere erat obligatus. l. si procuratorem. 3. §. dol. g. l. dolus 44. ff. mandat. l. 1. §. est autem. tem 21. ff. depos. l. dol 4. ff. ad Leg. Falcid. Cravett. consl. 193. num. 2. Intellige procedere tum, quando factum tale doceatur, ex quo propositum & consilium illud animi, quod cum potuisse, noluit implere vel facere, colligi possit. d. l. 7. §. est autem. & d. l. si procuratorem. §. dol. secus enim est, ubi factum nullum apparet, neque apparere potest, ex quo dolus vel culpa colligi vel animi consilium latè percipi possit, cum præsumptio nulla in colligatur ex his, que facta non sunt nec apparent. Flamin. Parif. de confidant. benefic. quaf. 71. num. 50. Anchar. consl. 302. Cravett. consl. 202. num. 9. per l. quod Servius §. de condit. caus. dat. caus. non fec. l. lege ff. de contr. empt. & consl. 319. num. 3. vers. decimo nono. per l. quedam mulier 27. ff. de rei vendit. & l. 2. C. de acquir. poss. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quaf. 23. n. 2. Joh. Goedd. 1. consl. Marpurg. 24. num. 98.

3. Præsumitur, si quis ea, quæ non sunt vera, expresse asserit, & ita alium ad actum aliquem inducit, l. si quis affirmaverit 9. §. 1. l. eleganter 7. §. fin. & ibi Bart. ff. de dol. Alex. in l. dolum. Bended. Luc. de Penn. in l. quorites. colum 7. vers. sed quod si reus. C. de dignit. Carolus Ruin. consl. 73. num. 1. vol. 3. Regner. Sixtin. 8. Consil. Marp. 12. num. 27. 4. Præsumitur adversus eum, qui scienter & studiosè contra æquitatem aliquid facit. l. qui equitat. et 12. ff. de dol. except. Luc. de Penn. in l. quemadmodum.

Admodum. vrs. decimo quarto. C. de Agric. & post eum Masc. de prob. concl. 531. n. 87. Regn. Sixt. d. confil. 12. num. 32.

5. Præsumitur etiam ex nimia cautela & diligentia, quæ actu adhibetur. l. sequis sub conditio-
ne 7. ff. de condit. Iust. Bertrand. conf. 126. num.
10. volum. 3. Iul. in l. testamentum. num. 4. C. de
testam. Decian. conf. 32. n. 64. & conf. 67. num.
15. lib. 3. Gratian. confil. 53. num. 10. lib. 1. Ma-
scard. concl. 531. n. 103. & 108.

6. Præsumi censetur ex sola variatione actu-
um, ad quos quis fuit inductus. l. ab Anafazio 23.
C. mand. Bald. conf. 125. lib. 1. Cravett. conf. 153.
n. 7. Regn. Sixt. d. conf. 12. num. 35.

7. Dolus non præsumitur committi absque
causa & sine spe & animo lucrandi. Francisc.
Becc. conf. 106. Videretur in casu num. 27. ar-
guitur enim factum dolus ex proposito. l. cum
quis. ubi Bart. de dolo. gloss. in l. apud Celsum.
de dol. except. Bart. in l. error. de jur. & f. &
ign. & in l. non facetur, de confess. Unde & quo
ad revocationem dolus ex proposito & dolus
præsumptus æquiperantur, Cephal. conf. 405.
num. 63. & conf. 324. num. 94. imò dolus præ-
sumptum propriè & verè dolum esse, dixit Jo-
hannes Cephal. dicit. confilio 405. n. 32. quem alle-
git Pantzschmann lib. 2. quaest. 21. num. 11.

Denique non præsumitur in iis, quæ in publi-
co & aperto fiunt, l. ut ff. de ritu nupt. ubi bar-
tolus & Bald. in l. errore 7. C. de testam. l. penulti.
de conduct. indeb. Jason. in l. justi possidet 44. ff.
de acquir. poss. ff. B. Id. Salicet. Cafr. Jason. in l.
parta novissima. C. de pat. Foller. conf. 159. num.
l. inter confil. crimin. tom. i. Valq. in tract. de fac-
tes. creat. progress. & refol. lib. 2. parr. 1. § 17. re-
quisit. 22. num. 13. Unde Tutorum bona fide con-
trahere, si contrahat palam, colligere licet ex l.
non existimo 54. de admin. tut. l. cum ipse. C. de
contrabend. empt. vid. Guid. Panciroli conf. 148.
num. 27. cum ibi allegat. Pantzschm. 2. quaest. 21.
num. 38.

VII.

Contra doluti præsumptum contraria pro-
batio præsumpta recipitur. Jason. in l. uit. 3.
ff. de just. & jur. num. 7. Bald. in l. unit. C. de
confess. numero 21. Unde honestas & excellencia
perfonæ multum operatur ad excludendam præ-
sumptionem fraudis & dolii. Bart. in l. quoties. §.
sed et si non in corpore de hered. insit. Bald. in t. t.
in fin. C. locat. Sic in dubio præsumendum quem-
libet esse opinionis laudare. l. cum pater 7. &
rog. 25. ff. de leg. 2. cum sumenda sit in dubio eti-
am interpretari, per quam dolus excluditur.
Schwanman. 1. ob. præct. obf. 30. num. 1. & 2.
Sic à dolo quævis causa etiam injusta excusat. l.
12. §. & generaliter de liberal. caus. l. 1. in fin. ubi
Accurs. in verb. justis rationibus. de abigeis. Wes.
imparat. de his qui not. infam. num. 4. itemque
remeraria. Angel. in l. plag. 1. num. 1. C. ad Leg.
Fab. de plagi. fatua ac bestialis. Cornelius 2.
conf. 177. n. 25. quod maximè verum est in iis deli-
ctis, in quibus dolus est de substantia, ut perju-
rium, fallum, injuria. Moller. 2. semebr. 38. num.
2. Ernest. Cothm. 2. respons. 19. ubi limitat, & im-
primis quod non procedat, si calliditas interve-

niat. d. l. igitur 12. §. generaliter de lib. caus. 2.
quod error sive ignorantia simpliciter probari
debeat, nec sufficiat dicere errari vel ignorari.
arg. l. si non convicii, ubi Dd. C. de injur. n. 51. Hæc
enim causa fatua in delictis non præsumitur, nisi
vehementibus conjecturis fuerit probata. Bart. &
Angel. in l. sed et si. & Seje. ff. de petit. hered.
Borch. d. reg. num. 66. vid. supr. cap. Causa. 12. 22.
V.

Dolus re ipsa, & læsio enormis, sunt idem. l.
2. §. 1. ff. de Except. dol. l. si quis cum alter. ff.
de V. O. Paris. conf. 12. num. 82. conf. 20. num.
105. conf. 89. num. 68. vol. 1. Socin. jun. conf. 77.
num. 132. vol. 1. Cephal. confil. 192. num. 8. vol.
1. Jason. conf. 133. num. 17. vers. non obstat.
vol. 4. vid. infra. c. Lexio. Dolus enim ex læsione
enormissima præsumptus qvoad rescindendum
actum aquiparatur dolo ex proposito. l. 1. in fin.
ff. de dol. except. Dec. conf. 39. vol. 9. Andr. Gail.
2. obser. 147. num. 11. Afflct. decis. 322. num.
7. Grammat. decis. 102. Dec. conf. 349. num. 7. &
conf. 180. num. 4.

VI.

Dolus circa unum hominem non porrigitur
ad alium. l. Fulcininus 7. §. quid si s. quib. ex causa
in pess. Phil. Matth. ad l. 58. de R. I. n. 21. unde do-
lus, etiam qui causam dat contractui, si à Ter-
tio contrahatur, contractum non vitiat. Struv.
syntagm. Jur. Civ. Ex. 8. lib. 29.

VII.

Dolus æqvè committi potest in parte ac in to-
to: sic enim dolo malo non edere dicitur, qvì
malitiosè edidit, & qui in totum non edit. l. 8.
in princip. ff. de edend.

VIII.

Dolus difficultis est probationis Boër. decis. 101.
num. 3. & 4. Jason. confil. 191. 20. 4. col. 3. Me-
noch. lib. 2. arb. jud. cas. 16. num. 21. Vult. 1. Con-
fil. Marpurg. 15. num. 69.

IX.

Dolose excipientis conditio melior est quam
dolose agentis. l. 4. §. Marcellus 13. de dol. mal.
except. Klock. cap. 17. de collect. num. 284. cap.
8. extr. de except. l. 4. C. de conduct. & turp.
caus.

X.

De dolo actio seu in quam dolus venit semper
est famosa. §. 2. Institut. de pen. tem. lit. dolii et
nim individus comes infamia. Lyclam. 1. w. embr.
num. 18. Intellige scilicet ubi velit principaliter,
& ab initio, non si ex post facto, & incidenter
per not. ibid. fac. l. 3. ff. de Oblig. & Aet. l. 2.
Ced. de publican. vid. disp. nostrar. ad parat. We-
senb. dispat. 10. quest. 9. unde Bachov. in Com-
ment. ad rit. de his qui not. infam. cap. 2. p. 762.
scribit, valde suspectum sibi hoc postulatum pro-
pter l. 7. de jud.

Ulterioris E. declarationis causa notari po-
test, magnum discrimen in jure esse inter actionem
nem quæ ex dolo est, & inter eam quæ de dolo est.
Seu quæ in dolum concipiuntur, ut l. 9. §. 1. quid
falso tut. anet. l. 1. §. 1. l. 3. §. 5. l. 4. si mens fals.
mod. l. 8. de trib. act. ubi Cujac. in Julian. & C.
l. A. thes. 12. num. 4. ad Wes. rer. amotar num.
4. nec minorem differentiam inter actionem de-

R. 4. dol.

do, & actionem quæ dolum coercent, l. 8. in fin. de trib. act. ubi Cujac, in Paul. ad l. 2. d. t.

X I.

Quoties dolus commissus, toties ille praestari debet, non obstante pacto in contrarium l. 23. ff. de R. 7.

Ratio: quia sius cuique dolus non alteri noce-re debet, l. & eleganter 7. ff. de dol. mal. & in-terest Reipubl. ut delicta evitentur. Hinc ne quidem pactum, ne dolus præstetur, valeat, cum in-vitetur ad delinqvendum, l. 27. §. 3. ff. de paet.

Limit. ut procedat de pacto, quod dolum fu-turum remittit, non quod præteritum, Hoc enim subfistit. d. l. 27. §. 4.

X II.

Quoties nulla alia actio competit, toties actio dolii locum invenit, l. 1. §. 1. ff. de dol. mal.

X III.

Ob dolum quis interdum privatur re suâ. Sic si quis fundum emit rei private principis, demto Canone, fundus ei eripitur, isque pretium, fru-ctus & meliorationes perdit, nullâ ipsum, nisi immemoriali, præscriptione juvante l. fin. C. de fund. rei privat. Perez. C. eod. n. 5. Quid tamen tunc demum procedit, quando contrahentes Canonem Principi penitus interverttere voluerunt, non autem quando id actum, ut Venditor futurum Canonem solvat: licet hæc conventio invalida sit. Franzk. ff. de act. emit. n. 15. seqq.

X IV.

Quotiens dolus arguitur, totiens datur actio de dolio, l. 15. de prescript. verb.

Limita hanc regulam i. nisi dolus sit innoxius qui neminem laedit; tunc enim non plectur hac actio, sed tantum quando damnum alii dedit, Cujac. lib. 59. Paul. ad Ed. in l. 10. de reb. auct. jud. possid. conf. C. A. de dolo th. 60.

2. Limita, nisi alia competit actio: cum enim hæc subsidiaria sit, non datur nisi nulla alia suppetat, l. 1. §. 5. de dolio, quod tamen iterum declarata cum Bach. in comm. ff. quod met. caus. cap. 2. num. 3. pertinere ad actiones, quæ ex contractibus vel aliis ejusdem generis negotiis descendunt quæ non tam vindicant dolum, quam interesset quantum nobis absit. l. 14. §. 13. quod met. caus.

X V.

Ex dolo defuncti heres non tenetur, l. 6. de dol. mal.

Limitatur hæc regula, quando dolus ex contra-etu reique persecutio descendit, l. 7. §. 1. depositi. Tum enim actio in heredem & quidem in so-lidum datur, l. 1. C. de hered. tut. & cur. l. 4. §. 6. de Mag. conven. que ipsa limitatio non est per-pe-tua, sed multas iterum patitur exceptiones, prout videtur licet ex l. 3. §. pen. Si mens. fals. mod. gl. in d. l. 7. §. 1. depos. v. Racem. C. crim. 6.

X VI.

In omnibus actionibus bona fidei inest actio de dolio, l. & eleganter 7. §. non solum 3. l. si quis affirmavit 9. in princ. de dol. l. hoc jure 15. §. ult. ibi in contractibus quibus dolis præstatio vel b. f. in-est. de Reg. Jur. quemadmodum etiam exceptio dolii illis inest, l. est ideo 21. solut. matrim. Ratio est: quia bona fides & dolus malus opponen-tur, l. non debet u. in fin. de dolo. vid. not. Dn.

Parent. ad rubr. de doli mali & met. except. ubi etiam egit de altero axiomate, quo dicitur: quod exceptio dolii opposita stricti juris judicio illud efficiat b. f. Unde fit, ut si actio sit bona fidei, dolus ea coercentur. Cujac. 3. Observ. 37. Et in lib. 3. resp. Pap. ad l. 32. de N. G. quare etiam judicia, quæ à nostris auctoribus vocantur bona fidei, à Cicerone lib. 3. de nat. Deorum appellantur judicia de fide mala seu de dolo, quod nec omnino à Jure Civili alienum, l. 1. §. 1. de A. E. V. Sic actio mandati dicitur actio de dolo in l. 14. §. scui de relig. teste Cujac. ibid. & Pac. 4. Enantioph. 86. Similiter & Ulpianus in l. 21. princ. de Evit. de dolo agi posse ait, cum intelligat actionem exem-to. Pacian. cent. 2. Enant. 74. ubi etiam agit de l. C. de dolo.

X VII.

Dolus variè excusari potest; sic v. c. ei non potest imputari, qui id agit, quod alii communiter facere conseruent, Bart. in l. 1. s. p. ignore 22. §. ult. ff. de pign. auct. & pluribus adstruit. Cravett. cons. 82. num. 78. Dolus enim caret, quod sit jure permittente, vid. infr. cap. Jus. & supr. §. 4.

X VIII.

Dolus prudentie adscribitur. Waremund. ab Ehrenb. lib. 1. de fæderibus cap. 2. num. 61. Est en-nim dolus bonus & è regione malus l. 1. §. 3. de dol. & tor. tir. de dol. mal. & met. except. rubr. C. de dol. mal. cum nominis mali adjectio non per-pe-tuum dolii epitheton sit s. ut pacti nudi, quia nullum est vestitum, ut morbi, quia nullus obtrusus; sed diafoste uti vult Cujac. ad l. 1. de dol. mal. Garf. in tract. de fin. Jurijpr. num. 275. Borcholt. de paet. c. 6. Nevizan. syv. mupt. lib. 4. num. 135. Hinc Bald. in l. ult. de dol. Eum qui per dolum recuperaverit, quod suum erat, non te-neri ad restitutionem. Sic Advocatum haben-tem justam causam posse decipere adversarium, ait Tiraquell. in præfation. tract. in retrahit. des lignag. num. 20. arg. cap. 1. 3. q. 4. cum non videatur fraudare edictum qui sibi prospicit. l. s. p. pil-lus 24. ff. de acquirend. heredit. hue confer di-ctum Apostoli Paul. 2. ad Corint. vers. 16. quam-obrem Veniun. mendacia narrata à Dionae lib. 49. non improbat, ut nec Themistocles, quo Xerxem à Græcia exegit, de quibus Alber. Gentil. lib. 2. & 3. de legat. c. 16.

X IX.

DOLO facere præsumitur, qui fecit quod facere non debuit, l. tutor qui re-peritorium 7. ff. de administr. tutor. l. s. pro-curatorem. 8. §. dol. 9. ff. mandati. l. dol. 41. ff. ad Legem Falcid. Menoch. conf. 98. num. 30. & de presump. lib. 3. pres. 55. num. 10. Farinac. in præcrimin. p. 3. quest. 89. num. 92. & part. 4. consil. 6. num. 18. ubi addit. lit. l. Unde in faciente rem prohibi-tam à lege semper præsumitur dolus & malus animus, l. 1. C. de Sicar. Welenb. de vi bon. rapt. num. 4. Paris. consil. 52. num. 33. & conf. 70. num. 16. & leg. vol. 4. late Mascard. de probat. conclus. 495. n. 4. & concl. 531. num. 50. & 102. Farin. in d. præ-

xcri.

si crimin. q̄uest. 18. num. 71. & q̄. 80. num. 72. & seqq.

XX.

DOLO facit, qui petit quod restituere tenetur, cap. dolo facit 59. de Reg. Juris, lib. 6. l. 137. §. ult. ff. de Reg. Jur. l. 8. ff. de dol.

Duen. reg. 260. Mascalde probat. conclus. 351. n. 81. Menoch. de pr̄sumpt. lib. 5. pr̄f. 3. num. 88. Cardof. in praxi Judicium & Advocat. verb. dolus num. 8. Cell. Bar gal. de dololib. 6. regul. 16. pertor. [Obstat enim ei exceptio. l. verum 4. ff. de compenſ. & eleganter 7. §. servus pationis. ibi quoniam exceptione removeri potest. ff. de dol. Sturt. ad l. 13. num. 5. & 6. de R. I. Unde fit, ut si Vasallus nondum sit investitus & feloniam commissa investituram petat, Dominus ipsum investire cogi non possit. Rosenthal de feud. conclus. 104. cap. 10. Vult. de feud. cap. 11. n. 5. quia dolo perit Vasallus investituram, cum mox feudum restituturus sit.] Intellige quando ipsimet debitori convento restitutio facienda esset, secus si alteri. gloss. verb. sed alii in l. si sacer. ss. Lucius Titius, & ibi Bald. not. 7. Carenf. num. 6. ff. soluto matrim. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 627. numero 3. & seqq.

Limita 1. nisi voluntas testatoris refra getur, h. e. exceptionem doli voluntas ejus excludat. l. 19. §. 1. ff. de R. I. tum enim petires potest, etiamsi aliquando illa sit restituenda. arg. l. 41. ff. de condit. instit. Phil. Matth. add. l. 19. §. 1. de R. I.

Limita 2. in spoliato, quia ei ante omnia restitui rem oportet, cuius possessione dejectus est, etiamsi nihil omnino juris in re ista habeat. l. 7. C. ad Leg. Jul. de vi publ. vid. Sichard. ad l. cum servum. 6. num. 6. C. de serv. fugit. Menoch. 2. arb. jud. quest. cas. 20. n. 1. & de recip. poss. remed. 1. num. 329. Gail. 2. obser. 75. num. 4. Covarruv. pract. quest. cap. 23. num. 3. vers. huic eriam opinion. Marth. de Afflict. decis. Neapolitan. 97. num. 3. Cacher. decis. Pedem. 116. n. 6. & consil. 67. n. 28. Marant. consil. 10. n. 26. part. 56. n. 6. & consil. 182. n. 1. Tiber. Decian. resp. 37. num. 10. & 26. vol. 3. & resp. 67. num. 23. vol. 5. Schurf. consil. 18. num. 2. cent. 2. & consil. 6. num. 7. cent. 3. Wef. 1. consil. 48. n. 503. eleg. Klock. de contribut. C. ult. ubi de can. redintegranda agit, cap. 19. num. 170. & seqq.

XXI.

DOLUS unius non debet alteri noce re, l. eleganter 7. in princip. ff. de dol. [ex quitas enim suadet, ut sius cuique dolus non alteri noceat. Umm. de process. disp. 8. n. 32.] Card. Tusch. pract. concl. tom. 2.

lit. D. conclus. 582. ubi num. 2. post Car stren. consil. 412. Viso factio, num. 3. lib. 1. sub dit, dolum administratoris, vel tutoris nocere domino, & pupillo, quando ex tali dolo sentiunt commodum.

XXII.

DOLUS nemini debet patrocinari, l. nec ex dolo 12. ff. de dolol. 3. ff. de transact. l. is qui dolo 69. ff. de rei vindicat. l. penult. in fine. ff. de Jure dorinum. l. si ex dolo 51. ff. de rei judic. l. etiam 18. §. 1. ff. soluto matrim. [l. ita a demum 31. ff. de recepr. ubi gloss. in verb. ferat. l. inficiando 67. §. 1. ff. de furt. gloss. in l. siue hereditaria. ff. de negot. gest. l. 45. sed et si non mortis. 2. ff. de ration. di strab. Joseph. Mascalde probat. conclus. 554. n. 2. & 3. Joh. Goedd. 3. consil. Marpurg. 26. num. 66.] cap. audivimus. de collus. dateg. [decep̄tis enim non decipientibus jura iubveniunt. l. 2. §. sed ita a demum. l. si de cipiendo 30. ff. de SC. Vellej.] Tiraqvell. de retractu liga. §. 1. gloss. 9. num. 62. Surd. consil. 15. num. 13. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de clericis debitore. §. 2. num. 5. Farinac. in praxi crimin. p. 1. q̄uest. 31. num. 155. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 849. num. 11. & cap. 906. num. 12. [& in genere qui dolo malo aliquid facit, ei non succur ritur. l. eum post mortem 43. §. 1. de adm. tut. l. 2. C. si min. se major. Anton. Fabr. in Cod. ad SC. Vellejan. def. 4. num. ult. nemo enim ex suo delicto meliorem conditio nem facere potest, ne quis doli sui pr̄mium consequatur. d. l. ita a demum 31. ff. de arbitr. August. Berous. consil. 196. num. 5. vol. 1. Bertrand. consil. 147. num. 2. p. 8. & consil. 163. num. p. 6. Cacher. decis. 50. num. 36. Bellon. consil. 97. & consil. 106. num. 15. ubi idem tenet, si alicuius culpa possit co argui, Decian. respons. 2. num. 53. rot. 1. Roland. à Vall. consil. 4. num. 19. vol. 2. Hippolyt. Riminald. consil. 243. num. 22. Pantchman. 2. quest. 21. num. 149.] v. Reinckink. de retract. p. 274. q. 6. num. 392.

XXIII.

DOLUS ibi non adeat, ubi non est delictum poena dignum. l. 7. §. 4. de Jurisd. l. 23. §. 2. de Adil. Ed. l. eum qui SC. ad L. Jul. de Sicar. Menoch. consil. 28. num. 13. Unde falsum sine dolo non committitur, Cott. in memor. verb. perjurium. pag. 683. Menoch. de arbitri. casu 194. num. 58. & ca su 309. Mascalde probat. conclus. 739. num. 12. Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 11. n. 14. Campan. in divers. Juris Canon. rubr. n. cap. 28. num. 5. ubi post Menoch. consil. 121. num. 15. ait, quod non sufficit quilibet dolus, sed ille tantum qui sit in lege expres sus, ita ut non sufficiat pr̄sumptus, sed verus

verus duntaxat requiratur, ut per l. nec exemplum 20. C. de falsis. tradit Hieron. Gabr. conf. 196. num. 16. & 17. tom. 1. Unde quoties in delicto minor est dolus, toties poena quoque minor esse debet, Angel. in tract. malef. verb. scienter, num 12. perl. se adulterium 38. § 1. de Adult. Wel. ibid. num. 6. & ad L. Cornel. de Sicariis.

Procedit haec regula quoad delicta vera:nam quasi delicta etiam per ignorantiam & imperitiam perpetrantur. l. i. ff. de LL. ubi Cujac. ad Pap. C.I.A. de priv. del. 4. num. 6. add. l. 2. de term. mot. l. ult. §. 10. de publican. qvod verum de ignorantia non simplici sed culposa: licet enim negligentia, imperitia, & imprudentia delicta non sint; delicto tamen sunt proxima: maximè si ignorantia sit supina, crassa & affectata. l. 5. §. 4. & seqq. de O. & A.

XXV.

DOLUS præponderat culpæ, l. item si obsterix 9. §. sin. ff. ad legem Aquil. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. Conclus. 579. n. 1. Intellige procedere, quando agitur civiliter, secus ubi ageretur criminaliter, & ad poenam inferendam, ut per Alexand. 77. Viss. sub num. 12. lib. 3. quem refert & sequitur Hieron. Buccaron. de different. inter judicia civilia & crimin. differ. 15. n. 32. Joan. Baptif. Costa de ratione rati. quest. 104. num. 6. pag. 128.

XXV.

DOLUS cum dolo compensatur, l. vi. ro 40. ff. soluto matrim. l. si ambo 10. ff. de compensat. l. si duo 36. ff. de dolo. l. quidam Titium 7. ff. si quis omis. cauf. testam. l. si filium 37. C. de liberalic causal. qvoniama 21. C. de heret. Farin. fragment. crimin. p. 1. lit. D. n. 110. Cardof. in praxi Judicum & Advoc. verb. delictum. num. 37. Cels. Bargal. de do. lib. 6. reg. 15. ubi regulæ materiam per 64. numeros examinat. Intelligendo cum civiliter de crimine agitur, secus autem si criminaliter, ut per multa Jura & Doctores probat Hieronym. Buccaron. de different. inter judicia civilia & crimin. differ. 131. n. 1. & 2. [hoc verum, si uterque dolus ex æquo se habeat; qvod si enim non sint in pari causa, sed alter minus, alter plus deliquerit, qui in leviori est culpa, minus oneratur. l. si servum 19. §. sequitur 3. de V.O. l. si duo 36. ff. de dolo. Joh. Ferar. Mantuan. adl. 197. de R. I.]

XXVI.

DOLUS non fit volenti & scienti, l. nemo 145. ff. de Regulis Juris, l. cum donati- onis 34. C. de transact. Sim. de Pratis consil. 15. num. 9. & 10. Cels. Bargal. de dolo. lib. 4.

cap. 2. num. 63. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 589. n. 1. ubi num. 2. limitat, quando calliditate fuit sciens seductus, & sollicitatus. Thomas de Thomasset in floribus legum, reg. 192. ubi intelligit procedere, quando sciens & consentiens liberè & sponte consentit, secus quando necessitate compulsus; id qvod non tantum de compulsione, vel coactione reali intelligendum est, sed etiam de verbali persuasione, ut per Cels. Bargal. de dolo. lib. 6. reg. 34. num. 13. ubi à principio ampliations & limitationes regulæ ponit.

CAP. LI.

Domicilium.

Axioma 1.

Domicilium originis est immutabile; l. 4. & ibi: Cujac. Cod. de municip. & origin. Domicilium enim qvod descendit ab origine prima dicitur naturale. c. assumptio 6. §. 1. ff. ad municip. Dec. conf. 284. Socin. conf. 35. vol. 1. &c. fin. de for. compet. igitur immutabile, l. i. jura sanguinis 8. de Reg. Jur. Unde domicilium novum & ex accidenti non mutat causam originis aut civitatem tollit originariam. l. Senatoris 11. de Senator. Anchora conf. 37. nec eximit civem à commixtione civitatis originaria. l. 1. de detur. l. & qvi originem 5. in pr. de mun. & honor. Roman. conf. 39. adeò quidem, ut locus originis & non domicilii vel mortis inspiciat. Alber. in d. l. Roman. d. conf. 39. Gilman. t. m. 1. p. 3. vol. 2. n. 23.

Declara hoc locum habere respectu tantum honorum & munierum, & sic onerum personalem subeundorum: item respectu successoris; non etiam quoad jurisdictionem, qua mut. to domicilio & ipsa mutatur. Zanger. de Except. p. 2. c. 1. n. 68. Gail. 2. obs. 36. n. 10. C.I.A. lib. 5. iii. 1. th. 205.

II.

Domicilium facit incolas, l. domicilium 20. & ibi gl. in verb. incolas. ff. ad municip. l. cives 7. l. fe in patrias. C. de incol. Socin. in cap. licet ratione. num. 8. de for. compet. Gail. lib. 2. observ. 35. n. 3.

III.

Domicilium solo animo quæritur, l. privilegio 6. ibi: domicili vol. in atem. C. de incol. l. de jure 37. §. Celsus. ibi si utroque destinatio sit animo. l. assumptio 6. ad municip. Jac. de S. Georg. in c. cum nullus de temp. ordin. imò non solo animo quæri, sed opus esse facto affirmat Gloss. in l. ci- vies C. de incol. verb. larem. per l. domicilium 20. & l. 21. ff. ad municip. & in l. non utique 4. ff. eod. Bart. in l. placet. ff. eod. vide Socin. ad cap. licee de for. compet. num. 25. ubi hoc declarat, qvod maximè requiratur animus, & sola animi destinatio non sufficiat; verum exigatur aliquis actus conveniens domicilio, per quem animus declaratur: & sic expressus animus una cum actu domicilii significative sufficiat, v. c. si in civitate quæda quis conduceret vel emeret domum, & verbo exprimeret, qvod faciat animo ibi constituendi domi-

domicilium, quamvis sola possessionis ratio non faciat, quem incolam. *I. liberius 17. §. solas. si. ad munici.*, tamen hoc procedit, quando quis animi sui motum aliter non declaravit, secus si voluntatem suam circa domicilium constituendum exprefserit, neque in sola declaratione animi stererit, sed dominum ibi emerit, & habitare cooperit, tunc actum sufficit, licet maiorem partem bonorum ibi non habeat. *Gloss. in l. cives. C. de incol. cons. omnino Ummium deprocess. disp. 4. n. 6.* sed si de animo expresso non confest & aliquis in diversis locis bona habeat, ibi præsumitur habere domicilium, ubi maxima patrimonii quantitas sita; nam in dubio ibi videtur habere animum potissimum commorandi. *Conf. Mev. p. 8 dec. 260. n. 3.*

Ex dictis patet, quod ille, qui in aliquo loco (1.) habitare incipit, (2.) animum habet perpetuum ibi manendi, donec aliud quid eum evocaverit, domicilium ibidem habere dicatur. *I. 7. C. de incol. l. 20. & 27. ff. ad municip.* Ita ergo studiosi, Legati, officiales aulici non videntur in loco, ubi commorantur, domicilium constituisse, cum ob solam officii rationem ibimet subsistant. *Carpz. lib. 6. Rep. 38.* sicut nec mercatores in loco, ubi pergulam conduixerunt. *I. 19. §. 2. ff. de Judic.*

Declarata ut de hoc animo confest vel expresso vel tacite, ut si quis per 10. annos in aliquo loco fuerit commoratus. *I. 2. C. de Incol.*

CAP. LII. Dominus.

Axioma I.

Cuicunque competit libera facultas de re sua prolibitu suo nomine disponendi, ille est Dominus.

Ratio est in l. in re mandat. 21. C. mandat. Conf. 1. 6. §. fin. C. de sec. nupt. Ita ergo usufructuarii tutores & Curatores non sunt Domini, sed factum loco Dominorum 1. 56. §. 4. ff. de furt.

Limite, ut procedat, nisi lege vel conventione libera dispositio prohibeatur. De quo Tit. inst. quib. alien. lic. vel non.

II.

Olim Dominus etiam hodie dominus præsumitur. *Gl. & Dd. in l. five. C. de probat.* Bald. & Bart. ad l. 1. C. de confess. Bald. de prescript. thes. q. qvæst. 1. Covat. cap. possessor. p. 2. §. 1. num. 1. Everhard. in loc. Top. loc. à præter. ad pres. Mafcard. conel. 511. 874. 1074. 1346. queſt. 3. Menoch. lib. 1. pres. 48. num. 5. Alex. conf. 47. n. 12. Gomes ad §. sic itaque n. 27. Inst. de Att. Corn. conf. 24. per rot. lib. 4. incip. licet in themate. & conf. 109. videtur in princ. 52. Et hoc intelligitur si allegetur, ut dicit Alex. conf. 69. in causa & lite, & lib. 3. col. 2. vers. accedit. vid. Socin. in l. 1. col. 2. n. 21. ff. de acquir. poss. ubi hoc limitat & declarat. add. Alciat. de presumpt. 21. q. 2. Ratio, quia dominum habet naturam perpetuam: E. qui dicit illud amissum aut mutatum, debet probare. Menoch. lib. 6. pres. 61. n. 3. 4. & seqq.

III.

Dominus qui semel factus est, amplius Dominus fieri nequit. *I. 4. S. lana. ff. de usucap. §.*

sic itaque Instiut. de Att. ubi Gomes n. 13. vid. infra M. cap. Meum.

IV.

Nemo est Dominus suorum membrorum. vid. infra cap. Membrum. add. Carpzovius 2. confit. 21. definit. 1. num. 1. & p. 4. confit. 1. defin. 11. n. 3. v. text. in l. 13. ad L. Aquil. Bach. 2. disp. Treutl. 32. tb. 3. D.

V.

Dominorum hortari est imperare & legem ponere. *I. jubemus. 4. C. ad L. Jul. repet. Joh. Goedd. 1. Conf. Marp. 25. n. 64.*

CAP. LIII. Dominium.

Conf. Tit. Rei Vindicatio.

Axioma I.

Dominium ex possessione præsumitur & probatur, l. sicut 8. §. et si serv. si serv. vind. l. ult. C. de rei vind. Dd. in l. 2. C. de probat. Afflict. in c. 1. n. 18. vers. decimo. de contr. inter Dom. & fideli. Rip. in cap. sap. n. 2. vers. quintum commodum deresit. Ipoliat. Gail. 2. observ. 45. in fin. Carpzov. p. 2. jur. foren. confit. 14. defin. 25. n. 9. Vafq. lib. 2. contr. illustr. c. 70. n. 18. Cujus rei ratio esse videtur, quod dominium à possessione cepert, & possessio ad dominium sit quasi quoddam antecedens, ut ait Tennin. *cant. 11. n. 7.* Unde quod interdum ex possessione dominium probari posse negetur, id accipiendum est eo in casu, quo dominium deducitur principaliter, sicut fit in rei vindicatione, Guid. Pap. qvæst. 28. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 14. def. 3. n. 9. per l. Tisia. 48. de solnt. Carpz. p. 1. conf. 16. def. 24. secus fringendenter deducatur, ita Bart. in l. sicut 1. §. si queratur ff. si serv. vind. quem sequuntur Bald. in l. indicat. n. 3. vers. si vero deducitur. & in l. cum res. num. 10. C. de probat. & in l. non ignorat. C. de his qui accusar. non poss. Rip. in l. rem qua nobis. n. 12. ff. de acquir. poss. Campeg. in tractat. de testib. reg. 339 vers. 4. Lanfr. de Orian. in tract. de testib. num. 143. Schneidew. ad §. aquæ. Inst. de action. n. 20. Guid. Pap. decif. Gratian. p. 28. Boer. decif. Burdegal. 42. n. 8. Menoch. de presumpt. lib. 6. presum. 63. n. 11. Mascard. conel. 539. n. 9. & conclus. 56. n. 25. Gail. 2. observ. 46. in fin. Fulv. Palian. lib. 2. de probat. c. 37. n. 18. Bald. conf. 37. n. 3. vol. 5. Aretin. conf. 148. in fin. Barbat. conf. 80. n. 7. vers. præterea est. vol. 1. Calcan. conf. 31. num. 11. Dec. conf. 221. n. 4. Alex. conf. 10. n. 3. vol. 4. Alciat. resp. 319. n. 1. Socin. sen. conf. 122. vol. 4. Socin. jun. conf. 135. n. 3. vol. 2. Paris. conf. 75. n. 44. vol. 4. Cephal. conf. 63. n. 13. vol. 1. Simon. Pistor. conf. 5. n. 4. vol. 1. Utan. conf. 6. n. 10. vol. 1. Menoch. vol. 8. conf. 725. n. 35. Joseph. Ludov. decif. Lucev. 54. n. 15. quod multo magis obtinet in probatione temporis immemorialis, quia tali tempore probato censetur & probatum dominium, Mynf. 1. observ. 30. Schwanem. lib. 2. process. Camer. c. 18. n. 48. Sic dominum per investitures probari, ajunt Felin. in cap. cum causam. de probat. Gozadin. conf. 94. in fin. Burfat. conf. 27. n. 7. communem dicit Mich. Grass. libr. 1. opin. 5. quæst.

quaest. 4. nisi adversarius jus suum prætensum melius in re controversa probaverit. Afflict. in proœm. feud. n. 73. imo & probari per conjecturas afferunt l. *judicia iij. C. de rei vindic.* l. *pro prieratis q. C. de probat.* Menoch. 2. *de arb. jud. quest. cas. 42. n. 1.* Calcan. *conf. 31. n. 11.* Dec. *conf. 146. n. 14.* Socin. *sen. conf. 205. n. 3. vol. 2.* Socin. *jun. conf. 155. n. 14. vol. 2.* Welenb. *conf. 21. in fin.* Mafcard. *concl. 535. n. 5.* & *concl. 538. Vult. 2. conf. Marp. 30. n. 114.* Unde etiam in antiquis per famam & opinionem hominum probari dixerunt Innocent. *in cap. veniens de V. S. Ias. in l. admonendi. de jurejur.* Bald. *in d. l. proprietatis C. de probat.* ubi inquit, eiusmodi famam esse maximè virtutis in universalibus dominis, put. Regum, Comitum, & in territoriis civitatum, idemque repetit. Bald. *in l. atq[ue] naturaliter §. cum me absente n. 1. ff. de negot. gest.* & post cum Jason. *in l. cum aliquis, n. 5. C. de jure delib. add. & Dec. conf. 428. n. 3.* & *in cap. 1. de appellat.* Chasfan. *in confuer.* Burg. *de just. rubr. 1. §. 2. n. 15.* Villalob. *in tb. commun. opin. lit.* D. *n. 107.* Paris. *conf. 52. n. 50. vol. 3.* Bursat. *conf. 28. n. 8. vol. 1.* Malcard. *de probat. concl. 546. n. 14.* Sichard. *in d. l. proprietatis. n. 2. in fin.* ubi limitando ait, quod de fama dicitur, non est accipiendo in eam partem quasi per se probe, sed tum, cum est contentiens, i.e. si cum aliquo concurrit, ut si dominum sit notum vel pro noto habeatur, aut si praesens status respondeat dominiō de præterito. Barbat. *confil. 37. n. 13.* & *conf. 15. n. 6. vol. 3.* atque sic & testes ad probationem dominii admitti referunt Bald. *conf. 486. n. 4. vol. 1.* & *conf. 166. vol. 4.* Cravett. *conf. 61. n. 5. vol. 1.* Urfill. *in addit. ad Afflict. decis. Neapolit.* 277. maximè si de facto deponant, per quod dominium acquiritur, Bald. *in l. cum res. num. 2. vers. 3. C. de probat.* & *in l. solam. num. 5. C. de testib.* Bertachin. *in repert. in verb. Testes deponunt n. 75.* quā ratione fit, quod quorū depo- nunt de eo, quod non sensu corporeo, sed solo intellectu percipiatur, ipsorum dictum aliter non valeat, nisi & rationem dicti reddant. Urban. *conf. 13. n. 8. vol. 2.* & quidem concludentem de dominio, etiam si de ea non essent interrogati. Innocent. *in cap. cum causam que. de res lib.* Alex. *conf. 57. n. 4. vol. 7.* atque ita dominum sine redditia ratione non probari iudicatum esse in Rotata Romana restatur. Verall. *de c. 279. n. 5. pag. 1.* & *Conf. Neapolit.* Afflict. *decis. 276. num. 3.* quae omnia intelligenda esse, quando dominium probandum veniat principaliter in judicium deducum, non vero si incidenter; declarat Vult. 2. *conf. Marp. 30. n. 15.*

II.

Dominium difficilior est probationis quam possessio. §. *commodum. Institut. de interdict. Dd. in l. cum res. ff. de probat.* Boër. *quest. 42. n. 125.* Menoch. 2. *arbiter. judic. cas. 42. n. 1.* quia majoris momenti habetur dominium, quam possesio, neque facile præsumendum Carpzov. *p. 1. juris prud. for. confil. 10. defin. 74. n. 5.*

III.

Quotiescumque probandum dominium, toties non titulus tan̄um, quō quis rem habet, sed au- toris etiam dominium probandum.

Ratio: quia si autor dominium non habuit, illud quoque in alterum transferre non potuit l. 54. ff. de R. J. & 1. 20. ff. de A. R. D. & probanda est præter titulum etiam traditio. Mev. P. 3. dec. 91.

Limita, quōd non opus sit tali dominii proba- tione, quoties quis usucaptionis requisita probare potest, quia post usucaptionem completam lex ve- rum dominium per se tribuit. l. 3. ff. de usucap.

IV.

Quotiescumque res nostra adhuc designari pos- test, tories dominium ejus nobis manet salvum; quianemini rei sue dominiū sine causa & facto suo auferendum. §. ult. Inſt. de bis qui sui vel a- lien. Jur. sunt. ita si insula ita producta fuerit, ut agrum alicuius circumfluat aqua, tunc cau- sa proprietatis non mutatur, sed ager prioris domini permanet l. 30. & 2. de A. R. D.

Limit, nisi facto nostro sive factio sive expre- so res nostra ad alium pervenerit.

V.

Quicunque habet facultatem liberè dispo- nens & fructus percipiendi, ille dicitur habere dominium plenum; quicunque vero horum u- num non habet, dicitur habere dominium minus plenum.

Ratio consistit in ipsa appellatione, funda- mentum vero in l. 4. ibi: ut leno domino hac habeant, & non per se sum fructum ff. de alim. vel cib. legat.

VI.

Quicunque solam proprietatem habet sine fa- cultate percipiendi fructus, ille dicitur habere dominium directum. Quicunque vero facul- tatem percipiendi fructu liberam & ad certam personam non restrictam habet, ille dicitur ha- bere dominium utile.

Hosce terminos utut in jure non reperiamus expressis verbis, reperimus tamen in re & sensu, & melioris doctrina causa adhibemus.

VII.

Quocunque modo transfertur dominium di- rectum, eo modo etiam transfertur utile.

Ratio consistit in argumento à majori ad mi- nus, quia dominium utile dependet à directo.

VIII.

Quicunque dominus non est, non potest do- minium transferre, potest tamen transferre fa- cultatem usucapiendi.

Ratio: quia quod quis ipse non habet, illud nec in alterum transferre potest. C. 54. & 79. de R. J. in sexto. ita ergo Creditor pignus vendendo non nisi facultatem usucapiendi transferre po- telt. l. 46. ff. de A. R. D.

IX.

Quocunque quis i. alieno facere potest jure servitutis, illud in suo facit jure Dominii & com- moditatis naturalis, hinc q. od in fundo meo mihi ire licet, &c. illud est ex jure dominii, quia res sua nemini servit. l. 5. pr. ff. si usufr. peratur.

X.

Dominii translatio nulla est absque posses- sionis traditione, l. traditionibus 20. C. de pæl. l. 45. ff. eod. §. per traditionem, & ibi Dd. Inſt. de rer. divis. Gloſſ. ad Dd. ad. l. 16. ff. de fundo do- tal. quia traditio & apprehensio possesionis tanquam

Cap. LIII. De Dominio.

205

tanquam forma est dominii, cum hoc non accipitur, nisi praecedente rei occupatione, vel praecedente naturalis possessionis apprehensione. l. in pr. ff. de acquir. possess. Ea propter dominium sine traditione vera vel facta non transferri ajunt. l. 50. ff. de rei vindic. l. pen. C. de pact. l. alienatum 67. de verbis signific.

Limita in principe; in eo enim specialiter receptum est, ut ex ipsius contractu transferatur dominium ipso jure sine traditione aut apprehensione possessionis, Joh. Andr. in cap. olim de verb. signif. Ilern. & Bald. in cap. 1. de nov. form. fidel. & in cap. 1. quid sit investit. Angel. in l. officium, ff. de rei vindic. Jason. in l. civitas, col. 3. vers. addit. etiam. ff. si cert. pet. & conf. 145. n. 4. vol. 2. & conf. 128. num. 5. vol. 4. Alex. conf. 187. in fin. vol. 2. & conf. 3. vers. septim. vol. 5. Vincent. de Franch. decis. Neapol. 23. n. 11. Et hoc unum esse ex specialibus Papa & Imperatori concisis, respondit Tiber. Decianus conf. 8. n. 230. vol. 1. Vultej. 2. conf. Marp. conf. 30. n. 54.

XI.

Dominium unius ejusdemque rei duobus in solidum non cedit. l. 5. §. ult. commod. Phil. Matth. ad l. 14. §. t. n. 1. de Regulis Jur. §. sed si rem. 10. ibi: quod proprium est. Inst. de legat. l. si itaque 14. ibi: nec res que actionis. Inst. de act. l. §. an eadem 14. §. actiones 2. ibi: neque enim amplius. ff. de Except. rei jud. l. non ut ex 15. ibi: ita ex pluribus causis. ff. de Regulis Juris. Ratio, quia dominium est jus rem afficiens, plenissimè Gisanius in l. 3. §. 4. n. 46. ff. de acquirend. possess. & dominium undecunque sit, unum est. Hilig. in Donell. lib. 5. cap. 16. in not. lit. D. Bronch. cent. 3. assert. 94. Col. Jurid. Arg. lib. 41. tit. 1. thes. 8. n. 1. addit. & Dn. D. Biccum ad l. 3. §. ex contraria 5. ff. de acquir. possess. p. post memb. 4. axiom. 5. Tiber. Decian. vol. 2. resp. 13. n. 1. Gothofr. in not. marginal. d.l. 3. §. ex contrario. in fin. nec potest utile dominium formale cum directo in eadem persona concurrere, quia idem directo & utiliter dominus esse non potest. l. 3. §. ex pluribus 4. ff. de acquir. possess. est enim dare recognitionem superioritatis de se ipso ad se ipsum contra. c. 1. & 2. de confus. Valafsc. de jure Emphyt. quest. 9. num. 8.

XII.

Dominii proprium est alienare atque de re probitu disponere. infra de rebus. §. 11. Bart. in l. si quis. §. differentia. n. 4. ff. de acquir. possess. Bald. in l. feminis. §. illud. C. de secund. nupt. Socius conf. 72. col. fin. & conf. 107. n. 54. vol. 3. Herman. Vult. 1. conf. Marp. 29. n. 33. §. ult. ubi Harprecht. n. 6. l. de his qui sui vel al. iur. sunt. Quia quilibet rei suae moderator & arbiter. l. in remandata 21. C. mandar. l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. per provincias 10. C. de adi. privat. cap. de his 4. de sepult. etiam in abuendo. l. sed si lego 25. §. consulvit u. ff. de petit. hered. quem texrum ad hoc singulariter dicit Jason. in l. more. col. 3. ff. de jurisdictione. & in l. fin. C. qui iestam fac. poss. cum iniquum esset hominibus ingenuis non esse liberam rerum suarum administrationem, l. 2. ff. si apparent. quis manu-

miss. Baldus in proem. ff. col. pen. vers. juxta hoc quer. Casir. conf. 125. vol. 2. Dec. conf. 35. n. 7. conf. 52. n. 2. conf. 419. n. 3. sicut econtrario iustum, unicuique sua committere. l. nemo exterus p. C. de iudeis, qvod procedere tum demum, si res illa absolute sua sit, declarat. Vult. lib. 2. Conf. Marp. conf. 25. n. 80. vid. plura infr. in axio- mate 14. b. t.

XIII.

Dominium non amittit qui dominium non habuit, Phil. Matth. ad l. non videntur 83. ff. de R. I. quia non potest videri desuisse habere, qui nunquam habuit. l. non potest 208. de Reg. Jur.

XIV.

Dominium non presumitur, quando non constat de ipsius initio seu principio, Bald. in l. si possestis. C. de probat. per l. ex persona 3. C. eod. quem refert & sequitur Afflict. decis. Neapol. 273. num. 5. & post ipsum Eichard. conf. 151. num. 3. vol. 2. eamque ob causam omnino & quidem plenè probandum est, juxta ea quæ deducit Bald. in l. indicia. num. 3. vers. si vero deducitur per modum. C. de rei vind.

XV.

Dominii acquisitione per sententiam tantam vim habet, ac si jure gentium acquisitione esset, Cravett. conf. 7. num. 10. Pruckman. in tract. de Regal. §. soluta a cap. 4. m. 1. eff. 1. §. n. 56. Regn. Sixtin. 2. conf. Marp. 14. num. 69.

XVI.

Dominium per prescriptionem quæsumus verum est dominium, Jason. in l. t. in princ. num. 57. & l. 2. §. ex pluribus. num. 33. de acquirend. poss. Wiesenb. 1. conf. 4. num. 78. Est enim prescriptionis titulus justus: cap. de quarta 4. de prescript. c. 1. eod. in b. Imol. in cap. fraternitatis de testib. Ea propter qui allegat titulum, si probet prescriptionem, videtur sufficienter titulum probasse. Parif. conf. 25. num. 18. vol. 4. quia per eam jus omne contrarium tollitur. Parif. conf. 32. n. 5. vol. 2. omnisque actio contraria extinguitur. Curt. Sen. conf. 82. cap. 10. num. 5. Parif. conf. 13. num. 17. vol. 4. Covarr. cap. possessor. p. 2. de R. I. in 6. & plenissimam securitatem is qui prescrispsit consequitur. Parif. ibid. num. 19. & conf. 101. num. 81. ubi dominium utile prescriptiōne quæsumus non amplius recognoscere directum, sed illi adversari afferit.

XVII.

Dominium ex causa tanquam effectus inferatur. Bald. in l. proprietatis. n. 4. C. de probat. Wiesenb. 1. conf. 21. n. 46. unde & ex titulo tanquam causa dominii probatur ipsum dominium, & per titulum justificatur intentio. Idem Baldus in l. cum res. num. 6. C. de probat. per c. licet causam de probat.

XVIII.

Dominium est separatum quid à jurisdictione, l. 2. ubi Dd. C. de quadr. prescr. Vult. 2. conf. Marp. 30. n. 163.

XIX.

Dominium non potest esse in suspenso. l. 3. §. si rem. 2. de leg. 3. l. si tibi homo 86. §. cum servus 2.

S de

de legat. i. l. à Titio 64. ff. defurt. Fichard. i. cons. 45. n. 4. & cons. 47. n. 19.

XX.

Nemini hominum jus suum detrahendum est, s. ult. Inst. de his qui sui. l. 2. Si quis à par. Qvod adeo verum, ut nec ipse Princeps id ex plenitudine potestatis facere queat. Gail. 2. obser. 56. & 142. Gyl. 4. p. 1. vot. 29. n. 14. etiam si dominium tantum esset quæstum à privato beneficio juris civilis. Fach. lib. 8. controvers. 63 junct. Pinell. ad rubric. C. de rescind. vendit. cit. ibidem.

Excipe 1. nisi res sit modica. 2. nisi res vel jus tantum quæstum sit in spe, ut vid. tract. apud Fach. d. loc.

Denique limita hanc regulam, nisi utilitatis & necessitatis publicæ causa id fiat. Capuc. aecis. 61. in fin. & decis. 69. n. 1. Mat. de jurisdic. l. 1. cap. 4. num. 16. Gregor. Magelot. de Soc. & Salv. Cond. p. 1. n. 24. Gail. d. obseruat. 56. num. 3. Myns. 5. obseruat. 79. Vasq. 4. Contr. 1. Ratio, quia publica utilitas privatæ est anteponenda, l. utilitas publi. 3. Cod. de primipil. 12. 63. Arnis. l. 3. cap. 1. de Majest. ubi tamen semper quatenus possibile pretium refundi oportet. l. 13. §. 1. comm. divid. l. 9. C. de Op. publ. Gabriel. de non toll. jure questio. conclus. 2. Car. Tap. in l. fin. cap. 9. part. 2. n. 48. de Conf. princ. Arnis. d. loc. n. 8.

XXI.

Quilibet est rerum suarum moderator & arbitrus. s. per traditionem 41. Inst. de R. D. l. 21. C. Mand. l. 8. C. de Judic. v. notata Dn. Parentia ad Dan. Ottom. de jure publ. cap. 9. p. 220. inf. ubi regule hujus limitaciones inveneris. unde nemo invitus cogi potest, ut rem suam vendat, l. 11. C. de C. E.

Variè tamen hæc regula limitatur, 1. Ob testatoris voluntatem, quod sit, quando hæres vel legatarius damnatus est alteri rem suam vendere, vel etiam alienam emere, & ille agnoscendo, vel audendo hereditatem aut legatum est consecutus. l. 49. §. pen. & ult. l. 66. de legat. i. le. 54. de leg. 22. §. 2. Inst. de singulis rebis per fiduciæ commissum relatio. §. 4. Inst. de legat.

2. Ob evitandam communionem, ut si quis partem sui fundi alienasset, & ante traditionem communii dividendo judicio conventus totum fundum per adjudicationem acceperit, cogi, & vicissim cogere alterius partis emtorem potest, ut dato pretio vel totum emat, vel accepto vendat quoque suam partem l. 34. §. 2. C. de donat.

3. Ob nimiam saevitiam: si quis enim olim durius tractaverat servos, cogebatur eos bonis conditionibus vendere. §. 2. Inst. de his qui sui vel al. juris sunt: ex quo Dd. inferunt: si quis durius tractaverit subditos, iurisdictionem vendere cogitur. Myns. 5. obs. 8.

4. Ob favorem rei vendendæ. ut, 1. si pater ob extremam paupertatem infantem vietus causa vendidit, cogitur empator pretio oblato non solum à patre, sed & qvilibet alio eum restituere, l. ult. C. de pat. qui filium dist. 2. si alter ex Domini servum suum manumiserit, alter eidem par-

tem suam vendere cogitur. §. ult. l. de don. l. 1. C. de com. serv. manum.

5. Ob religionem: cuius intuitu cogit judex 1. vicinum vicino iter, quod non habet, vendere ad sepulchrum, l. 12. in princip. de relig. 2. Si pecunia non sit in promptu, unde funus fiat, cogit hereditarias res vendere. l. 14. in princ. §. 1. eod.

6. Ob consuetudinem, nam & hoc induci potest, ut res certas quis justo pretio vendat, l. 13. §. 1. com. præd. tam urb. quam rur.

7. Ob utilitatem publicam: hujus enim etiam intuitu multi res suas vendere coguntur. l. 2. C. pro quib. caus. serv. pro prem. libert. quippe cuius gratia etiam in aliis à regulis juris communis redimimus. l. 31. §. ult. ad Legem Aquil.

8. Ob annone vitanda caritatem: ob quam quis sua viætalia aliâ non venalia vendere cogitur l. 2. C. ue nem. lic. in empt. specierum.

Denique nisi specialis lex liberum illud arbitrium restringat, l. 14. C. de contrab. emt. ubi ad de C. I. A. th. 26.

XXII.

Dominum in dubio irrevocabiliter à Lege & consuetudine delatum presumitur, nisi contrarium probetur, arg. l. sive possidetis 16. C. de probat. l. ait prætor 7. §. sed quod Papinianus, de min. l. ei qui 88. de hered. inst. l. 1. pr. ad SC. Trebell. M. Graff. 2. com. op. c. 20. quæst. 4. Rosenthal. c. 11. de feud. conclus. 5. lit. e. Anton. Goth. disput. feud. 12. thes. 1. lit. C. adde cap. sup. axi. 1.

XXIII.

In ambiguis debitor non intelligitur dominum transtulisse, nisi probetur, aut subiecta materia diversum postulet. Vide Welenb. Cons. 2. n. 18.

CAP. LIV.

Domus.

Axioma I.

Domus sua tutissimum cuique debet esse refugium, l. plerique 18 ff. de injur. voc. nihil enim sanctius est quam domus unusquisque civium, inquit M. Cic. in orat. pro dom. sua. quem allegat Carpov. p. 4. Jurisprud. Rom. consit. 13. defin. 9. num. 9. Vid. Reusner. lib. 1. decis. 16. num. 30. unde neminem invitum posse extrahi ex domo sua, seu capi realiter, ait dict. l. plerique. quod in civilibus causis, non vero criminalibus procedere ait Mynsing. 4. obser. 69. per gloss. in l. neemo de domo. de Reg. Jur. Ubi tamen quad prius limitat, ut non locum obtineat in debitor. suspecto de fuga, qui è domo extrahi potest etiam die festo & solenni, gloss. in l. fin. C. de ser. vel ob aës alienum, l. sacrilegi 6. in fin. ff. ad l. ful. pecul.

II.

Domus non debet estimari ex valore ædificii, sed ex redditu. Joh. de Plat. in l. 2. C. de præd. & omn. reb. navic. Boér. decis. 19. Vid. Joseph. Ludov. p. 2. decis. 65. n. 11.

III.

In domo vel ædibus quod sit, per inhabitantes

tes factum esse presumitur, arg. l. si vendita u. ff.
de com. & peric. reivend. l. nam salutem 3. §. 1.
ff. de offic. prefet. vigil. Regn. Sixt. conf. Marp.
13. n. 26.

IV.

Domus cedit cum omnibus pertinentiis Bart.
in l. pradi. pt. §. 5. de leg. 3. hinc concessa, ven-
dità vel legatà Domò venit etiam hortus contigu-
us. Sed an domucula? Conf. Argent. vol. 1. conf.
§. 9. 4. & conf. 87.

CAP. LV.
De Donatione. Vide Infr.
Liberalitas.

Axioma I.

Quocunque necessarium est ad dominii
translationem, illud quoque necessarium ad do-
nationem, quia donatione quoque transfertur
dominium. pr. Infr. de donat. ita ad donationem
requiritur (1.) voluntas donandi verbis vel facto
declarata l. 7. l. 8. C. de donat. (2.) facultas do-
nandi, quam habet is, cui administratio rerum
suarum concessa l. 12. C. de donat.

II.

Ad sibi donandum unicuique licitum est ho-
mines blanditiis inducere. Bellon. conf. 74. num.
7. Bursat. conf. 47. num. 26. Cephal. conf. 414. il-
lustris uxor. num. 11. vol. 3. Dec. conf. 489. In casu.
num. 6. vers. Primo ergo non obstat. Pacian. conf.
52. n. 46.

III.

Donatio in dubio potius pro donatione inter
vivos quam pro ultima voluntate est habenda,
gloss. in l. apud Celsum. §. Julianus. in verb. spou-
pondisit. de dol. mal. Coll. Jurid. Witteb. inter
conf. Germ. J. Ctor. Francofurti impress. tom. 4.
conf. 50. n. 3. Florent. à Vennenig eodem tomo,
conf. 1. n. 56. ubi addit pro hac regula facete text.
in l. fin. C. de donat. mort. caus. & l. Seia 42. in
fin. ff. eod. add. & Jason. in l. que dor. num. 26. ff.
solut. matrim. Jul. Clar. in §. donatio. quest. 4.
n. 2. ubi ait, qualitate hanc quod sit causa mor-
tis in dubio non presumti, & ideo qui illam alle-
gat, debere eam probare. Vide Regn. Sixtin.
1. Conf. Marp. 12. num. 24. quando mortis men-
tio à donante fit, pro donatione inter vivos non
habetur. Bald. conf. 108. dub. 4. lib. 3. Dec. conf.
305. num. 1. Patif. conf. 16. num. 7. lib. 2. Rolan-
dus à Valle conf. 61. num. 5. lib. 2. Dec. in l. fin.
Cod. de patr. num. 20. Jafon. in l. que doris. num.
6. ff. solut. matrim. Parif. conf. 16. num. 4. lib. 2.
nisi ob benemerita facta sit donatio, hanc enim in
donatione inter vivos adeò considerari ait Baldus
in l. si mortis. col. 1. C. ad Legem Falcid. in vers.
numquid. ut licet per verba haec, dono tibi post
mortem meam, celebretur mortis causa dona-
tio, tamen hoc non procedere statuat, si ex me-
ritis praecedentibus aliud presumatur. d. l. Seia.
ff. de don. mort. caus. quem sequitur etiam Tita.
qvell. in rep. l. si unquam. in verb. largitione do-
nat. C. de revocat. donat. num. 53. ubi inquit,
quod licet Doctores in d. l. qua doris, hanc limi-
tationem prætermiserint, tamen hæc non minus
quam illæ omnes, de quibus à Doctoribus ibi agi-

tur, notanda esse, quod comprobatur & Rolandus
à Valle conf. 61. n. 41. lib. 2.

IV.

Quoties voluntas donantis intuitu mortis eli-
cita & in eventum mortis suspensa, toties est do-
natio mortis causæ.

Ratio seu fundamentum hujus est in §. 1. Infr.
de donat. & l. 2. ff. de donat. mort. caus. nam non
sola mortis mentio facit donationem mortis cau-
sæ, sed ut suspendatur etiam in eventum mortis.

Exempli, in l. 3. 4. & 5. ff. de donat. mort. caus.
Limit. ut hinc aliud sit, si donatio facta sub clau-
sula de non revocando, item si non voluntas, sed
executio tantum sit suspensa.

V.

Quoties voluntas donantis pura & traditio
tantum in tempus mortis suspensa, toties est do-
natio inter vivos.

Ratio: quia sic actus donandi est perfectus,
consummatio vero tantum dilata: ergo initium
hic potissimum respiciendum, nam ex primor-
dio tituli posterior formatur eventus.

Amplia ut idem sit, si duo tantum testes fue-
rint adhibiti, etiam si sub commemoratione mortis
facta fuerit donatio. Carpz. P. 3. C. 1. def. 41.

VI.

Donari censetur, quod nullo jure cogente
conceditur, l. donari 29 ff. de donat. l. donari 82 ff.
de Reg. Jur. Regn. Sixtin. 2. Conf. Marp. 19. num. 33.
Donatum enim non dicitur, quod jure cogente
datum est, cum ex mera libertate ac munificentia
donatio proficiatur, l. 27. 29. ff. de donat. Phi-
lipp. Matth. ad l. 16. de Reg. Jur. n. 18. Hyppol. à
Collib. ad l. 82. in princip. Sturz n. 2. Hoenon. 2.
disp. 9. Johan. Goedd. de contrab. flsp. c. 1. concl. 3.
n. 37. Fachin. 7. contr. c. 75.

VII.

Donatio inter patrem & liberos est nulla, l. 1.
§. 1. ff. pro donato. l. 2. §. fin. ff. pro hered. l. 11.
C. de donat. l. 17. ubi Bald. l. 25. C. de donat. inter
vir. & uxor. Mozz. de donat. cap. de personis, in-
ter quos cadit donat. n. 13. Clar. de donat. quest.
8. Bocer. de donat. cap. 3. n. 3. Schneidew. ad §. 2.
num. 66. Infr. de donat. Gomez. 2. variar. resolu-
lut. cap. 9. num. 25. habentur enim pro una eadem
que persona. §. 4. vers. ei vero Infr. de inutil. si-
pulat. nec concursus actionis & passionis in ea-
dem persona circa idem ad idem eodem tempore
per naturam toleratur. l. frater à fratre 38. ubi
gloss. Bart. Jaf. Castr. & alii ff. de condit. indeb.
nedum per artem. Joh. Goedd. l. 1. Conf. Mar-
purg. conf. 26. numer. 276. quia hæc naturam imi-
tatur. §. 4. ff. de adopt.

Limita 1. non procedere hæc in remunerato-
ria, quia hæc non est propriè donatio, sed quæ-
dam accepti beneficii compensatio, l. 12. §. 8.
Mandati. Bart. in d. l. frater à fratre. nro. 57. l. 1.
ff. de donat. num. 1. & l. Aquilius. num. 3. ff. eod.
per l. si vero non remanerandi 12. ff. mandati. Pa-
norm. ad rubr. de donat. Gail. 2. obs. 38. n. 5.

Limita 2. si esset jurata. Mynt. 2. obs. 33. num.
5. Mozz. d. cap. de pers. inter quas cadit. don. num.
20. Bocer. de donat. cap. 3. num. 4. Riminald. in
§. 1. Institut. de donat. numer. 273. Treutler. 2. di-
sput. 19. thes. 3. lit. e. Gail. lib. 2. observ. 38. n. 7.

Limita

Limita 3. si publica autoritate aut per cessionem curatoribus fiat, maximè verò intuitu peculiū adventitii seu bonorum maternorum. argumentum quæ scribit Michael Crass. lib. 2. artic. collatio honorum quest. 9. n. 6. vid. Joh. Petr. Ferrar. Papiens. in pract. form. libell. pro herede vel re sing. verb. communiquer. num. 13. in fin. ubi hoc casu donationem valere ait, cum qvoad hoc peculium pater & filius pro una & eadem persona non habeantur. l. 130. & ibi Dd. à contrario sensu de V. O. Mynt. ad §. ei vero. num. 4. Instit. de inut. sifp. Goedd. d. conf. 26. num. 281.

Limita 4. si donatio facta filio naturali tamen. Socin. in reg. 140. incip. à patre facta. donatione text. in l. omnes 17. §. Lucius i. quis in fraud. i. yed. Regn. Sixtin. i. Confil. Marpurg. 12. n. 38.

VIII.

Donationi inter vivos semel factæ standum est. l. possessorum 3. l. fin. C. de revoc. donat. quia in donationem, quæ perfecta est, nulla cadit paenitentia. l. five Emancipatis 17. C. de donat. l. donations in concubinam 31. §. pater 2. ff. eod. Bart. in l. fin. num. 7. vers. iflam partem ego teneo. ff. de condic. caus. dat. Pacian. conf. 52. num. 32. ac adeo firma & perfecta censetur, ut conditionalis potest fieri nequeat, l. perfecta 4. Cod. de donat. que sub mod. ut ne quidem praetextu aliquius rescripti Imperialis revocari possit. l. si donationem 5. C. de revoc. donat. Regn. Sixtin. i. Confil. Marp. 12. n. 33.

IX.

Donatio semel extinta non reviviscit, sed extincta manet qvoad omnes effectus. l. 98. §. aream 8. ff. de solut. l. inter stipularem 33. §. si rem 6. ff. de Verb. Oblig. l. ejus qui 29. §. fin. ff. de jur. fisc. Tiraquell. ad l. si unquam verb. si sepe. n. 191. in fin. C. de revoc. donat. Tiber. Dec. resp. 49. num. 9. vol. 4. Surd. corsi. 18. num. 10. Goedd. i. Confil. Marp. 26. n. 170.

X.

Donatio mortis causa nil aliud est, quam ultima voluntas. l. ult. in fin. C. de mort. caus. donat. fac. text. in l. illud generaliter 37. ff. eod. & §. 1. vers. hac mortis caus. Instit. de donat. intellige seil. respectu confirmationis & effectus. Anton. Gomez. var. resolut. tom. 2. tit. de donat. n. 16. Regner. Sixtin. 2. confil. Marp. 10. num. 49. Unde tamdiu durat ac valet quamdiu, à donante non fuerit revocata. Regner. Sixtin. d. cors. 10. num. 58. hominis enim ultima voluntas est ambulatoria usque ad extremum vitæ spiritum l. cum hic status 32. §. ait oratio 2. ff. de donat. inter vir. l. translatio. 6. in fin. ff. de adm. & transf. legat. can. ultima voluntas 4. caus. 13. q. 2. l. si quis in principio testamenti 22. ff. de legat. 3. quare & hanc ad libitum & sola donantis paenitentia revocari colligitur ex l. non omnes. ubi Bart. & Dd. si cert. pet. l. qui mortis 30. ff. de mort. caus. donat. Socin. in repetit. scindum. num. 52. ff. de legat. l. Joh. Crot. in rubr. de V.O. num. 44. Jacob. de Nigr. ibidem nu. 177. Chassan. ad consuetud. Burg. rubr. 7. §. 5. num. 9. Regner. Sixtin. 2. Confil. Marpurg. 18. num. 132.

XI.
Quicunqve poterit testari, ille poterit mortis causa donare l. 15. ff. b. t.

Ratio: quia cui plus licet, non debet id, qvad minus est, non licet l. 21 ff. de R. J. adeoque pupillus nec quidem tutoris autoritate interveniente, minor verò sine Curatoris autoritate mortis causâ recte donat.

Limit. ut procedat affirmativè, non negativè, nam mortis causâ donare minus quid est. Ita filius fam. testari non potest, mortis causâ donare patre permittente potest. l. 25. §. 1. ff. de mort. caus. donat.

XII.

Qvocunqve juris est in Legato, idem juris est in donatione mortis causâ l. 37. pr. ff. de donat. mort. caus.

Ratio: quia qvoad effectum hæc duo inter se sunt comparata §. 1. Inst. b. t. ita utrumque morte confirmatur, quinque testes ad utrumque requiruntur. &c.

Limita: ut tamen in donatione mortis causâ requiratur acceptatio donatarii, qvad fecus est in Legato.

XIII.

Inter qvoscunqve personas propter vinculum donationi prohibita, inter illas tamen, si revocata non sit, morte confirmatur. l. 25. C. de donat. int. V. & U.

Ratio: quia sic morte non tantum cessat vinculum illud, & ita ratio prohibendi, sed etiam donantis enixissima voluntas ex perseveratione colligitur. cap. fin. X. de donat. int. Vir. & Uxor. ita confirmatur donatio conjugis in conjugem, patris in filium fam. & vice versa.

Limita: ut procedat, modo (1) donans prior deceperit, l. 32. §. fin. ff. de donat. int. V. & Ux. (2) legitima liberorum non lædatur. (3.) modo non excedat 500. solidos, qvoad excellum enim non confirmatur. Zaf. ad ff. de donat. int. Vir. & Uxor.

XIV.

Quoties conjux donans non sit pauperior aut donatarius locupletior, tories donatio est valida l. 5. §. 16. & §. 8. ff. de donat. int. Vir. & Uxor.

Ratio: quia sic cessat ratio prohibendi, ne sicut mutuum amorem conciliando se invicem spoliunt.

Exempl. ita valet renunciatio hereditatis à marito acquirenda, in gratiam Uxoris facta. d. l. 5. §. 12. & 13. ff. de donat. int. Vir. & Uxor. aliud exemplum est in l. 25. ff. eod. ita valet donatio conjugis facta conjugi ad locum sepulture emendum d. l. 5. §. 8. Conf. l. 7. §. 1. & l. 31. §. 1. ff. cod.

XV.

Inter conjuges valet donatio mortis causâ, itemqve jurata, & qvoqve reciproca seu vicissitudinaria Gail. L. 2. O. 40. Mynt. 2. obf. 3. illaque qvæ sit in festo Nativitatis Christi H. Christ bescheren. Berlich. 2. concl. 15. n. 29. Befold. thes. pract. verb. Neu-Jahr-Schenkungen.

XVI. Qvos

XVI.

Quoties merita præcedunt talia, ob quæ jus agendi competere potuisset alteri, donatio est propriè remuneratoria *L. aquil. 27. ff. de donat.*

Ratio: quia talia merita sui naturæ sunt compensanda; at merita exigua seu communia, cum quis ex officio pietatis ad ea teneatur, non efficiunt donationem remuneratoriam.

Exemplum, si filius patrem proprio vitæ periculo liberaliter à vi latronum *l. 15. §. 1. ff. de manum, vindict. Ita & quod præceptori donatur,*

huc pertinet. *d. l. 27. ff. de donat.*

Limit. ut tamen judicis sit estimata merita, an talia sint. Est enim hoc facti, adeoque à Judice definiendum.

XVII.

Quotiescumque donatio facta in extraneum cum consilio fraudandi legitimam, toties tota donatio revocanda. *l. 5. & 8. C. de inoff. donat.* quoties verò sine consilio fraudandi legitimam facta, toties tantum quoad legitimam revocanda. *dd. text. & l. 87. §. 2. de Leg. 2.*

Ratio prioris consistit in consilio fraudis, quam leges averuantur. Ratio posterioris, quia sic in totâ donatione non est peccatum, sed tantum quoad legitimam; eousqueigitur tantum revocanda, nec poena major esse debet delicto. Brunnem. *ad l. i. C. de inoff. donat.*

Exempl. ita si pater omnia sua bona in fraudem liberorum lufi amiserit, omnia quoque erunt revocanda; secus si casu, ubi saltet usque ad legitimam. Brunnem. *ad L. fin. C. de alear.*

Limit. nisi liberi per quinquennium tacuerint.

XVIII.

Quoties donatio facta uni ex liberis, sive cum sine consilio fraudandi, toties tantum quoad legitimam revocatur. quia sic favor sanguinis elicit consilium fraudis.

XIX.

Quotiescumque donatur ad pias causas, illud hodie insinuatione non indiget. Ratio consistit in favore hujus donationis.

Limit. ut procedat moribus & Jure Canonico, aliud est in puncto juris. Zos. *ad ff. b. t. n. 49.*

XX.

Donare est animi nobilis & liberalis proprium: eleganter Gregorius in cap. 1. de donat. Hanc sibi (prudens scilicet & magnus animus) nobilitatem legem imponit, ut debere se, quod sponte tribuis, existimet: & nisi in beneficiis suis revererit, nihil se præstissime putet, quem textum aureis scriendum dicit literis Gail. 2. obs. 72. num. 9. add. Corneus 1. conf. 36. num. 8. & 2. conf. 180. num. 12. Vivius 1. decif. 86. num. 11. Donare enim ornamentum est nobilium cap. 1. ubi Cujac. de donat. Lup. in repet. rubr. de don. int. vir. & uxor. §. 9. num. 1. Menoch. lib. 6. presumpt. 59. num. 6. Dec. resp. 66. n. 36. volum. 43. Thoming. conf. 12. num. 27. vol. 1. Carpov. p. 2. constitut. 42. defin. 16. num. 6. Laus Regum. Anton. Corset. de poref. reg. p. 1. num. 15. Gail. 2. observ. 62. n. 9. Natt. conf. 554. n. 33. tom. 3. Gloria Principum, 1. penult. C. de donat, inter vir. l. 1. C. de thesaur. Reusner. dec. 4. num. 51. lib. 4. Cravett. conf. 14. num. 16. Cephal. conf. 369. num. 73. Pro-

prium Senatorum, arg. l. 7. §. 3. ff. de donat. Nol- den. de stat. Nobilit. c. 2. n. 30. §. 3.

XXI.

Nemo in necessitatibus liberalis existit, l. 18. de Adim. legat. Unde donare non dicitur, qui necessariis oneribus succurrit. Ex Oldrat. Berlich. lib. 2. decif. 229. in fin. ubi exemplum in marito impensas in morbum mulieris faciente, quod non donare videatur. Vide infra lib. 10. tit. de Libera- litate.

XXII.

Donanti qui vicissim aliquid præstat, videtur compensare donationem, l. si remunerandi 12. §. inde Papinianus 8. mand.

Limita: si animus donatarii & donandi intentio appareat, secus si credendi animus allegetur, l. 3. C. de religio. ubi Sich. n. 2.

XXIII.

Donatio juris liquidit est remissio, l. si quis dele- gaverit 12. ubi Bart. de Novat. l. 4. C. eod. tit. l. hoc jure 19. §. 1. ff. de donat. l. si quis obligatione 11. de R. I. Bart. in l. si quis cum aliter. num. 8. de Verb. Oblig. l. Modestinus ubi Doctores de donat. Alexandr. consil. 22. num. 8. volum. 1. Welsenb. lib. 1. conf. 3. num. 63.

XXIV.

DONARE est perdere, l. filius familias 7. ff. de donat. l. cum de indebito 25. vers. qui non solvit. ff. de probat. [l. 1. §. sed et si non mortis 2. ff. de ration. distrib. Joseph. Ma- scard. de probat. concl. 554. num. 1. & 2. Joh- han. Goedd. 3. Conf. Marp. 26. num. 66.] Sur- dus de alimento. tit. 6. qvæst. 1. num. 4. cum seqq. & quæst. 5. num. 7. cum seqq. & conf. 5. num. 72. [Donare enim non est admini- strare, sed dilapidare, Bald. in l. pactum Cu- ratoris. num. 1. C. de pact. l. filius fam. in verb. ut perdat ff. de donat. & in l. 1. n. 3. C. p ad- vers. donat. per l. si fundum. §. pen. ff. de le- gat. l. Wefemb. 1. confil. 3. n. 64. quod in- telligi debet, cum donatur indignis. Can- cer. variar. part. 2. cap. 5. num. 64. & cap. 8. n. 109.

XXV.

DONARE suum nemo præsumitur, l. cum de indebito 25. vers. si vero. ff. de pro- bat. l. Campanus. 47. ff. de oper. libertorum l. fin. C. de novat. Tiraquel. in l. funguam. verb. donatione largitus. num. 206. C. de re- vocand. donat. Menoch. de arbitr. casu 88. Pichard. ad princ. Inst. quibus non est per- missum facere testam. numer. 66. Mascard. de prob. conclus. 554. num. 1. Surdus de ali- ment. tit. 6. quæst. 5. num. 7. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 8. quæst. 1. num. 5. Brunor. à Sole in locis communib. verb. donatio. num. 15. Joseph. Sesse Aragon. decif. 182. num. 6. Marian. Antonin. variar. resolut. lib. 2. resolut. 23. num. 11. & 12. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de bonis clericor. §. 9. num. 7. Farin. in praxi crimin. part. 4. decif. 136. in ad- dit. lit. C. Flores de Mena var. lib. 3. quæst.

qvest. 23. num. 90. Octav. Glorit. resp. 4 part. 3. num. 47. in princip. Piccardus ad princ. Institut. quibus non est permisum fac. testam. num. 66. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 824. n. 17. Ita ut potius error, quam donatio presumatur, ex Mascard. de probat. concl. 554. num. 5. & conclus. 639. num. 10. & concl. 1173. num. 4. Menoch. consil. 1. num. 215. Flamin. Paris. d. tract. lib. 9. quest. 19. num. 5. Joseph. Sesse. d. decis. 182. num. 5. Bened. Agid. in repet. ex hoc jure. ff. de Justit. & Jur. p. 11. cap. 11. num. 25. Natt. consil. 77. num. 16. Rolandus à Valle consil. 11. num. 46. volum. 3. Ruin. consil. 215. volum. 1. Becc. consil. 52. num. 70. Surdus consil. 202. n. 14. cum seqq. Octav. Glorit. resp. 10. n. 11. novissimè Joseph. Vela discept. 21. num. 45. post princip. vers. at in dubio. [add. & Bald. consil. 189. Creditor. in fin. lib. 2. Dec. consil. 350. num. 4. consil. 571. num. 4. consil. 644. num. 5. Jason. in l. Jurisgentium. §. si cum nulla. num. 28. de paci. etiam si in facto proprio esset. l. et si me putem. 22. in princ. cum gloss. ff. de condic. indeb. junct. l. i. eod. Curt. jun. consil. 56. num. 5. quem fecutus Cravett. consil. 77. num. 14. consil. 142. numer. 26. Ruin. consil. 215. num. 12. lib. 1. Sic fatuitas potius quam donatio presumitur. Bald. in l. generaliter. C. de non num. pecun. imò datum potius presumitur ex ea causa, qua minorem iactacionem continet, quam ex alia. Butr. consil. 65. Cravett. consil. 106. n. 11. Hinc stultum & dementem presumendum, qui omnia sua donat, dixit Paris. consil. 88. n. 13. lib. 2. vid. Tiraq. in l. si unquam. in verb. donatione largitus. num. 209. C. de revocand. donat.] & ideo omnis sumitur conjectura, ut donatio evitetur. l. eleganter 24. §. qvi reprobos 1. ff. de pign. act. l. si cum aurum 10. ff. de solut. Decius consil. 150. num. 4. Surdus consil. 262. num. 73. Carol. Bardel. consil. 22. num. 40. quos refert Octav. Glorit. resp. 1. part. 3. num. 47. [Alex. consil. 40. lib. 4. num. 4. consil. 164. num. 6. lib. 5. & consil. 87. num. 15. lib. 6. Treutler. disp. 19. thes. 2. lit. a. vol. 2. Vult. I. consil. Marp. 15. num. 150. Donatio enim fundata ex presumptione nonnunquam est fallax: & ideo facilè per aliam potest tolli, ne fictio plus habeat roboris, quam veritas, & tacitum plus valeat expresso, Tiraqvell. in l. si unquam. num. 156. Afficit. decis. 80. num. 4. Gilman. 4. i. vot. 5. n. 53. Carpzov. p. 2. consil. 19. defin. 28. n. 2. & p. 2. consil. 12. defin. 38. num. 2. & p. 3. consil. 11. defin. 15. n. 6.]

Limita, si animus donatarii & donandi intentio appareat, ut si credendi animus allegetur. l. 3. Cod. de religios. ubi Si-

chardus num. 2. Plures exceptiones vide in Colleg. Jurid. Argent. de negot. gesl. thes. 43. Et tradit Cravetta l. consil. 159. In- cip. Divino subsidio ex corde postulato. n. 4. Donationem presumi tribus concurren- tibus, nempe (1.) conjunctione sanguinis, vid. Axiom. &c. (2.) patientia longi temporis. (3.) redditione rationum nun- quam exacta per text. l. servus communis 38. §. num. de donat. inter vir. & ux. Menoch. 1. consil. 29. n. 32.

XXVI.

Inter quasunque personas est presumptio pie- tatis singularis, inter illas est presumptio donationis. L. Nesennius 34. ff. de negot. gesl.

Ratio: quia tales personæ non censur habuissent animum alterum obligandi, sed à pietatis nexu se liberandi.

Exempl. sic si avia alimenta præstiterit, dō- nasse videtur. d. l. 34. ff. de neg. gesl. idem in matre. l. n. C. cod. & avunculo. l. 27. §. 1. ff. cod.

De revocatione donationis propter supervenientiam liberorum vid. LIBERORUM SUPERVENTIA,

XXVII.

Quoties quid donatur pro imperanda gratia, toties licite accipitur l. un. C. de suffrag. quia nullus Ministrorum Principis alicui obligatus est ad gratiam conciliandam: siigitur pro opera ideo impensa munera aliquid offerri potest Mi- nistris, potest etiam acceptari, modò nihil frau- dis concurrat, sed agatur de re ex merâ Principis liberalitate dependente.

XXVIII.

Quicquid donatur pro imperanda Justitia, il- lud illicite datur & accipitur, quia qui dat, judi- cem muneribus accipiendo effuerit, judex ve- rò accipere nihil potest pro eo, ad quod gratis & sine ullo redemptio tenebatur. Conf. L. 2. §. fin. ff. de Condit. ob turp. caus.

Limit. nisi aliquid saltem detur ad maturan- dam sententiam. Zœl. ad ff. eod. n. 3. vid. rubor. CORRUPTIO.

CAP. LVI.

Dormiens.

Dormiens non committit maleficium. Gail. lib. 2. obser. 110. Clem. unic. de homicid. & can. si concupiscentia 8. caus. 15. q. 1. non enim pecca- re videtur, qui dolo caret, can. testamentum 1. ubi gloss. ad verb. rea distinet. 6. Bartol. in l. pen- ult. ff. ad L. Pompej. de parricid. per l. 24. §. 2. vers. viiij. ff. de damn. infect. cap. fin. ubi Dd. de his qui fil. occid. Welenb. in parat. ff. de injur. numer. 4. Unde dormiens furioso quoad intel- lectum ac amenti comparatur, cap. majores 3. §. sed adhuc. & §. item queritur. de baptism. ac mortuo similis esse dicitur. Clem. 1. in fin. de Summ. Trinit. ubi Cardin. Dd. in l. i. §. ad pîcî- mur. ff. de acquirend. poss. Bart. in l. ut vim. ff. de just. & jur. Sic Virgil. libr. 6. Aeneid. Dulcis.

Dulcis & alta quies placidaque simillima
mortis.
Item:
Stulte quid est somnus gelida nisi mortis
imago?

Alia plura retulit Tiraquell. in tract. de pœnit. legum caus. §. num. 2. ubi num. 3. refert Platonem lib. 6. de LL. sic dicentes: Nemo dum dormit alicuius pretii est, non magis quam si non viveret. add. & Menoch. 2. arb. jud. 327. num. 5. Zal. ad d. l. 1. §. adipiscimur. num. 8. de acqui- rend. poss. Damhoud. in prax. crimin. cap. 84. num. 10. Covarr. in clem. si furiosiss. in initio 3. part. relect. §. 5. n. 6. Plac. lib. 1. delict. cap. 31. num. 3. & Mar. Socin. ad cap. ad audiencem. num. 14. de homicid.

CAP. LVII.

De Dote. Dotalitio.

Axioma I.

Quod judicatur de dote, idem & de augmento eius judicari debet. Autb. *equalitas*. C. de pœnit. convent. Augmentum enim dotis nihil ab ipsa dote differt, & quod in ea locum habet, etiam in augmentatione dotis merito obtinebit. l. inter fo- rum 26. §. cum inter 2. ff. de pœnit. dotal. l. etiam. 8. Cod. de jur. dot. Roland. à Vall. in tract. de lucer. dot. q. 100. Regner. Sixtin. vol. 2. Consil. Marburg. 17. num. 16. Menoch. cons. 154. num. 5. Welenb. 1. consil. 26. num. 26. & 28. cum eodem jure argumentum censeatur cum principali & hujus naturam sequatur. l. si convenerit 18. §. finu- da 1. ff. de pign. act. Sebaut. Medic. in tract. de statut. p. 4. quest. 28. num. 5. vers. in quibus regula sit. add. & Anton. Fabr. in Cod. lib. 9. tit. 6. defini. 3. n. 2. Carpzov. p. 3. *Jurisprudent. forens. consil. 23. defin. 10. num. 6.*

II.

Pro dote relictum sapit institutionem. Jason. in Autb. novissimi. cap. de testam. num. 33. Jul. Clar. de testam. quest. 38. num. 12. Welenb. 2. consil. 35. num. 35. Unde etiam dos censemur esse loco legitimæ, l. quoniam 32. C. de testament. l. unic. §. videamus 11. C. de rei uxori. act. Gemin. Philip. Franc. in cap. 2. de pœnit. & ibi: Georg. Natta, Castr. consil. 120. notandum. num. 2. & 3. volum. 2. Alex. consil. 27. videretur. num. 6. & 7. vol. 5. latè Cora. in repet. l. filium quem. in fin. num. 115. cum mult. seqq. Ricard. Matth. Cyn. & Bald. in l. sancimus. C. de nupt. Bart. in l. Titio. §. Titio ge- nero. ff. de cond. & demonstr. Consil. Argent. 1. consil. 86. num. 73. Vult. 2. Consil. Marp. 29. n. 41.

III.

Dos succedit loco alimentorum & oportumque ea- dem est ratio, que dotis. gloss. in l. ob. as. Cod. de pœnit. minor. Hartman. Pistor. 2. obs. præc. quest. 37. num. 4. Salicer. in l. qui liberos. ff. de rit. nupt. Alex. in l. 32. §. 1. de cond. indeb. Matth. de Af- filia. decisi. n. 10. Bald. Novell. in tract. de dot. p. 6. priv. 16. Carpzov. p. 2. *Jurisprud. for. consil. 46. defin. 20. num. 10. & p. 4. consil. 26. defin. 2. n. 4. & equivaratur cum causa studiorum. Bart. num. 31. Jason. num. 51. Alex. & communiter Dd. in l. 2.*

ff. solut. matrim. Welenb. part. 2. consil. 80. num. 7. & est instar peculii, quod dicitur 5. ff. de impenf. in rem dotal. fact. Concennat. lib. 2. quest. juris 5. num. 2. Unde quia constat dotium causas esse privilegias. l. 1. ubi Dd. ff. solut. ma- trimon. æquivarantur etiam piis causis. c. 1. §. do- nare qual. olim per. feud. alien. 2. f. 9. l. cum num. 32. §. mulier 2. ff. de condic. indeb. Bald. in l. sicut ab initio. in fin. C. de O. & A. Everhard. in loc. le- gal. à dote. ad pœnit. caus. num. 1. Natta consil. 100. num. 14. lib. 1. Cephal. consil. 485. num. 91. atque etiam fisci privilegiis gaudere dicuntur. l. doris traeg. ubi not. Goth. C. de jar. dot. l. 2. & ibi gloss. C. de privil. fisc. l. 2. C. in quibus caus. pign. tac. contr. junct. l. un. §. 1. C. de rei uxori. act. l. fin. Cod. depaet. convent. l. affidius 12. C. qui pot. in pign. ideoque etiam favor. dotium quam pluri- ma contra juris communis regulas permissa & constituta sunt. l. 1. C. de rei uxori. act. l. 1. l. ad a- ctionem 6. C. de dot. promiss. d. l. affidius 12. §. fuerat. 29. Inst. de action. Dd. in l. 1. ff. solut. matrim. Bald. Novell. de dot. p. 6. Roland. à Vall. consil. 25. num. 23. lib. 4. & dicitur cum fisco pari passu ambulare, exceptio tamen est in causa primipilari, l. satis notum 4. C. in quib. caus. pign. tac. contr. l. utilitas 3. C. de primipil. lib. 12. Hart- man. ab Eppingen lib. 2. tit. 27. de creditor. ob- serv. 19. quin & dotis causa aliquando fisco est potior, l. dotis tua p. C. de jar. dot. Didac. Co- varri. 1. var. resolut. 16. num. 7. circa fin. Socin. Rip. Jason. & Dd. in d. l. 1. ff. solut. matrim. Schneidew. ad §. fuerat. n. 56. Inst. de action. Anton. Peregrin. de jur. fisc. lib. 6. tit. de pign. & hypoth. num. 24. Hartm. Hartm. d. obser. 19. §. obser. 17. eod. tit. 27. num. 12. magisque privilegia- ta. arg. l. unic. C. de rei uxori. act. junct. d. l. affi- dius. Hartm. Hartm. d. obser. 17. num. 4. §. 12. adeo ut in ambiguis non profisco, sed pro dote responderi debeat, l. in ambiguis 85. ff. de R. l. 1. 2. C. de jur. fisc. Johan. Goedd. 1. Consil. Marp. 24. num. 170. Doti tamen non ita favendum, ut alii injuriam vel damnum faciamus. cap. extenore 17. extr. de foro compet. Ludov. Gomez. ad §. fuerat. Inst. de Actionib. num. 32. Carpzov. p. 1. *Jurisprud. Forens. consil. 28. defin. 65. num. 13.*

IV.

Dos sine matrimonio esse non potest, §. si quis adversus 12. Inst. de nupt. l. 3. ff. de jur. dot. l. ult. C. de donat. ante nupt. l. sancimus 24. C. de nupt. Carpzov. p. 2. consil. 46. defin. 20. num. 5. nec dos esse potest, ubi matrimonium adhuc nullum est, l. si ego p. in pr. l. tali 48. ff. de jur. dot. Carpzov. p. 2. consil. 13. defin. 25. num. 3. quia dotis datio est de solennitate matrimonii. can. 1. can. 30. q. 5. Nicol. Boër. decif. 22. n. 2. Carpzov. p. 1. consil. 28. defin. 3. num. 5. nec dos nisi secu- tis nuptiis debetur, l. cum multa 20. C. de donat. ante nupt. Carpzov. p. 3. consil. 19. defin. 8. num. 5. cum semper in se conditionem habeat, si nuptiae sequantur, l. promittendo 41. in pr. ff. de jur. dot. Matrimonium tamen potest esse sine dote, l. ult. C. de donat. ante nupt. l. ult. C. de repud. Welenb. in parat. de jure dot. n. 1.

V.

Dotis numeratio, non scriptura dotalis, rem

faciat dotalēm, l. i. C. de dot. eaut. non num. l. si ex cautione 3. C. de non num. pec. ubi gloss. in verb. probare l. cum citra 15. C. de jur. dot. Gail. 2. obs. 81. num. 2. Dos enim traditionis facto constitui dicitur Bart. in rubr. ff. solut. matr. num. 16. & 21. W. felenb. conf. u. n. 22. Vult. 2. conf. Marburg. 29. num. 25. ideoque nec præsumi datum in dotem ajunt Bart. in l. nullam. num. 3. 4. C. de jur. dot. Phanuc. de luer. dot. gloss. 10. num. 38. Bart. in l. si constante, quæst. 7. ff. solut. matrimon. num. 15. Bald. Novell. de dot. p. 6. privil. special. 14. Ea propter sicut dotis constitutio non præsumitur, sed probanda est, ut post alios deducit Menoch. de presump. lib. 3. pref. 7. per tot. Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 2. definit. 8. n. 2. ita nec numeratio dotis, etiam si promissa sit, præsumi debet, sed probanda erit; ut idem tradit Menoch. d. pref. 7. num. 1. v. Mævium lib. 3. ad Jus Labe. art. 9. n. 19.

V.I.

Quæcunque bona ab uxore marito tantum graduntur, illa dotalia non præsumuntur, nisi hoc exprimatur.

Ratio: quia constitutio dotis facti est, & bona talia possunt esse paraphernalia Carpz. P. 2. C. 16. def. 11.

Limit. ut non præsumantur dotalia ex se, bene tamen ex aliis conjecturis, si v. g. uxori ideo bona legata, ut ei in dote essent. l. 71. §. 3. ff. de condit. & dem.

V.II.

Ob quam causam filia poterit exheredari, ob hanc etiam potest dote privari, quia uti exhereditatio, ita quoque dotis privatio fit ob ingratiitudinem: ita ergo si ante vigesimum quintum annum in corpus suum peccaverit, poterit ideo dote privari.

V.III.

Quoties soror aliunde dotem non habet, nec fine dote honestam nubendi conditionem inventire potest, toties frater illam dotare tenetur. arg. l. 12. §. 13. ff. de admin. tut.

Ratio: quia fratri dotandi officium saltem est subsidiarium. Ita ergo si à patre, avo vel matre dotari possit, frater non tenetur. Idem est, si ob singulare animi dotes nubendi conditionem obtinere possit.

Declar. ut procedat (1.) si frater ipse habeat sufficientia bona. (2.) si frater sit germanus seu confangineus. d. l. 12.

V.IV.

Quodcunque potest alienari, illud etiam potest in dote d. ri. Seu: Quodcunque in re aliquā est alienabile, illud quoque est in dote dabile. Qvia dotis datus nihil aliud est quam alienatio, cum per illam quoque dominium transferatur. Hinc igitur fructus feudi in dote dari possunt, non ipsum feendum.

X.

Quotiescunque maritus ratione dotis est debitor quantitatis, toties illam liberè alienat, quia sic maritus non tenetur ad idem restituendum, sed tantum ad simile l. 42. ff. de Jure Dotium. Itaque si dos in pecuniā consistat, maritus pro arbitrio & luctu eam expendere potest; sin vero

in bonis immobilibus, marito ea alienare non licet, sed saltem iis utitur atque fruitur. tot. tit. ff. de fundo dot. pr. Inst. quib. alien. licet vel non.

XL

Quotiescunque rei dotalis fructus sine alienatione percipi non possunt, toties eam liberè alienat maritus. Ratio est in l. pro oneribus 20. C. de jure dot. Ita ergo res móbiles licet alienat maritus, ita quoque bibliothecam, l. 4. ff. de fundo.

dot.

XII.

Quasunque impensas repetit bona fidei possessor, eas quoque repetit maritus ex fundo dotali.

Ratio: quia etiam maritus est bona fidei possessor, quippe qui ex dispositione & voluntate veri domini possidet. Ita ob necessarias & utilles impensas maritus res dotaes non antē restituere tenetur, quām ipsi satisfactum; qvad voluptuarias autem permittitur marito auferre ordinatum, qvem posuit, modò sine lafione rei auferri possit. tot. tit. Dig. de Impens. in res dot. fact.

Limit. ut non procedat in impensis voluptuariis voluntate uxoris factis. Haec enim à marito repeti nequeunt. qvad hic singulare l. u. pr. ff. eod.

XIII.

Quoties legatum dotis ab extraneo reliquit, toties semper est conditionalis, si scil. nuptia fuerint secutæ l. 71. §. 3. ff. de condit. & dem. qui dos semper præsupponit matrimonium.

XIV.

Quoties legatum dotis à parte reliquit filia, toties purum est, & ad heredes transmissibile.

Ratio: quia hoc intuitu legitimæ à patre reliquit videtur, legitimæ autem ab omni conditione & dilatione debet esse libera. l. 32. de inoff. testam.

Limita: modò præter hoc legatum non sit reliqua filia legitimæ: sic enim cessat dicta ratio, ad eoque & ipsa regula.

XV.

Dos congrua dicuntur quæ respondet legitimæ, Salicet in l. sancimus. in fin. C. de mpt. Alex. conf. 69. num. 2. vol. 1. & conf. 7. vol. 2. & conf. 82. num. 4. Dec. conf. 180. in princ. Crot. conf. 120. num. 44. Neviz. conf. 95. num. 10. Gailius 2. ob serv. 147. num. 6. nomen enim dotis intelligitur de dote congrua. Vult. 2. Conf. Marp. 29. num. 50. Unde & in dubio lex judex & quilibet bonus vir arbitratur patrem semper discrete, congrue ac convenienter filia dotem constituisse. Casfr. conf. 275. num. 5. Laut. de Fano in tract. extant. msc. fam. bon. succed. circ. fin. Simon. de Præt. conf. 138. num. 43. Contra vero Dos modica appellatio nent dotis non meretur, Regner. Sixtin. 2. conf. Marpurg. 19. numer. 36. arg. ejus quod dicitur, qvad modicum & nihil in jure æquiparari soleant. l. Senatus 43. §. Marcellus 1. ff. de legat 1. l. quamvis 32. ff. de condit. & demonstr. Natt. conf. 448. n. 10.

XVI.

Dotare filiam patris est officium. l. fin. vers. utrumque. C. de dot. promiss. Socin. regul. 348.

Diaz.

Diaz. reg. 523. et si filia sit dives, d. l. fin. & bona habeat propria, Alex. in l. 1. num. 12. ff. solut. matrimon. quod & verum est, si vel maxime ab extra-
neo aut marito suo filia esset dotata, quia pater adhuc ipsi dotem assignare tenetur. Bald. Novell. in tract. de dot. p. 6. privil. 16. num. 8. Vult. 2. conf. Marburg. 49. n. 4.

XVII.

Dos debet assignari secundum consuetudinem regionis vel patria. Corneus conf. 48. incip. de pluribus. col. 3. volum. 2. & conf. 107. incip. in hac col. penult. & fin. vol. eod. & conf. 111. videtur col. 2. vol. 11. Socin. conf. 288. circa prim. q. & col. 7. n. 17. lib. 2. Conf. Arg. 1. cons. 86. n. 38.

XVIII.

Dos mulieris est proprium matrimonium, l. 3. §. ergo etiam s. ff. de minor. l. Pompejus 8. ff. famili. eccl. l. pater filiam 14. in princ. ad Leg. Falcid. l. in rebus 30. C. de jur. dor. l. unic. §. & hoc ex rei. 14. C. de rei uxor. adl. l. quamvis 75. ff. de jur. dor. l. fruct. 7. §. si fundum vero 12. l. si conf. 24. §. simaritus 5. ff. solut. matr. l. pater filia 71. ff. solut. matr. gl. in l. Lucius Titius. ff. quibus mod. pign. solv. Vult. 2. conf. 29. num. 1. Mulieri enim debetur etiam constante matrimonio. l. servum dalem 21. ff. de manumiss. & dicatur esse in bonis uxoris. l. 4. ff. de collat. bon. respectu mariti aliena, & naturaliter in dominio uxoris etiam constante matrimonio. l. in rebus 30. C. de jur. dor. atque sic rei vindicatione experiri posse ait, l. 3. Cod. de Rei vindic.

Declarata, maritum Legis autoritate haberi ac esse Dominum rerum dotalium quoad effectum rei vindicationis, ac ius utendi fruendi, sed non nisi revocabiliter, mulierem vero jure naturali ac revera Dominam permanere, d. l. 30. C. de jur. dor. prout sentiunt Francisc. Connan. l. 8. comm. 9. Johan. Coral. lib. 5. miscell. cap. 14. Jac. Cujac. 10. obs. 52. Carpov. 2. Jurisprud. Forens. constit. 42. defin. 19. n. 21.

XIX.

Dos & donatio propter nuptias aequalitatem desiderant. Auth. aequalitas. C. de past. convent. Auct. dos data. Cod. de donat. ante nupt. §. & aliquid. Inst. de donat. c. donatio ibique. Canonicula de donat. inter vir. & uxor. Gail. lib. 2. ob serv. 178. n. 1.

XX.

Dos in priori matrimonio constituta, censetur repetita cum omnibus suis qualitatibus in contracitu matrimonii secundi. Gail. lib. 2. ob serv. 82. num. 7. per l. 30. de jur. dor.

Hanc regulam eleganter declarat Sandaeus lib. 2. decis. I. r. tit. 2. defin. 3.

XXI.

Quotiescumque non constat de vera dotis illatione, toties nec debetur dotalitium, quia hoc constituitur intuitu dotis.

Exempl. hinc igitur ob solam mariti confessio nem de date illata non tenebuntur agnati dotalitium constituere, quia talis confessio fraudis suspicione laborat. securus est in liberis. Carpz. P. 2. C. 44. d. 10.

Limit. nisi vidua post mortem mariti dotem

una cum usuis offerat, modo tamen dos fuerit promissa. Conf. Henr. de Jure dot. c. 4. §. 22.

XXII.

Quodcumque juris habet usufructuarius, illud quoque vidua habet in dotalitio, quia dotalitium nihil aliud est quam ususfructus; hinc locare alteri poterit dotalitium, servitatem eidem imponeo &c. ita tenebitur ad inventarii confectionem.

Limit. ut procedat, si vidua ipsa habeat bonorum administrationem: Aliud est, si certas pensiones annuas (Aliment Gelder) accipiatur.

An de dotalitio transfigi possit, vid. Rubr. TRANSACTIO.

XXIII.

Vidua habet jus retentionis in bonis mariti, donec ab heredibus praestetur dotalitium. Welsb. Conf. 77. vol. 2.

XXIV.

Fructus dotalitii mortuā usufructuaria dividuntur inter agnatos & heredes pro rata temporis. Welsb. P. 2. Conf. 93. n. 10.

XXV.

Vidua usufructuaria tenetur & dificare & refarcire dotalitium, si sit refectio modica; ruinosa autem & dificile reparari faciat expensis eorum, qui successionem expectant. Ludovic. Roman. singul. 148. neque tenetur vidua de dotalitio suo solvere debita, mariti, nisi promiserit. Myring. Resp. 38. n. 3.

CAP. LVIII.
Dubitans, Dubietas,
Dubitare.

Axioma I.

Dubitare de singulis non est inutile, gl. in l. nemo. C. de Summa Trinitate. optime enim per rationes dubitandi & decidendi veritas invenitur: dubitorum enim solutio veritatis est inquisitio. Moguntin. in conf. 5. inter conf. Zaf. 1. num. 3. & 4. in 2. tom. Conf. Arg. volum. 2. conf. 57. num. 97. & Jas. 86. num. 30. lib. 5. oportet non solum dubitare, sed etiam recte dubitare; solvere enim nesciis is qui modum nescit, & qui sine dubitatione tali ad solutionem & inventionem veri progrediuntur, similes sunt iis qui iter faciunt nescientes. Aristot. 3. Metaph. 1.

Excipe: nisi res per solas rationes decidendi tractare non est necessarium, Ernechtus Cothina. lib. 2. respons. 53. n. 4.

II.

Dubitans ab ignorantie non distat. l. manifestissimi 22. §. sin. autem 2. Cod. de furt. Gamm. Lusit. decisi. 91. num. 1. in princ. gloss. in l. de statu 15. ff. de teſtam. Bart. in l. admonendi, in 4. col. ff. de jure jur. cum dubitans & ignotans regulariter comparentur, Alex. & Dec. in l. quamdiu. C. qui admitti. Conf. Arg. conf. 67. num. 15. lib. 1. vid. l. 2. §. is qui ff. de hom. liber. exhib. Tiraqvell. de retract. p. 1. §. 36. gl. 2. num. 31. Hannibal. in l. naturalicer. num. 192. de usuc. Menoch. conf. 9. n. 53.

Unde

Unde & non solum errans, sed & dubitans poterit datum factumve repetere, §. que de fullone 16. Inst. de furt. l. fin. C. de condit. indeb. l. i. de legat. 3. Treutl. 1. disp. 22. tbf. 4. lit. e. cum ignorantiam dubitatio imitetur, l. i. in princ. ff. de legat. 3. l. 14. l. 15. ff. qui testam. fac. poss. Hinc efficitur, quod testis dubitative deponens nihil probet. Bartol. in l. 2. §. idem Labeo. num. 5. de aqu. pluv. arcend. quia dubia probatio non est probatio. cap. in presentia de probat. vid & Valsq. lib. 7. contr. jur. 63. num. 4. Ungep. exere. Justin. quest. 2. ubi ait, quod quando dubitans in d. l. fin. C. de condit. indeb. comparatur ignoranti, illud non fiat quoad bonam fidem, quam dubitans nunquam habuit, aut habere potest, sed fiat quoad conditionem indebiti: cum in dubitante celsit ratio, quae conditionem impedit soler, nimirum donationis presumtio, nec qui animo titubante solvit, donare videtur. Hinc in materia possessionis Dd dubitationem faciunt duplum, unam, quae plus habet fidei, quam suspicionis, alteram, quae minus habet fidei, plus suspicionis. Qui enim dubitat, an res sua sit, magis tamen opinatur rem suam esse quam alienam, illesa conscientia adhuc rem posidere dicitur. At qui ita dubitat, vix ut credat rem suam esse, & plane suspicetur rem esse alienam, non probabilem habet opinionem, sed in supina prorius crassa que dubitatione versatur, laesamque adeo habet conscientiam, ac in dubio in mala fide erit. l. ux. C. unde vi. nec iure possidere videtur, vid. Fach. contr. jur. 65. Covarr. ad c. professor de R. I. in 6. p. 2. §. 7. num. 3. Et Surd. decisi. 265. num. 17. ubi num. 47. & 62. dicit, quod dubitans tenetur inquirere, & de faciliori certificari, Franc. Becc. conf. iii. num. 11. Idem Surdus conf. 379. num. 18. & conf. 528. num. 43. Decian. conf. 39. num. 21. vol. 2. Sforz. Odd. de restit. in integr. part. i. quest. 8. art. 9. num. 47. Farinac. fragment. crimin. part. 2. lit. i. n. 96.

III.

Inter homines nihil est sic indubitatum, ut non possit suscipere quandam solicitam dubitationem. Nov. 44. cap. 1. §. 3. unde videmus, quod dubitare solent etiam peritores. l. 17. de jur. patr. & Triboniano etiam non erat infrequens dubitationes fingere & ullae fuerunt unquam. §. 3. plures 2. Inst. de vulg. subft.

IV.

Dubitaciones sepe vanæ sunt Nov. 19. in prefat. talis est, ubi in casu instrumenti versamur. Joh. Cephal. conf. 480. num. 10. Joh. Gedd. conf. Marpurg. 33. num. 48. nec in re satis clara longior inducenda dubitatio, ut ait Castr. conf. 466. ad quod num. 1. vol. 1. perl. ille aut ille 25. §. cum in verbis 1. ff. de legat. 3. l. jam hoc jure 4. §. ult. de vulg. subft. fac. l. anullo 4. C. defer. l. continuus 37. §. 1. de P.O. Welenb. l. conf. 24. n. 14.

CAP. LIX.

Dubium.

Axioma I.

In dubijs & de jure non itaclare decisus casus

bus licet imitari & sequi exempla aliorum, l. Tittius 54. 14. ibi: quod mihi videatur non tantum aqvitatis ad SC. Trebell. l. filius emancipatus, ibi sic enim inveni, ad Legem Corneliam de fals. l. 3. ibi: probatis ita que in oppido. Cod. de edif. privat. quod aedē procedit, ut si de jure aliquid non valcat, si tamen servetur de facto, observandum sit, Glossa in l. qui habebat. §. 1. ff. de manumiss. Alexand. conf. 107. incipit, pro investigatione lib. 3. Hartmannus Pistor. lib. 1. quest. 15. num. 106. Jason. in l. dedi. §. si liber. num. 1. ff. de condit. caus. dat. Decius in cap. ob at. de appellation. Cagnol. in l. si quis major. num. 216. C. de transact.

II.

In dubiis à verborum proprietate non est rece-dendum. l. non aliter 9. ff. de legat. 3. Regulariter enim, quoties dubitatur in Lege de re aliqua vel disponitur, habilitas alii omni respectu preponenda est. l. qui testamento 14. ff. de testam. Hartm. Pistor. 1. q. 38. num. 21.

Limita, nisi quando lex vel dispositio in sensu pro prio absurditatem, iniuriam vel inhumanitatem contineret, l. in ambigua 19. ff. de Legib. vel quando ratio dispositio, quae in dubio attendenda est, repugnaret, vel quando communis usus loquendi (ut qui in talibus casibus attenden-dus est. Alc. conf. 204. n. 4. & conf. 307. Conf. Arg. 1. conf. 1. n. 72.) esset in contrarium. Everh. in loc. ab opim. Vulg. num. 5. pag. 125.

III.

Dubitacionis tollendæ causa sape quædam in oratione adjiciuntur, que, eti nō exprimerentur, inessent, l. 47. in fin. de condit. & demonstr. l. 56. ff. mand. l. 81. de Reg. Jur. Dn. D. Bitsch. com-men-tar. de feud. 2. F. 55. not. 3. Hinc dicitur, quod quæ dubitationis tollendæ gratia addiuntur, jus commune non lèdant, sed potius ex ea interpretationem recipiant, per ea quæ congesit. Decius ad d. l. 81. de Reg. Jur. quam regulam illustrat exemplo Hænon. ibid. diffut. 9 pag. 107. ubi vid. Unde etiam multa in dubiis tolerantur, quæ in casu claro non permetterentur. Exempla hujus regulæ vide apud Alciat. in l. ult. C. de transact. & in his quæ dubia sunt, quod certius existamus, tenere debemus, cap. juvenis. de sponsalibus.

IV.

In dubio actus debet judicari potius licitus quam illicitus. Alciat. in tr. de præsumpt. 2. reg. præ. 1. maximè quando versamur in his quo non sunt de genere prohibitorum. Marf. conf. 61. no. 28. & 96. num. 8. Bertazol. decisi. 2. conf. 385. n. 10. & 11.

V.

In dubio animus nocendi non præsumitur. Gloss. in l. fluminum. §. fin. de dann. infest. Salicet. in l. altius. C. de servit. Paul. Castr. in l. cum eo ff. de serv. urb. præd. Alex. de Imol. conf. 174. lib. 2. Consil. Argent. Conf. 88. n. 28. lib. 1. cum in dubio nemo credatur in id consensisse, quod sibi nocet. Hænon. ad l. 9. disp. 3. de R. I.

VI.

In rebus dubiis judici facultas est concessa su-periores Magistratus consulendi. Nov. 82. §. pen. & Nov. 113. §. ceterum.

VII. In

VII.

In dubiis casibus semper sequi debemus illam opinionem, quæ magis favet publicæ utilitatib. Bart. & Dd. in l. 1. §. 1. ff. sol. matr. Marant. diff. 4. quest. leg. n. 20. p. 431.

VIII.

Dubium dicitur, quod potest referri ad utrumque significatum. l. ita fiduci 40. ff. de jure fisci. gl. in l. veteribus. ff. patr. Bart. in l. ab exemptione. num. 7. circa medium. de appellat. Felin. in cap. clamor. col. fin. vers. ultimo suas. de test. Aretin. conf. 84. nam. 5. Corn. conf. 30. num. 7. vol. 3. Tiber. Ceras. conf. illustr. 9. vol. 3. n. 1.

IX.

DUBIA in meliorem partem sunt interpretanda, l. cum creditor 55. ff. de furt. l. proxime 3. ff. de iis quæ in testam. delentur. fac. l. 7. pr. & §. 4. de furt. Coll. Arg. eod. th. 12. num. 36. cap. cuncto. 2. de Regulis Juris. Quidam in dubiis semper benigniora præsumenda. cap. ult. de presump. l. pen. de paen. l. semper 56. ff. de Regulis Jur. nec unquam capi debet præsumptio delicti. l. meritò 51. ff. pro soc. sed potius actus indifferens juxta leges factus, quam contra Leges. Hyppollit. in l. 1. num. 68. C. ad Leg. Cornel. de sciar. & in rubr. de fidei. ff. num. 43. Jason. in l. post dotem n. 22. solut. matr. Menochius conf. 95. n. 61. Alex. conf. 30. lib. 7. Roman. conf. 113. Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. pref. 1. Welsenb. 1. conf. 33. n. 26. J. Vid. & Aldret. de relig. disciplina tuta. lib. 2. cap. 4. n. 23. Francif. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comparat. 16. num. 2. Farinac. in praxi crimin. part. 2. quest. 85. n. 27. tum seqq. ubi limitat. & de falsitate quest. 187. n. 11. vers. quæro etiam. Ubi hanc conclusionem etiam in haeresis crimine procedere, ait Joannes Marianus Novar. question. forens. lib. 1. quest. 143. n. 21. Thomas de Thomaslet. in floribus Legum, regula 445.

In dubiis tutior pars est eligenda, l. si fuerit 10. §. ult. ff. de rebus dub. cap. juventis, de sponsalib. cap. ad audientiam. de homicid. Covarr. in cap. alma mater. part. 1. §. 2. num. 5. casu 1. & de sponsalib. part. 1. cap. 4. §. 1. n. 9. Navarr. in man. cap. 27. num. 39. Ubi intelligit præcipue, quando agitur de salute animæ. Emmann. Roder. in sum. tom. 2. cap. 51. n. 6. conclus. 4. Vafq. 1. 2. quest. 19. art. 6. disp. 65. cap. 3. & disp. 66. cap. 1. Salas 1. 2. quest. 2. tract. 8. disp. unic. sect. 17. num. 152. Sayr. decensur. l. 1. cap. 16. n. 30. casu 1. & lib. 6. cap. 2. num. 16. Flores de Mena var. lib. 1. quest. 9. num. 18. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 41. num. 9. Joan. Maria Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 14. numero 12.

In dubiis conventionibus contra dan-

tem fit interpretatio, l. veteribus 40. ubi Bart. ff. de pactis. l. stipulatio ista 38. §. alteri 17. vers. in stipulationibus, ff. de verb. oblig. l. Labeo scribit 21. ff. de contrah. empt. l. quicquid adstringenda 99. ff. de verbis obligat. Menoch. conf. 110. num. 36. & conf. 179. num. 19. Surdus de alim. tit. 6. quest. 1. num. 26. & decis. 322. n. 63. Dn. Barbosa in l. si quis intentione ambigua 66. n. 28. ff. de judic.

DUBLIUS ab ignorantie non distat, l. manifestissimi 22. §. Sin autem nescius & dubitans. 2. C. de furtis. Gam. Lysit. decis. 265. num. 17. ubi num. 47. & 62. limitat, ubi dubitanus tenetur inquirere, & de faciliter potuit certificari. Francisc. Becc. conf. 11. num. 11. idem Surdus conf. 379. nu. 16. & conf. 528. num. 43. Decianus conf. 39. num. 21. volum. 2. Sfort. Odd. de restitut. in integr. part. 1. quest. 8. artic. 9. quest. 47. Farinac. fragment. crimin. part. 2. lit. 1. num. 96. v. supra de Dubitante.

CAP. LX.

De Duello.

Principes inter se de regno, principatu territorio, rive litigantes duellum possunt suscipere ad spongiandam causam Vafq. L. 1. q. 29. Privata verò duella sunt illicita, & provocans si provocatum occiderit, tenetur poenam ordinarijs si vulneraverit, punitur arbitrio judicis, et si provocationi ansam dederit provocatus. G. Obrecht. Tract. de defens. cap. 11. n. 56. Berl. P. 4. Concl. 16. n. 11. Provocatus verò provocantem tantum vulnerans, ne quidem ad expensas curationis tenetur, salvâ tamen multâ magistratus: occidens provocantem non punitur ordinarij. Berl. P. 4. Concl. 17.

CAP. LXI.

Duo.

Duo vel plura unita plus ponderis habent, sicutiusque aliquid operantur quam unum. Aut. cessante. C. de legit. hered. §. sed bodie insit. de adopt. cap. non posse. de probend. Dd. in l. 1. C. de pact. l. cum in adoptivis 10. in princ. C. de adopt. cap. inter corporalia. vers. unde cum non sit, de translat. Episcop. cap. 1. de Trengia & pac. Bald. in l. cum in adoptivis. Cravatt. conf. 960. num. 17. vers. & quod de vinculo. & num. 18. Curt. sen. conf. 66. n. 17. Regn. Sixtin. 2. conf. Marp. 11. n. 48.

CAP. LXII.

Duplex.

Axioma I.

Duplex damnum nemo debet sustinere. Novell. 59. Vide infra cap. pena.

II.

Duplex auxilium & lucrum si deferatur ex diversis

versis causis distinctisque temporibus, utrumque tempore successivo pati potest. *l. qui non militab.* 78. *ff. de hered. inst. Conf. lib. 1. diff. col. 3. pag. 9.* Exemplo sit, quod de legatis conditionalibus aut in diem relictis possit filius ultra legitimam & Falcidiam detrahere, quam sententiam non modò de Jure Canonico, cap. Raynulius & cap. Raynaldus extr. de testam. diftere fundatam, sed & æquitati convenientem dicit ac tuerit multis Petri Heig. p. 1, quest. 32, n. 15; quam & defendant Covar. in d. cap. Raynulius §. 11. num. 5. Vincent. Hondon. conf. 63. n. 74. Joh. Petr. Surd lib. 1. conf. 77. num. 13. Andr. Gail. lib. 1. obs. 121. num. 12. Anton. Faber in Cod. lib. 8. tit. 37. defin. 6. 2. Hartm. Pfif. obs. 171. n. 8. Carpz. p. 3 jurispr. Rom. conf. 1. defin. 21. n. 3.

III.

Duplici onere nemo gravandus *l. Titia 34. §. qui invit. ff. de legat. 2. Tiraquell. de Nobil.* cap. 20. n. 170. Valalc. de jure Empyceut. quest. 17. n. 21. Capf Klock. de contrib. concl. 37. Vinc. de Franch. decis. 22. num. 31. Carpz. part. 3. conf. 28. defin. 19. n. 41. add. infr. lit. O. cap. Onus.

IV.

DUPLEX funiculus, seu duplex vinculum magis ligat, & difficilior rumputur, *l. si non lex 83. ff. de bared. inst. l. discretis 10. C. qui testamenta facere poss. l. pen. §. si verò C. de adopt. autb. itaque. C. communia. de successionib. §. sed bodie. vers. si verò pater. in fin. Inst. de actionib. §. affinitatis. Inst. de empt. cap. 1. de Treuga & pace. Alex. conf. 195. Assumo. nu. 6. lib. 2. Ruin. conf. 73. num. 3. lib. 3. ubi quod qvando concurrunt duplex funiculos, difficilior est solutio, Anchар. conf. 226. num. 4. in fin. ubi quod duplex mendacium, vel delictum magis gravat, & magis operatur, Cravett. conf. 346. num. 12. & 13. ubi quod duplex, seugeminatus dolus, & geminatum delictum graviorem poenam assert, Cacheran. decis. 147. num. 20. & 21. Oldrad. conf. 325. num. 4. Surdus de aliment. tit. 6. quæst. 13. num. 2. & decis. 154. num. 9. & conf. 61. num. 6. & conf. 173. num. 28. & conf. 175. num. 39. & conf. 329. num. 18. Cald. Pereira de resolut. Empyceut. cap. 9. nu. 14. Cardinal. Tusch. practic. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 810. cum 3. seqq. & tom. 4. lit. G. conclus. 28. num. 30. 32. cum seqq. Marian. Antonin. Variar. resolut. lib. 1. resolut. 81. n. 3. Gonzal. ad reg. 8. Cancellar. gloss. 13. num. 90. cum seq. Octav. Glorit. respons. 5. num. 26. Sigismund. Scacc. de judic. lib. 2. cap. 9. num. 1673. & 1720. Raudens. conf. 18. n. 91. Perez. de Lara. de annivers. & capell. lib. 2. cap. 3. num. 32. cum seqq.*

Unde provenit, ut clausulae geminatae enixa voluntatem magis ostendant, secundum Bartolum in l. cùm scimus. C. de agricola. & cens. lib. 11. Dec. conf. 51. sub num.

3. & conf. 373. num. 8. Roland. conf. 110. num. 63. vol. 4. Cravett. conf. 54. volum. 1. quia geminatio verborum indicat enixam voluntatem legislatorum, Decian. conf. 1. n. 42. & 43. vol. 3. Gutier. præt. lib. 3. quest. 17. num. 134. Cravett. d. conf. 54. num. 7. Iosephus Sesse Arag. decis. 230. num. 14. Ferrier. in conf. Catalon. gloss. 1. n. 123.

Et statutum disponens, quod idem jus commune, addit vinculum, & magis ligat, ut notatur in l. 1. in print. ff. ad Legem Falcid. & in l. 3. §. si rem. ff. de legat. 3. Alderan. Mascard. de interpret. statut. conclus. 12. num. 17. cum seqq. Decius conf. 49. num. 17. vol. 1. & conf. 51. num. 7. vol. 2. Et idèo concurrente dupli prohibitione, statuti scilicet, & testatoris, non poterit filia agere ad supplementum legitimæ, Cæs. de Graff. decis. 2. n. 8. & 9. de conf. Paris. conf. 26. num. 88. lib. 3. & alii plures, quos refert Gonzal. d. gloss. 13. num. 96. Vide infra lib. 7. sub. verb. Geminatio.

Limita Axioma, quando alterum est impertinens. Surdus conf. 31. n. 34. vers. Secundò respondeo. & n. seqq.

Limita etiam, quando unumquodque per se non adstringit. *l. patre furioso. ubi Jason. num. 44. ff. de bis qui sunt sui.* Surdus conf. 173. num. 113.

CAP. LXIII.

Duplum.

Semper in duplo triplove simplum id, quod duplatur, continetur, nisi nominatim cautum, ut duplum triplumve præter simplum intelligatur. §. ult. Inst. de oblig. qua ex delict. Donell. 26. Comm. cap. 20. in fin. Bocer. class. 6. disput. 29. thes. 37.

CAP. LXIV.

Curatio Permansio. adde
verb. Tempus.

Non videtur factum, quod non durat factum: fundatur hæc regula in l. sequitur 4. §. tunc in potestate 12. de iuscap. Anton. Fab. in rationalibus & amplius, gl. ad l. Papinianus 8. §. 14. in fin. de inoffic. testam. Zaf. in paratit. quod cuiusque univers. n. 22. Exempla in jure passim occurunt. Sic non videtur cautum, quod non durat cautum, l. 4. Ut in poss. legat. ubi Cujac. in Pap. & permisum non dicitur, quod non durat permisum, l. item 6. §. quid si actor. Quod cujusque univers. nomine. nec verbum dicitur, quod verbum non durat. l. si pro patre. 10. §. 10. in pro de in rem vers. nec defensum dicitur, quod non durat defensum. l. 2. §. 4. in fin. Quibus ex caus. in poss. Finckelthul. obs. 12. n. 13. Ant. Fab. in rat. dec.

dec. ad l. 11. §. 3. de pecul. Dénique solutum autem non videntur, quod non durat solutum.

Hanc regulam Anton. Fab. in rat. decid. ad l. 3. §. 7. de inrem. vers. declarat, quod regula sit ac-

cipienda de duratione, quae sua sponte & naturaliter intercedit; non de ea, cum effectus rei casu aliquo fortuito impi-

ditur.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Ebrietas. Ebrius.

Axioma I.

Ea, quæ ab ebrio committuntur, non sunt ex animo deliberato aut ex proposito, l. perspicuum 11. §. delin- quitur 2. ff. de pen. l. illud re- latum 3. §. 1. ff. de injur. cap. san. c. inebriaverunt Loth. 15. quæst. 1. ubi in- pinata ebrietas Lothum ab inceps excusat, vid. Bald. in l. data opera. C. qui accusare non poss. Hippol. in l. 1. num. 63. ff. de Sicar. & ibid. Salicet. Gail. 1. O. 110. n. 24. Furioso enim nem est simili- fier nec proximior, quam ebrius. Fich. 1. conf. 3. 3. num. 4. ac proinde in jure cum furioso compa- ratur. l. 1. C. si quis Imperat. maledix. ubi Albert. de Ros. cap. venter dist. 35. Menoch. 2. arb. jud. cas. 326. num. 1. Siqvidem Ebrietas dementia & perversum sensum, Epobes. 5. 18. 1. Timoth. 3. g. Unde Ambrosius eleganter: nesciunt quid loquun- tur, qui nimio vino indulgent, jacente sepulti: ideoque si qua per vinum deliquerint, apud sapientes Judices venia quidem facta donantur, sed levitas damnantur autores, lib. de Patriarch. cap. 6. lib. de Abraham. can. san. 7. caus. 15. q. 1. vid. & distinet. 35. per tot. Unde nec Jure Civili conferentur videtur. l. 6. §. 7. ff. de remilit. l. d. l. u. §. 2. ff. de pen. Bonifac. de Vital. ad tit. de ho- micid. Hippol. de Marsil. ad l. 1. eod. Damhand. in prax. crimin. cap. 84. num. 15. Carolus V. consi- tut. crimin. 179. nec etiam dolus nec voluntas peccandi in eo adeat. Imo ebrietate oblivio omni- um eva agi oportet inducitur. Hinc est, quod ebrius dormienti similis si vitamque ob- dormire dicatur, cap. à crapula de vita & honest. Cler. cum in eo nec sit ratio, nec ullum vitæ ge- rendæ consilium rectum, nec ulla artium nec ge- storum aut lectiorum memoria, Gail. 2. obs. 110. num. 24. quo pertinet Horatii lib. 2. srm. Sa- tyr. 6.

Prout cuique libido,

Siccat inaequales calices conviva solutus.

Legibus insanis,

vid. & Platonem lib. 1. & 2. de LL. ubi temulen- tum bis puerum esse dicit, & Gellium Noct. At- tic. lib. 15. c. 2.

Unde sit, quod ebrius propter cotidens de- fectum matrimonium contrahere non possit. Socin. conf. 47. volum. 3. Dec. conf. 112. Ripa in l. fin. C. de revoc. donat. Covar. 4. decret. cap. 2. p. 2. n. 9. Arum. exerc. 12. thes. 8. neque sponsalia

in ebrietate contracta inducent necessitatem nu- ptiatum, si scil. ebrietas sit enormis. Wesenb. in Pand. de ritu Nupt. n. 8. neque etiam in testa- mento testis adhiberi, cum nemo dicat testimo- nium nisi jejunus, c. 1. & ibid. in verb. jejunus. extr. d. testis fac. cap. bonefum 22. quæst. 15. Spe- cul. sit. de testib. §. 1. n. 8. multò minus testamentum facere, & si quod fecit, nullum est. fac. can. san. 25. quæst. 1. can. venter. 15. distinet. Tiraq. de pen. can. 26. n. 8. Bald. in cap. erapula 14. de vit. & honest. Cler. Wef. ad §. 1. Inst. qvib. non est per- miss. fac. ob. lit. b. Quare si delictum commiserit, clementius etiam erit puniendus. d. l. amne deli- citum 6. §. 7. vers. per vinum ff. de remilit. judicis tamen arbitrio. Rom. in l. 1. in præn. 9. de verb. ob- lig. Joh. de Anan. in cap. de infamib. n. 2. de iis qui fil. occ. Jul. Clar. lib. 5. sent. jur. §. fin. quæst. 60. vers. Præterea, etiam si statuto caustum esset, quod delinquens nullam misericordiam conse- quatur. Abb. & Butr. in c. 2. de maled. Tiraq. in tract. de pen. leg. cauf. 6. n. 2. vel si deliquisset contra personam Principis, d. l. 1. C. si quis Imper. ma- ledix. ubi Angel. quod exemplo declarat Pyr- rhum Epitorum Regem in ejus vita refert Plu- tarch. & Valer. Max. ita ebrietas excusat ab injuriis leviioribus, non atrocioribus, Treutl. Vol. 2. Disp. 30. th. 6. & ebrius homicide committens mitius punitur, secus in ebrioso: distingendum enim est inter ebrietatem Drunkenheit & ebrio- sitatem, Vertrunkenheit / Gewohnheit voll zu seyn. Gail. Laz. ob. 110. n. 24. seqq. Wehn. in obs. pr. verb. zu trinken. Befold. thes. præf. verb. Drunkenheit.

Limits, non procedere in eo, qui levi ebrietate affectus est, quia tunc non minueretur pena ordi- naria, Bart. in l. data opera. col. 2. vers. nunc de tercia C. de his qui accus. non poss. Angel. in tract. malefici in verbo scienter. n. 17. Joh. de Villama in repet. l. Divus. n. 86. de sicar. Rip. in l. ult. n. 79. C. de revoc. donat. vel qui data opera factus est ebrius, & deliquit, Bald. in repet. l. 1. n. 40. C. unde vi- quia ebrieras affectata & dolosa, pena etiam gra- vi est digna. Joh. de Villama in d. l. Divus. n. 96. vel denique qui dum in ebrietate deliquerit, effectus deinde menus compos gloriat, se illud facinus perpetrasse. Illa enim jaestatio efficit, ut ratum ha- berere videatur, quod male egredit, & ob id veniam ali- quā dignus non erit. Rip. in l. ult. n. 76. C. de re- nov. donat. Menoch. 2. arb. jud. cas. 326. num. 10. Carpz. p. 3. crimin. quæst. 136. per tot.

II.

Pactiones & contractus in ebrietate inihi non valent. Dec. Conf. 112. Tiv. 1. decif. 105. Treutl. Vol. 1. D. 6. th. 15. lit. A.

T.

CAP.